

JELENTÉS
A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Fertő-Hanság
Nemzeti Park

Jóváhagyta:

.....
Dr. Rácz András
helyettes államtitkár

Összeállították:

Reischl Gábor igazgató

Kassai Terézia gazdasági igazgatóhelyettes

Kozák Gábor igazgatóhelyettes

Fersch Attila osztályvezető

dr. Ambrus András szakreferens

Burda Brigitta szakreferens

Goda István osztályvezető

dr. Huiber Tibor osztályvezető

Kiss Miklós turisztikai szakreferens

Mészáros Krisztina szakreferens

Mogyorósi Sándor őrszolgálat-vezető helyettes

Pellinger Attila osztályvezető

Peszlen Roland osztályvezető

Szalai Imre szakreferens

Takács Gábor szakreferens

Udvardy Ferenc területfelügyelő

Váczy Miklós őrszolgálat-vezető

Sarród, 2017. június 9.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	5
2. Személyi állomány.....	6
3. Oltalom alatt álló természeti értékek és területek adatai, információi.....	8
3.1 Országos jelentőségű védett, védelemre tervezett természeti, Natura 2000 és egyéb területek és ezek változásai.....	8
3.2 Területvásárlások, kisajátítások adatai.....	13
3.3 Saját vagyonkezelésű területek.....	13
3.4 Terület nélküli, egyedi jogszabállyal védett és védelemre tervezett természeti értékek.....	18
3.5 Egyéb, speciálisan megkülönböztetett védelemben részesülő területek.....	18
3.6 Magas Természeti Értékű Területek.....	19
4. Kutatás és monitorozás.....	20
4.1 Kutatás.....	20
4.2 Monitorozás.....	27
4.3 TIR-be betöltött és betöltésre előkészített adatok modulonként.....	39
4.4 Jelentési kötelezettség.....	39
5. Természetvédelmi kezelési tevékenység.....	46
5.1 A) Természetvédelmi kezelési tervek.....	46
5.1 B) Natura 2000 fenntartási tervek.....	46
5.2 Élőhely-fenntartás, kezelés.....	47
5.3 Élőhely-rehabilitáció.....	51
5.4 Fajmegőrzési tevékenység.....	55
5.5 Idegenhonos invázós fajokkal kapcsolatos gyakorlati tevékenység.....	63
5.6 Génmegőrzés.....	63
5.7 Erdőterületek, erdőgazdálkodás.....	66
5.8 Vadászterületek, vadgazdálkodás.....	67
5.9 Halgazdálkodási vízterek.....	68
5.10 Természetvédelmi mentőtevékenység.....	70
6. Tájvédelem.....	72
6.1 Egyedi tájértékek.....	72
6.2 Településrendezési eszközök és területrendezési tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben, adatszolgáltatás.....	74
6.3 Fejlesztési koncepciók és egyéb tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben.....	75
6.4 Tájvédelmi szakértői tevékenység.....	75
7. Projektek.....	76
8. Jogi és ügyiratforgalommal kapcsolatos tevékenység.....	90
8.1 Az Igazgatóság ügyiratforgalma.....	90
8.2 Szabálysértés.....	91
8.3 Természetvédelmi és egyéb közigazgatási bírság.....	91
8.4 Büntető ügyek.....	91
8.5 Polgári perek.....	91
9. Természetvédelmi Őrszolgálat.....	93
9.1 Alapadatok.....	93
9.2 Feladatellátás.....	94
10. Költségvetés és vagyon.....	96
10.1 Kiadások.....	96
10.2 Bevételek.....	97
10.3 Vagyon.....	98
10.4 Épületek.....	99
10.5 Eszközök.....	99

11. Bemutató, oktatás, társadalmi kapcsolatok.....	101
11.1 Ökoturisztikai és környezeti nevelési infrastruktúra.....	101
11.2 Ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások.....	106
11.3 Társadalmi kapcsolatok.....	116
11.4 Tervezett fejlesztések.....	118
11.5 Együttműködési megállapodások.....	119
11.6 Fontosabb események.....	122
12. Közfoglalkoztatás.....	124
12.1 Alapfeladatok, személyi feltételek.....	124
12.2 Elvégzett feladatok, eredmények.....	124
12.3 Tapasztalatok.....	125
12.4 Javaslatok.....	126
13. Kapcsolattartás hazai partnerszervezetekkel.....	127
13.1 Együttműködés hivatalokkal, intézményekkel.....	127
13.2 Együttműködés civil szervezetekkel.....	128
14. Belföldi és külföldi együttműködés.....	130
15. Ellenőrzés.....	133
16. Éves munka legfontosabb eredményeinek összefoglalása.....	134
17. Fontosabb célkitűzések a következő évre (Munkaterv).....	137
17.1 Számvitel, pénzügy és munkaügy téren.....	137
17.2 A bemutatás, az oktatás, látogatás terén.....	137
17.3 Társadalmi kapcsolatok terén.....	137
17.4 Természetvédelmi, tájvédelmi és erdészeti téren.....	138
17.5 Hatósági tevékenység terén.....	138
17.6 Pályázatok terén.....	138

1. Bevezetés

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság egy eredményes 2016-os esztendőt tudhat maga mögött. Ezeket az eredményeket nem tudtuk volna elérni munkatársaim mély szakmai elhivatottsága, természetszeretete, szorgalma nélkül.

Úgy vélem, hogy a tavalyi évben elért eredményeink magukért beszélnek: tucatnyi sikeres európai uniós projekt, növekvő biodiverzitás, az élőhelyek gyarapodása, védett állat és növényfajok egyedszámának emelkedése, elkötelezett, lelkes vezető és beosztott személyi állomány fémjelzi tavalyi sikereinket. Mindehhez komoly társadalmi megbecsülés és elismertség tartozik.

Igazgatóságunk sikeresen megkezdte a korábban benyújtott 2014-2020 időszakra vonatkozó Európai Unió pályázatok megvalósítását (KEHOP, INTERREG és LIFE projektek).

Természetvédelmi őrszolgálatunk a védett természeti területek és értékek védelme során eredményesen együttműködött a megye hatóságival. Kiemelt feladatként őriztük a tavaszi tőzike virágzását a csáfordjánosfai erdőben, a hóvirágot a Szigetközben, a medvehagymát a Fertő-melléki domboson. Hétfégi ügyeletet láttunk el a Fertő és a Hanság védett területein. Őreink ellenőrizték a zöldhatóság határozataiban foglaltak betartását, részt vettek idegenforgalmi, oktatási tevékenységünk végzésében, monitoring feladatokat láttak el a védett területeken, biztosították rendezvényeinket, de részt vettek a körzeti erdőtervezésben is.

Az ökoturisztika és a környezeti nevelés területén dolgozó munkatársaim az év során közel 60 rendezvényen (workshopok, kiállítások, szakmai találkozók, stb.) vettek részt, gyarapították szakmai tudásukat: FeHoVa, Utazás 2016, Tízforrás Fesztivál, Bird Experience Austria, MNPH rendezvény, Volt Fesztivál – Sopron, Bikavásár, stb. 2016-ban 4 fogadóhelyet, szálláshelyeket üzemeltettünk, bentlakásos erdei iskolai programokat bonyolítottunk le.

Eredményesen teljesítettük vagyongazdálkodási feladatainkat is. Állatállományunk a 2016 év végi állapot szerint 1253 szürkemarhából, 342 bivalyból és 753 db juhból állt. Ökológiai alapokon nyugvó gazdálkodásunkat a Biokontroll Hungária ellenőrizte. Igazgatóságunk 1208,68 ha-on végez erdőgazdálkodási tevékenységet, ellátja a Fertő-tó vadgazdálkodási és halgazdálkodási feladatait is. Mindemellett elmondható, hogy sikeres közfoglalkoztatási programot bonyolítottunk le az év során.

2016 év során részt vettünk nemzetközi természetvédelmi szervezetek munkájában. Az osztrák oldali partnerünkkel, a Nationalpark Neusiedler-See – Seewinkellel és a Fertői Biológiai Állomás munkatársaival szoros szakmai együttműködést folytatunk. Jól működő kapcsolatunk van a szlovákiai partnerünkkel a Dunamenti Erdők Tájvédelmi Körzettel.

Bevezetőm zárásaként szeretnék köszönetet mondani munkatársaimnak a védett természeti értékek megőrzése során kifejtett áldozatos munkájáért, valamint szeretnék köszönetet mondani a Földművelésügyi Minisztérium vezetésének, kiemelten a Környezetügyért, agrárfejlesztésért és hungarikumokért Felelős Államtitkárság vezetőinek és munkatársainak azért a sokrétű támogatásáért, amellyel munkánkat segítette.

Sarród, 2017. június 5.

Reischl Gábor
igazgató

2. Személyi állomány

Az Igazgatóság személyi állománya megfelelő, jó képzettséggel rendelkező elhivatott szakemberekből áll.

A fizikai állomány tekintetében a személyzeti munkát jellemzi, hogy részben az Igazgatóság területi elhelyezkedése következtében, részben az „általános szakember hiányt” tekintve egyre nehezebb szakembereket találni turisztikai, állattenyésztési, és mezőgazdasági munkakörökre. Ezeken a területeken a szakmai feladatok hiánytalan elvégzése kevesebb személyi állománnyal hatékonyabb munkaszervezést igényel.

Tudományos fokozattal, (Phd., illetve kandidátusi) 1 fő rendelkezik, egyetemi szintű posztgraduális végzettséggel rendelkezik 11 fő (halászati, növényvédelmi, vadgazdálkodási, környezetvédelmi, ingatlan-kataszteri szakmérnök; mérnök-tanár, zoológus).

1. táblázat: A személyi állomány nyelvismereti szintje

Nyelv	Típus	Fő
német felső	“C” típus	2 fő
német közép	“B” típus	1 fő
német közép	“C” típus	9 fő
német közép	“A” típus	1 fő
német alap	“C” típus	4 fő
angol felső	“C” típus	2 fő
angol közép	“C” típus	7 fő
angol közép	“A” típus	4 fő
angol alap	“C” típus	5 fő

2. táblázat: A személyi állomány összetétele

		Szakképzettség				
		Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú	Nyelvismeret (fő/nyelvek száma)	Továbbképzések, 2016-ben szerzett oklevelek, diplomák
dolgozók (fő)	Kormánytisztviselő		9	23	19	0
	Ügykezelő		1			0
	MT hatálya alá tartozó	16	8	12	14	0
	Szerződéses					0
	Összesen	16	18	35	33	0

3. táblázat: Személyi állomány – nem hazai költségvetési források terhére foglalkoztatottak száma

1. A nemzeti park igazgatóságok részéről a védett természeti területek és a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán nem hazai költségvetési források terhére foglalkoztatottak száma (fő)	
1.1. Kormánytisztviselők - teljes munkaidőben	33
1.2. Szerződéses munkavállalók - teljes munkaidőben	0
1.3. MTvK munkavállalók - teljes munkaidőben	0
1.4. Kormánytisztviselők - részmunkaidőben	0
1.5. Szerződéses munkavállalók - teljes munkaidőben	0
1.6. MTvK munkavállalók - teljes munkaidőben	50
2. A védett természeti területek és Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán alkalmazott közfoglalkoztatottak száma (fő)	18
3. A védett természeti területek és Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán az igazgatósággal írásos megállapodás alapján együttműködő vállalkozások érintett munkavállalóinak becsült száma (fő)	
3.1 Turisztikai szolgáltatók	50
3.2. Megbízott tervező/kivitelező vállalatok	50
3.3. Gazdálkodók, mezőgazdasági, erdészeti vállalkozások	31
3.4. Egyéb	3

3. Oltalom alatt álló természeti értékek és területek adatai, információi

3.1 Országos jelentőségű védett, védelemre tervezett természeti, Natura 2000 és egyéb területek és ezek változásai

3.1.1 Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal létesített védett és védelemre tervezett természeti területek

Az Igazgatóság területén 2016-ban új természetvédelmi terület nem került kialakításra.

4. táblázat: Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal létesített védett természeti területek adatai

Név	Törzskönyvi szám	Kiterjedése (ha)	Ebből fokozottan védett (ha)
Fertő-Hanság Nemzeti Park	238/NP/91	23880,1643	7659,4587
Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet	253/TK/92	8271,5081	63,8697
Soproni Tájvédelmi Körzet	40/TK/77	5046,7336	734,2594
Szigetközi Tájvédelmi Körzet	187/TK/87	9681,6974	1426,5741
Soproni Botanikus Kert Természetvédelmi Terület	169/TT/78	17,2064	0
Liget-patak menti Természetvédelmi Terület	302/TT/06	27,3223	0
Ikva-patak menti Természetvédelmi Terület	304/TT/06	18,0385	0
Bécsi-domb Természetvédelmi Terület	303/TT/06	7,8512	0
Pannonhalmi Arborétum Természetvédelmi Terület	81/TT/63	25,6133	0
Ebergöci láprét Természetvédelmi Terület	324/TT/12	48,8905	0
Iváni szikések Természetvédelmi Terület	325/TT/12	96,2737	0
Várbalogi héricses Természetvédelmi Terület	328/TT/12	50,0080	0
Nagycenki hársfasor Természetvédelmi Terület	7/TT/42	11,0929	0
Összesen:		47182,4002	9884,1619

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén jelenleg öt védetté nyilvánítási eljárás (országos jelentőségű) van folyamatban. Ezek mindegyike meglévő országos jelentőségű védett természeti terület bővítésére irányul. A bővítések közül a legnagyobb területtel a Szigetközi Tájvédelmi Körzet (5923 hektár) érintett, de jelentősnek nevezhető a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet bővítése (693 hektár) is. A Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet esetében a közelmúltban Győr környékén történt ipari és közúti fejlesztések miatt felülvizsgáltuk a védelemre tervezett területeket, amelyek kiterjedése 195 hektárral csökkent.

5. táblázat: A működési területen található védelemre tervezett területek összefoglaló adatai

Név	Terület (hektár)	Ebből átminősítés (hektár)	Védetté nyilvánítás helyzete
Fertő-Hanság Nemzeti Park bővítése II.	58	0	Előkészítés alatt
Soproni Tájvédelmi Körzet bővítése II.	8	0	Előkészítés alatt
Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet bővítése	498	0	Átdolgozás alatt
Szigetközi Tájvédelmi Körzet bővítése	5923	446	Előkészítés alatt
Védelemre tervezett összesen:	6487	446	

A tavalyi év során elkészültek a földtani alapszelvények, földtani képződmények, lelőhelyek felmérést és elkészültek a kezelési tervet megalapozó dokumentációk. Kilenc terület esetében a védetté nyilvánítási eljárást lefolytattuk :

- Sopron, Kőhegyi kőfejtő (1 alapszelvény, 1 tervezési terület);
- Sopron, Harkai kúp (1 alapszelvény, 1 tervezési terület);
- Sopron, Vashegyi kőfejtő (1 alapszelvény, 1 tervezési terület);
- Sopron, „Dalos-bánya” (1 földtani képződmény, 1 tervezési terület);
- Sopron, Füzes-árok (1 földtani képződmény, 1 tervezési terület);
- Sopron, Ultra-hegy (1 földtani képződmény, 1 tervezési terület);
- Sopron, Tolvaj-árok (1 földtani képződmény, 1 tervezési terület);
- Sopronkőhida, Réti-forrás (1 földtani képződmény, 1 tervezési terület)

3.1.2 „Ex lege védett” természeti területek

A Vidékfejlesztési Értesítő 2012. január 13-i számában (LXII. évf. 1. szám) megjelent az ex lege védett lápterületek és szikes tavak helyrajzi számos listája. Az 1. és 3. számú melléklet az egyedi határozattal lehatárolt, a 2. és 4. számú melléklet a lehatárolásra váró ingatlanok listája. Mivel a területadatok a 2. (és 4.) számú melléklet ingatlanjai esetében majd csak a jogerőre emelkedések után tekinthetők ténylegesnek, ezért a lápok (és szikes tavak) esetében az összterület nagysága csak tájékoztató jellegű. Igazgatóságunkon 2016-ban folytattuk a 2011-ben felülvizsgált lápkataszter új területeinek határozattal való kihirdetésének előkészítését, de kapacitások hiányában viszonylag kevés előrelépés történt.

2016-ban, védett természeti területen kívül elhelyezkedő ex lege források felmérését végeztük. Azok a források, melyek természetvédelmi szempontból értékesnek bizonyultak, kezdeményeztük védett természeti értéké nyilvánítását. A védetté nyilvánítás előkészületei munkái jelenleg is folynak.

Az egyéb ex lege védett természeti területek szikes tavak, kunhalmok, földvárak, források és víznyelők számában és állapotában nincs változás.

Ex lege védett természeti területek	Egyedi jogszabállyal védett természeti területen elhelyezkedő		Egyedi jogszabállyal védett természeti területen kívül elhelyezkedő	
	Száma (db)	Kiterjedése (ha)	Száma (db)	Kiterjedése (ha)
Lápok	22	715	4	35
Szikes tavak	1	31 000	0	0
kunhalom	0	0	33	97
földvár	7	59	7	18
forrás	16	-	11	-
víznyelő	0	0	0	0

3.1.3 „Ex lege védett” természeti értékek

Az „ex lege védett” természeti értékek számában 2016-ban nem történt változás.

3.1.4 Natura 2000 területek

A Natura 2000 területek kiterjedése 2016-ban nem változott, a szokásos éves felülvizsgálat során frissítettük az egyes területek adatlapjait augusztus folyamán. A Natura 2000 területet jelző kiegészítőablak részben kihelyezésre kerültek, másik részük elhasználódás, vagy rongálás miatt cserére szorul.

Azonosító	Név	Terület (ha)	Típus
HUFH10001	Fertő-tó	8703,86	KMT
HUFH10004	Mosoni-sík	13209	KMT
HUFH30004	Szigetköz	17184,9	KMT
HUFH30005	Hanság	13557,4	KMT
HUDI20001	Ácsi-gyeppek	6,99	KjTT
HUFH20001	Rábaköz	6143,25	KjTT
HUFH20002	Fertő-tó	11316	KjTT
HUFH20003	Fertőmelléki- dombok	2540,47	KjTT
HUFH20006	Dudlesz-erdő	1092,66	KjTT
HUFH20007	Péri repülőtér	213,96	KjTT
HUFH20008	Pannonhalmi-dombság	7554,92	KjTT
HUFH20009	Gönyüi- homokvidék	2021,77	KjTT
HUFH20010	Répcse- mente	746,75	KjTT
HUFH20011	Rába	4379,37	KjTT
HUFH20012	Soproni- hegység	5331,46	KjTT
HUFH20013	Határmenti- erdők	2246,97	KjTT
HUFH30004	Szigetköz	17184,9	KjTT
HUFH30005	Hanság	13557,4	KjTT

3.1.5 Nemzetközi jelentőségű területek

A MAB bioszféra-rezervátumokat jelző táblák kihelyezésre kerültek a „Természetvédelmi kártalanítás” elnevezésű fejezeti kezelésű előirányzat 2016. évi keretéből. A jelző táblák mellett többnyelvű tájékoztató táblákat is kihelyeztünk.

	Név	Azonosító	Kiterjedés (ha)	Alapítás éve
Ramsari területek	Fertő- tó	3HU011	8433	1989
	Nyirkai- Hany	3HU024	416	2006
Összesen			8849	
Bioszféra rezervá- tum	Fertő-tavi bioszféra- rezervátum		23 193	1979
Összesen			23 193	
Világörökség	Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj		31 000	2001
Összesen			31 000	

6. táblázat: Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal létesített védett és védelemre tervezett természeti területek összesítő adatai

Működési terület (ha) **409 519**

	Védett természeti terület		Ebből fokozottan védett (ha)	Változás a tárgyévben (ha)	Védelemre tervezett	
	Száma (db)	Kiterjedése (ha)			Száma (db)	Kiterjedése (ha)
Nemzeti park	1	23 880,16	7 659,46	0	1	58
Tájvédelmi körzet	3	22 999,94	2 224,70	0	3	6 429
Természetvédelmi terület	9	285,09	0	0	0	0
Természeti emlék	0	0	0	0	0	0
Védelemre tervezett földtani alapszelvények				0	9	-
Védelemre tervezett földtani képződmények				0	0	0
Összesen	13	47 165,19	9 884,16	0	13	6 487

3.1.6 Országos jelentőségű védett természeti területek speciális természetvédelmi kezelési ter- vű részterületei

3.2 Területvásárlások, kisajátítások adatai

Igazgatóságunk vagyonkezelésében 12.295,84 ha terület van 2016. december 31-i állapot sze-
rint. Az 1995. évi XCIII. törvény végrehajtása kapcsán 2015. évi keret terhére 18,2757 ha te-
rületet vásároltunk 31.771.000 Ft összegben.

- Gyep: 1,0799 ha
- Szántó: 7,8788 ha
- Erdő: 9,3170 ha
- összesen: 18,2757 ha

A 2016 éves keretből 2016-ban 7,1002 ha szántó, rét területet vásároltunk 6.309.500 Ft érték-
ben. A területvásárlás az osztatlan közös terület megszüntetésére, valamint az állatállomá-
nyunk takarmány előállítására szolgáló terület növelésére irányult.

3.3 Saját vagyonkezelésű területek

a) Rét, legelő (6.584,94 ha)

Az összterülethez viszonyítva legnagyobb arányban gyepterületeket vásároltunk korábban a
védett természeti területek védeltségi szintjének helyreállításáról 1995. évi XCIII. törvény
alapján. A területek nagyobb részét az Igazgatóság gépi eszközeivel, ill. saját állatállományá-
val kezeli. 205 ha-t szigorú, természetvédelmi előírásokkal, 10 évre kötött haszonbérleti szer-
ződésekkel hasznosítja. A maradék területet pedig kisebb beavatkozások kivételével érintetle-
nül hagyja. 2.647,18 ha-t állandó kaszálóként 1.690,09 ha-t állandó legelőként hasznosítunk.

7. táblázat: AKG támogatás 2015-2020 időszakra

Célprogram tematikus csoport	Terület (ha)	Támogatás (Ft/ha)	Támogatás (Ft)
Horizont gyep 1	517,14	25500	13 187 070
Horizont gyep 2	615,14	25500	15 686 070
MTÉT lepke	22,56	36000	812 160
MTÉT kaszáló	1 303,87	36000	46 939 320
MTÉT legelő	1 620,19	54900	88 948 431
összesen:	4 078,90		165 573 051

b) Erdő (1.208,68 ha)

Igazgatóságunk erdőgazdálkodási tevékenységet a Fertő-Hanság Nemzeti Park, Szigetközi Tájvédelmi Körzet, Soproni Tájvédelmi Körzet és a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet területén folytat. Igazgatóságunk vagyonkezelésében 1.208,68 ha erdő található a fásított területtel együtt. Az erdőrészeket 28 község határában helyezkednek el. Az állományok összetétele a termőhelynek megfelelően változatos. A tevékenységet az erdészeti hatóság által készített erdőtervek szerint végezzük.

Az Igazgatóság erdőművelési és fahasználati munkáit jellemzően vállalkozók bevonásával végzi. (Részletes éves beszámolót lásd. 5.6.2. fejezet.)

c) Nádas (2.460,49 ha)

A vagyonkezelésben lévő nádasok 77 %-a a Fertő-tó jogi partvonalán belül található a natúr-zónában. Ez összesen 1912 ha-t jelent. A területek aratását és egyéb használatát a KÖTEFE hatósági határozatban engedélyezi, amelyhez szakvéleményt készít az Igazgatóság. A Fertő-tó nádas területein a tulajdoni lapon a Fertő-tavi Nádgazdasági Zrt. használati joga szerepelt, amit a földhivatal a 2013 évi CXXII. törvény 37.§. (1) bekezdésre hivatkozva törölt 2014. decemberében. A ZRT ezt bíróságon megtámadta, az eljárás még folyamatban.

d) Halastó (410,62 ha)

A Nyirkai-Hany vizes élőhely-rekonstrukciós területen, ökológiai célú gazdálkodást végzünk. Elkészült a Oslai-Hanyi vizes élőhely rekonstrukció 300 ha terület elárasztásával. A terület átminősítése folyamatban.

e) Szántó (260,75 ha)

A védett területek fenntartásában nélkülözhetetlen szereppel bír a régi magyar háziállataink takarmány szükségletét egészítjük ki a 69,16 ha művelt szántó területtel. A többi szántó művelési ágú ingatlan gyepesítése folyamatban van. 23 ha szántót haszonbérbe adtunk Fertőrákos, Répceszemere, Sopron, Fertőszéplak község határákban.

A szántó művelési ágú területeink nagy részén már vetett gyep vagy természetes módon települt gyep található, ezeket kaszálóként hasznosítjuk.

8. táblázat: Saját vagyonkezelésű területek

SAPS támogatás	
művelési mód	terület (ha)
takarmánykukorica	14,05
lucerna	26,70
silókukorica	5,02
silócirok	5,33
őszi búza	7,17
tavaszi zab	11,10
áll. Legelő	1 690,09
áll. Kaszáló	2 647,18
összesen:	4 406,65

9. táblázat: Saját vagyonkezelésű területek

Terület	szántó	gyep	gyüm.	nádas	halastó	erdő	kivett	összesen
Bécsi-domb TT		7,8880						7,8880
Ex lege		72,5036		15,8228		24,5212	41,1344	153,9820
Fertő-Hanság NP	255,0427	5 817,9197	0,4827	2 365,1281	410,6208	377,0742	1 255,0428	10 481,3110
helyi védett		19,1215					1,5414	20,6629
Ikva-patak menti TT		11,0342					1,5454	12,5796
Iváni szikések TT		3,5242						3,5242
Liget-patak menti TT		23,6976					0,6828	24,3804
Nem védett		3,3502				1,7358	15,8712	20,9571
Pannonhalmi TK	4,4449	150,7784		11,9431		72,9874	8,9745	249,1283
Soproni TK		132,2920	1,1148	3,0570		148,7859	6,3221	291,5718
Szigetközi TK	0,8646	327,9459		64,5427		559,7188	37,6277	990,6997
Várbalogi héricses TT		14,8891				23,8626		38,7517
Összesen:	260,7570	6 584,9444	1,5975	2 460,4937	410,6208	1 208,6860	1 368,7423	12 295,8416

10. táblázat: Saját vagyonekezelésű területek hasznosítási módja

Művelési ág	Tárgyévben átvett terület (ha)	Összes terület (ha)	Saját használatban		Haszonbérbe adva	
			ha	%	ha	%
Szántó	0	260	237	91	23	9
Gyep	0	6 584	6 402	97	182	3
Kert	0	0	0	0	0	0
Szőlő	0	0	0	0	0	0
Gyümölcsös	0	2	1	100	0	0
Nádas*	0	2 460	2 460	100	16	1
Halastó	0	411	411	100	0	0
Erdő	0	1 208	1 208	100	0	0
Kivett	0	1 368	1 368	100	0	0
Összesen	0	12 295	12 090	98	205	2

3.4 Terület nélküli, egyedi jogszabállyal védett és védelemre tervezett természeti értékek

3.4.1 Védett mesterséges üregek

Az év során folytatódott a védelemre tervezett mesterséges üregek felmérése. Az igazgatóságunk működési területén két ilyen mesterséges üreg van (Breuer-táró Brennbergbánya, Szent István akna lőportároló). A brennbergi üreg már egyeztetési folyamatban van. Mindkét mesterséges üreg a Soproni Tájvédelmi körzet területén fekszik.

11. táblázat: Terület nélküli értékek összefoglaló táblázata

Objektum	Nyilvántartott összesen (db)	Ebből a tárgyévben nyilvántartásba vett (db)
Forrás	27	0
Barlang	16	0
Víznyelő	0	0
Kunhalom	33	0
Földvár	14	0
Egyedi tájérték	1716	0

3.5 Egyéb, speciálisan megkülönböztetett védelemben részesülő területek

3.5.1 Nemzeti Ökológiai Hálózat

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény által meghatározott Nemzeti Ökológiai Hálózat területeiben három esetben (Hédervár, Fertőendred és Dunasziget) történt változás 2016-ban.

12. táblázat: A Nemzeti Ökológiai Hálózat térségi övezetinek kiterjedése az FHNPI működési területén

Övezet	Kiterjedés (ha)
Magterület	70276,0
Ökológiai folyosó	24832,0
Pufferterület	46387,0
Összesen	141495,0

3.5.2 Erdőrezervátumok

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén található erdőrezervátumokat a 13/2000. (VI. 26.) KöM rendelet hirdette ki. A működési területen 4 erdőrezervátum található, amelyek összes kiterjedése 695,71 ha, ebből 242,82 ha a magterület, amely fokozottan védettnek minősül.

13. táblázat: Erdőrezervátumok a működési területen

Név	Terület (ha)	Magterület területe (ha)	Kihirdetés éve	Kihirdető jogszabály
Bikafej	285,62	74,51	2000	13/2000. (VI. 26.) KöM rendelet
Dombos-ház	287,59	83,21	2000	13/2000. (VI. 26.) KöM rendelet
Erebe-szigetek	64,4	64,4	2000	13/2000. (VI. 26.) KöM rendelet
Hidegvíz-völgy	58,1	20,7	2000	13/2000. (VI. 26.) KöM rendelet
Összesen	695,71	242,82		

3.5.3 Világörökségi területek

A működési területünkön található „Fertő/Neusiedl See kultúrtáj” és az „Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete” világörökségi terület 2013-ban bekerült a Hungarikumok Gyűjteményébe.

3.6 Magas Természeti Értékű Területek

2015. október 7-én a Vidékfejlesztési Program keretében kiírásra került az új Agrár-környezetgazdálkodási pályázat az előzőhöz képest átdolgozott célprogram csoportokkal. A korábbi Mosoni-sík és Hanság MTÉT mellett a 2016-2020-ig tartó támogatási ciklusban már a Fertő MTÉT-en is választhattak zonális tematikus előírás csoportokat a gazdálkodók, mivel 2015. első felében befejeztük az MTÉT létesítésnek előkészítését. A Mosoni-sík MTÉT esetében választható volt a Tűzokvédelmi szántó, Kékvércse-védelmi szántó, Alföldi madárvédelmi szántó előírás csoport, valamint Tűzokvédelmi gyepgazdálkodási előírás csoport. A Hanság és Fertő MTÉT területén Alföldi madárvédelmi szántó és gyep előírás csoportok, valamint Nappali lepke-védelmi gyepgazdálkodási előírás csoport volt választható a pályázat beadási időszakában, melyet az elkövetkező öt évben kell teljesíteni. A természetvédelmi célú programokban ténylegesen támogatott területek nagysága jelentősen visszaesett a korábbi évekhez képest.

4. Kutatás és monitorozás

4.1 Kutatás

Az Igazgatóság működési területén többek között az MTA Tihanyi Limnológiai Kutatóintézet, a Nyugat-Magyarországi Egyetem, Savaria Múzeum, a Pannon Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem és a Magyar Természettudományi Múzeum végeznek természetvédelmi szempontból is jelentős kutatásokat. Kisebb kutatási programokat saját forrásból szerveztünk meg a természetvédelmi kezelési és fenntartási munkák, illetőleg egyes fajok és közösségek hatékonyabb védelme érdekében. Ugyanakkor szakembereink bekapcsolódtak más területeken zajló kutatási programokba, kutatási tevékenységekbe is, melyek eredményei várhatóan a saját területeinken végzendő kezelési-fenntartási munkákban és fajvédelmi tevékenységekben is hasznosulhatnak. Így egyebek közt egyes lepkefajok felmérésével (*Erannis ankeraria*, *Gortyna borelii*, *Chondrosoma fiduciarium*), élőhelyi igényeik pontosabb meghatározásával jövőbeli visszatelepítési munkák megvalósításához szükséges megalapozó vizsgálatok zajlottak hazai és külföldi területeken egyaránt.

a) Kezelések hatása a hangyaboglárka (*Maculinea sp.*) fajokra

A Fertő mentén, Ebergőc és Cirák térségében, valamint a Hanságban található vérfüves rétek hangyaboglárka (*Maculinea teleius*, *M. nausithous* és *M. alcon*) és nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) állományainak részletes populáció vizsgálatát végezzük folyamatosan. Ahol az lehetséges volt, az állományok igényeinek megfelelő beavatkozások, kezelések saját kivitelezésével párhuzamosan, illetve azt követően. A cél az érintett fajok számára optimális kezelési eljárások, kaszálási mintázat kialakítása (tér- és időbeli megosztás, fenntartandó, kaszátlan területek kijelölése) és alkalmazása a fenológiai viszonyoknak megfelelően, továbbá a megfelelő hidrológiai viszonyok fenntartása, valamint a nádasodás megállítása és az elnásadosott területek eredeti állapotának visszaállítása. A Vipera Life+ területén végzett felmérések a terület optimális, komplex igényeknek is megfelelő kezeléséhez adnak további adalékokat. A *Maculinea*-fajok térfoglalása, a frissen kikelő példányok alapján ismét némi átstrukturálódást mutat, az újra benépesített foltok mellett elnéptelenedő fragmentumokat és stabilan maradt foltokat is meg lehetett figyelni. Élő rendszerekről lévén szó, az aktuális népesség alakulásában a kiszámítható, befolyásolható paraméterek (árnyékolás, növényzeti struktúra állapotának befolyásolása a kaszálási rendszerrel) mellett számos más, kezeléstől független tényező (hangya kolóniák erőnléti állapota, hernyó eltartó képessége) is befolyásolja. Ez mindenképp alátámasztja a korábban megkezdett (és ebben az évben is folytatott) átjáró kialakítási és fenntartási törekvések, valamint a nádas visszaszorításáért folytatott erőfeszítések indokoltságát. Ugyanakkor kellő mértékben alátámasztja annak a ténynek az indokoltságát is, hogy – *Maculinea* rétek esetében – nem elegendő az előírt 5-10 %-nyi menedék terület fennhagyása, ennél lényegesen nagyobb, a gyakorlat által alátámasztott, mintegy 30-40 %-nyi menedék terület fennhagyása látszik szükségesnek az állomány fenntartása érdekében.

A *Maculinea* területen található nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) állomány többé-kevésbé stabil, de elég alacsony abundanciát mutat, ennek azonban inkább klimatikus (csapadék viszonyok, vízborítottság mértéke), mint kezelési okai lehetnek.

Az állományok populáció méretének becslésére és a mozgási mintázatok elemzésére, illetőleg a 2, illetve 3 *Maculinea* faj együttes előfordulása esetén megfigyelhető niche-szegregáció vizsgálatára jelölés-visszafogásos módszerrel történtek felmérések. A vizsgálatokba külföldi és hazai szakemberek és önkéntesek az elmúlt évben is bekapcsolódtak. A területen készített vizsgálatokból készült egy újabb szakdolgozat is, mely a módszerek és vizsgálatok további ismertségéhez és elismertségéhez járul hozzá.

A hansági állomány vizsgálatával a több, eltérő kaszálási módszer alkalmazását együttesen szükségessé tevő (hangyaboglárkás+harisos réket) területek optimális kezeléséhez tudunk ér-

tékes adatokat szolgáltatni.

Megkezdődött a Harkai-láprétre tervezett és engedélyezett hangyaboglárka visszatelepítés és a számukra megfelelő, mozaikos kaszálási rendszer bevezetése.

b) Ezüstsávós szénalepke (*Coenonympha oedippus*) érdekében végzett kísérleti beavatkozások

Az ezüstsávós szénalepke 2009-ben megtalált állományának elsőként fölfedezett élőhelyén – a szárazodás, vízellátottság romlása miatt – az aranyvessző térhódítása tapasztalható. Ennek visszaszorítására kisebb mintaterületeken kaszálási kísérleteket indítottunk be. A terület szokványos kaszálással nem kezelhető, mivel a rétek egyik legfontosabb tulajdonságát, a zombékoló szerkezetet tenné tönkre, ezért csak egytengelyű önjáró alternáló kaszával történtek meg kisebb foltokban a kezelések. Kísérleti jelleggel a becserjésedett és Solidagoval erősen benőtt foltokon szárzúzóval való kezelések zajlottak le, melyek biztató eredményt mutatnak. Az eredményekről 2015-ben történt konferencia előadás Túrkevéen és a jelenleg zajló Madárvárta II. Interreg program keretében további módszertani és gyakorlati kezelési vizsgálatok történnek a faj érdekében. Az eredetileg ismert élőhelyre való visszatelepítés lehetőségei és kezelési igényei is vizsgálat tárgyát képezték, illetve képezik.

c) A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) állományok felmérésével kapcsolatos ökológiai vizsgálatok

A nemzeti park igazgatóság illetőségi területén az országosan zajló sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) állomány felméréshez csatlakozva, az előző év tapasztalataira támaszkodva (Sáfián Szabolccsal megkezdett munkák eredményei nyomán, azokat tovább fejlesztve) folytatódott a faj népségének felmérése és bizonyos területeken ismételt állapotfelvétellel is sor került. A monitorozáshoz elengedhetetlenül szükséges paraméterek felvétele mellett számos további, a faj ökológiai igényeinek, fenológiai és rajzási tulajdonságainak ismeretét bővítő adattal szolgáltak a felmérések. Néhány, kiemelkedően magas denzitású területen kvantitatív felméréseket is végeztünk, mintaterületeken, külső segítség és önkéntesek bevonásával is. Az alap adatok kiértékelése után egyértelművé vált, hogy régióinkban számos, országosan is kiemelkedő kolónia található, főként felhagyott, vagy alacsony intenzitással használt legelőkön. Szórvány populációk bizonyos területeken, főként zavart (vadrágott) cserjesorokhoz, sövényekhez kapcsolódnak, de a sűrű, egybefüggő szegélyekből és cserjés foltokból kiszorul a faj. Az extenzív legelőkhöz kötődő élőhely veszélyeztetettségi foka igen magas, az elmúlt, vizsgált időszakban néhány terület – vagy egyes terület foltok – ismét művelésbe lettek vonva, illetve a legeltetés számára „alkalmassá” téve. Ez a tevékenység sok esetben jelentős mértékű cserjeirtással járt, melynek befolyásolására, szabályozására (nem Natura 2000 területek esetében) nincs is módunk. Ugyanakkor az adott szukcessziós stádium fenntartásához (illetve a cserjés bezáródásának megakadályozásához, ami a sárga gyapjasszövő számára is a területről való eltűnéssel jár) bizonyos mértékű cserjeirtás, záródás megbontás szükséges.

A jelenlegi tapasztalatok szerint a sárga gyapjasszövő számára optimális az a szukcessziós stádium, amikor a cserjék (kökény, galagonya, vadvadkörte) egymástól való távolsága 1-2 cserje magasságnál nem nagyobb, kisebb csoportok még kialakulhatnak, de az állomány - összességében – nem ér össze, nem záródik, a napsütés körbe éri és bizonyos mértékű (legelő állatoktól, vagy vadtól származó) rágás is tapasztalható. A felmérések és vizsgálatok eredményei helyi gazdálkodókkal és a mezőgazdasági szakigazgatás szakembereivel megvitatásra kerültek, az összefoglaló előadási anyag interneten elérhető. A Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) bizonyos mértékű módosítása és egyes előírások megváltoztatása megtörtént, azonban a rendszer nagymértékű tehetetlensége miatt ezen módosítások hatása még nem érződik és természetesen visszamenőletgesen nem is fogja éreztetni hatását (a megszüntetett élőhelyek még hosszú ideig – vagy akár véglegesen – alkalmatlanná váltak a *catax* számára. A szabályok gyakorlatba ültetése érdekében arra lenne szükség, hogy a gyepterületek (elsősor-

ban legelők) területéről a fásszárú növényzet eltávolítása előtt a kívánt mérték megállapítása érdekében ki kelljen kérni a területileg illetékes NPI. szakembereinek véleményét. Amennyiben *E. catax* előfordul a területen, csak meghatározott mértékű gyéritést szabad elvégezni. A jelenlét megállapításának ideje április, a munkák kivitelezésének időszaka (*E. catax* jelenléte esetében) augusztus-szeptember közepe.

A monitoring adatok felvétele – minden lepkés vizsgálat esetében – az Epicollect nevű, ingyenes, Androidos alkalmazás segítségével történt. Az applikáció közösségi jellegű adatfelvételt is támogat, így a vizsgálatokba önkéntesek is bevonhatók – és bevonásra is kerültek.

Az év folyamán a faj számára alkalmas élőhelyek közül további területek lettek cserjéltelítve, a művelési ágnak megfelelő művelési mód helyreállítása címén. Jelenleg csupán egyetlen olyan élőhely maradt, ahol a faj számára a további fennmaradás biztosítottnak mondható és még mindig jelentősnek tekinthető a népesség: Himód-Gyóró térségében, ahol a szintén védett barna gyapjasszövő (*Eriogaster lanestris*) állomány már jelentős abundanciát is ért el. Dénesfa térségében szintén kimutatható a *E. catax* népesség némi erősödése, de itt is túlsúlyban van (még) a *lanestris*, az élőhely azonban kezd egyre alkalmasabbá válni a *catax* számára is. A többi állomány – ha meg is maradt – csak nyomokban mutatható ki, nagy területeken pedig teljességgel megszűntek a korábban alkalmasnak számító élőhelyek.

d) Lápi póc (*Umbra krameri*) és réti csík (*Misgurnus fossilis*) állományok felmérése

A két faj állományainak vizsgálatára indított korábbi felmérések folytatása ebben az évben a Szigetközben előző évben megkerült (korábban kipusztultnak hitt) lápi póc népesség kiterjedésének további behatárolása zajlott, bár a vizek eléggé kiszáradtak a nyári szárazság következtében. Szerencsére az állomány egy része túlélte a száraz periódust, azonban a beavatkozásokkal – kotrás, iszapolás – érintett szakaszokon jelentős mértékű volt a népesség visszaesése. A Lajmák területén továbbra sem történt meg a póc népesség megtelepedése, a vízborítás változatlanul nyers (időszakos jellegű), messze áll még a lápi jellegtől.

A Nyirkai-Hany területén is történt a szárazság miatt bizonyos mértékű élőhely veszteség, azonban ott is fenn tudott maradni a populáció. A réti csík mindkét helyen megmaradt.

Több, korábban nem ismert élőhelyről (csatornából) is sikerült kimutatni a pócot és a csíkot az Észak-Hanságban, ezek egy része N 2000 területen kívül van és az erdészeti munkák céljára történő csatorna kotrási munkák veszélyeztetik az állományokat. A FHNPI egyes területein a NBmR keretében halfaunisztikai vizsgálatok zajlottak, melyek során mind a Szigetközből, mind pedig az Észak-Hanságból újabb póc és réti csík adatok kerültek elő. A hansági lápi póc felmérés során a térségből az újonnan szétválasztott háromtuskjú pikó nyugati elterjedésű taxonja került kimutatásra.

A vízügyi csatorna fenntartási munkák előkészítése és tervezése során a Kepés-Lesvári-csatorna vízrendszeréből került kimutatásra a lápi póc és réti csík, így az itt tervezett kotrási munkáknak a fajok igényeinek megfelelő módon való megvalósítása érdekében további vizsgálatok zajlanak a területen.

e) Ragadozómadarak területhasználatának vizsgálata

A korábban megkezdett telemetriás jelölések – egerészölyv (*Buteo buteo*), barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) és darázsölyv (*Pernis apivorus*) esetében – adatait feldolgoztuk, az eredmények publikálás alatt vannak. Ezekben lényegi változás a korábbiakhoz képest nincs. Beszerzésre kerültek a Madárvárta II. pályázat keretein belül a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) és rétisas (*Haliaeetus albicilla*) jeladók, ezek felszerelése 2017-ben lesz. A 2014-ben indult „A veszélyeztetett parlagi sas és kerecsensólyom populációk zsákmánybázisának biztosítása a Kárpát-medencében” LIFE program keretében szintén jelölésre és kamerázásra került 1 pd kerecsensólyom (*Falco cherrug*) a már korábban kutatott területeken. Ez a program szintén folyamatosan zajlik jelenleg is.

f) ANyirkai-Hany és Osl-Hany vizes élőhelyrekonstrukciók monitorozását megalapozó alapkutatások

Limnológiai alapfelmérés

A Fertő-Hanság Nemzeti Park területén található rekonstruált vizes élőhelyek (Nyirkai-Hany, illetve Osl-Hany) ökológiai állapotának felmérését végeztük el 2016. augusztus 30-án. A vizsgálatok célja a trofitási viszonyok meghatározása volt. Ennek érdekében a Nyirkai-Hany területén összesen 12 mintavételi helyszínen, az Osl-Hany területén pedig 4 mintavételi helyszínen vettünk üledék- és vízmintákat. Nem csak a rekonstruált vízterekben, hanem a befolyó vizekben és egy referencia területként tekintett élőhelyen is végeztünk vizsgálatokat. A mintavételi helyszíneket úgy jelöltük ki, hogy a nyíltvíz és a makrofiton állományok egyaránt reprezentálva legyenek. A cél érdekében meghatároztuk a vízben és az üledékben a szerves szén és a növényi tápelemek mennyiségi viszonyait, valamint felmértük a planktonikus algaegyüttesek tömegét és összetételét. A referencia területen a fotoszintetizáló szervezetek vizsgálatát kiterjesztettük az infravörös fényt hasznosító zöldbaktériumokra is.

Megállapítottuk, hogy a vizsgált vízterek mindegyike hipertróf volt. A növényi tápelemek jelentős túlkínálata volt megfigyelhető, úgy a Nyirkai-Hany, mint az Osl-Hany területén és a befolyó vizekben. A nagy tömegű fitoplankton a Nyirkai-Hany területén elsősorban cianobaktériumok alkották, ami fokozott ökológiai kockázatot jelent potenciális toxintermelő képességük miatt. A vízminőséget mindegyik vizsgált területen alapvetően a fitoplankton határozta meg: a vizek magas szerves anyag tartalma is a planktonikus algák fotoszintézisének eredménye, de a pH-t is a fotoszintézis határozta meg.

A fenntartható jó ökológiai állapot az eutróf tartományon belül lenne, ehhez azonban csökkenteni kellene a külső növényi tápanyag (elsősorban foszfor) terhelést. Részletes természetvédelmi kezelési javaslat kidolgozásához az alapállapot felmérése önmagában nem elégséges. Mindemellett a vízpótlás alapos megfontolását, a tápvíz folyamatos monitorozását javasoljuk a további tápelem és szervesanyag terhelés csökkentése végett. Cél, hogy a tápvízben az összes foszfor koncentráció ne haladja meg a 100 µg L⁻¹ értéket. Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy a külső terhelés csökkentése nem hozhat azonnali eredményt, mivel az üledékben felhalmozódott tápanyagkészletek évekkal késleltethetik a vízminőség javulást.

Vízi makroszkópikus gerinctelenek

2016-ban egy őszi alkalommal történt makroszkópikus vízi gerinctelen mintavétel az Osl-Hany és a Nyirkai-Hany különböző alterületein kijelölt mintavételi egységekben. A felmérés során minden mintavételi szelvényről egy mennyiségi-, valamint egy azt kiegészítő faunisztikai mintavétel történt. A faunisztikai gyűjtések kotróhálóval történtek, egy 950 µm lyukátmérőjű hálózövettel ellátott mintavételi eszközzel. A mennyiségi mintavételek módszertanukban az NBmR makroszkópikus vízi gerinctelen protokollt követték. A használt mintavételi eszköz egy 950 µm lyukátmérőjű hálózövettel ellátott kotróháló, melynek kerete 25×25 cm-es. A mintavétel során mintavételi helyenként 5-5 egymástól függetlennek tekinthető minta megvételére került sor. Vizsgálataink a következő vízi makroszkópikus gerinctelen taxonokra terjedtek ki. *Gastropoda* (csigák), *Bivalvia* (kagylók), *Hirudinea* (piócák), *Malacostraca* (magasabbrendű rákok), *Ephemeroptera* (kérészek), *Plecoptera* (álkérészek), *Odonata* (szitakötők), *Heteroptera* (vízi- és vízfelszíni-poloskák), *Coleoptera* (vízbogarak) és *Trichoptera* (tegezek).

A 2016. évi felmérés során összesen 84 makroszkópikus vízi gerinctelen fajt sikerült egyértelműen beazonosítani. Az előkerült fajok közül 6 a kagylók (*Bivalvia*), 17 a csigák (*Gastropoda*), 8 a piócák (*Hirudinea*), 2 a magasabb rendű rákok (*Malacostraca*), 2 a kérészek (*Ephemeroptera*), 10 a szitakötők (*Odonata*), 18 a poloskák (*Heteroptera*), 19 a bogarak (*Coleop-*

tera) és 2 a tegzesek (*Trichoptera*) csoportjába sorolható.

Természetvédelmi szempontból jelentős értéket képviselnek a hazánkban törvényes védelem alatt álló és/vagy az EU Élőhelyvédelmi irányelvének hatálya alá tartozó fajok (*Aeshna isosceles*, *Hirudo medicinalis*). Az előkerült fajok között elsősorban a bogarak és a poloskák kerültek elő kiemelkedően nagy fajszaomban, de mellettük nagy változatosságban mutattuk ki a pióca és vízcisiga fajokat is.

A faunisztikai szempontú értékelés, illetve a makroszkópikus vízi gerinctelen közösségek mennyiségi jellemzői alapján a Liliomos bizonyult a legkevésbé értékes makroszkópikus vízi gerinctelen közösséggel bíró víztérnek. Innen került elő a legkevesebb faj, s az egyedsűrűség értéke is itt volt a legkisebb. A kimutatott fajok szinte mindegyike generalista, álló- és lassúfolyású vizekben általánosan elterjedt makroszkópikus vízi gerinctelennek tekinthető. A legnagyobb faji sokféleséget a Bikafej területéről sikerült kimutatnunk, hiszen innen került elő a legtöbb jó állapotú mocsárra jellemző faj. Hasonlóan értékesnek bizonyult az Oslí-hany is, ahonnan szintén nagy faj- és egyedszámokat sikerült kimutatni. Innen előkerült több, értékes mocsári faunaelem is. Bár fajgazdag, de nem különösebben értékes faunaelemeknek ad otthont az Aranyos. Kiemelendő még a Kis-metszés, ami a mintavétel idején kiszáradás közeli állapotban volt. A terület makroszkópikus vízi gerinctelen közössége zavartnak tekinthető. Ugyanakkor nem kizárt – a terület láposodó jellegét is látva –, hogy magasabb vízállás esetén értékesebb, láposodásra utaló fajok is előkerülhetnek a területről.

g) A HUFH20011 Rába kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület élőhely-térképezése

A felmérés kiterjedt a HUFH20011 Rába Natura 2000-es, közösségi jelentőségű területeire. A felmérés során elkészítettük a vizsgálati terület 1:10000 léptékű élőhely-térképét és természetességi-degradáltsági térképét. A gyűjtött adatok alapján elkészítettük a területen előforduló élőhely típusok jellemzését.

A felmérés adatainak kiértékelése alapján elmondhatjuk, hogy a területen a jelentős emberi hatások ellenére még mindig találunk jó természetességi állapotú élőhelyeket, amelyek megőrzése mindannyiunk feladata. A terület kiemelt jelentőségű természeti értékei a keményfás és puhafás ligeterdők, a jó állapotú természetes medrek hínár- és mocsári növényzete, különböző üde és nedves réttársulások, kiszáradó magasártéri gyepek.

A természetes közösségeket nagyobb részben az emberi és a környezeti tényezők változása egyaránt veszélyezteti. Fontos veszélyforrás a sematikus erdőgazdálkodás, valamint a legelő- és rétgazdálkodás felhagyása vagy nagyfokú intenzivifikációja, továbbá a teljes vizsgált Rábaszakasza jellemző a folyó medrének nagyfokú bevágódása, a talajvízszint csökkenése, s az élőhelyek ehhez kapcsolódó kiszáradása, elgyomosodása.

h) Hörcsög (*Cricetus cricetus*) és gűzüegér (*Mus spicilegus*) felmérés

A kutatás célja két, az Európai Unióban ritkulóban levő faj, a hörcsög (*Cricetus cricetus*) (Linnaeus, 1758) és a gűzüegér (*Mus spicilegus*) (Petényi, 1882) Győr-Moson-Sopron megyei állományviszonyainak, elterjedésének vizsgálata, majd ez alapján fajonként két mintaterület kijelölése jövőbeni monitorozásuk céljából.

A felmérés során több, más területen bevált módszer a kis denzitás miatt nem volt alkalmazható, inkább az őszi-tavaszi időszakban kotorékok felmérésével a faj jelenlétének bizonyítása volt sikeres. A hörcsög elsősorban a megye középső és északi részén, a Hanságban és a Rábaközben (az Acsalag - Bősárkány - Maglóca - Barbacs - Kóny – Mérges - Rábamentő vonalban), valamint a Mosoni-sík (Várbalog-Mosonszolnok közt) egyes, magasabban fekvő területein került elő, általában alig elérve az 1 kotorék/ha sűrűséget.

Élőhelyei kivétel nélkül a környezetükből kiemelkedő szántóföldek és azok részsüje, ahol többnyire vályogon, agyagos vályogon csernozjom talajok borítják a felszínt. A gűzü ennél szélesebb elterjedésű. Ahol bizonyításra került a faj jelenléte, ott mindig tömegesen (akár 10

kotorék/ha sűrűséggel) fordult elő. Talajjal, növénykultúrával, a szántóföld fekvésével kapcsolatban nagyobb változatosságot mutat. A Fertő-tó mentén ugyanúgy előfordult, mint a Mosoni-síkon vagy Győr környékén. Megjelenését valószínűleg az adott szántóföldön aktuálisan lezajlott művelés jobban befolyásolja, mint egyéb környezeti tényezők.

Mindkét faj esetében javasolt a jövőben is a jelenlét dokumentálása az egész megyében (nem csak a monitoring területeken), a gazdálkodók tájékoztatása és ismert előfordulási helyein a rágcsálóirtó szerek alkalmazásának korlátozása.

i) Rábaközi kisvízfolyások halfaunájának vizsgálata

A Rábaköz (HUFH20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen, a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság megbízásából 2016. október 5–7.-e között egy alkalommal több mintavételi helyen végeztek a hal fajegyüttesre vonatkozó felméréseket. A területen a közösségi jelentőségű szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*) előfordulását több élőhelyen is igazoltuk. A vizsgált élőhelyeken a faj állományait stabilnak ítéltük. A réti csík (*Misgurnus fossilis*) előfordulását két élőhely esetében sikerült igazolnunk a 2016-os mintavételek során. A faj esetében alacsony egyedszámokat tapasztaltunk mindkét előfordulási helyen, azonban ennek ellenére a faj hosszú távú megőrzését az élőhelyek megfelelő állapotának megőrzése és a csatornafenntartási munkálatok kíméletes kivitelezése esetén lehetségesnek tartjuk. A vágó csík (*Cobitis taenia*) előfordulását a 2016-ban végzett mintavételek során a Kardos-érből és a Köles-érből sikerült igazolnunk. A faj számára kedvező élőhelyet biztosító területeken adottak a lehetőségek a faj hosszú távú megőrzésére. A közösségi jelentőségű halfajok közül a balinnak (*Aspius aspius*) csupán egyetlen példánya került elő a vizsgált vizekből, ami arra utal, hogy a faj csupán szórványosan fordul elő a Rábaköz (HUFH20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület vízfolyásaiban. A felmérések igazolták a közösségi jelentőségű és hazai védettséget is élvező fenékjáró küllő (*Gobio albipinnatus*) előfordulását a Kardos-ér több szakaszáról is. Az elvégzett felmérések során néhány további védett halfaj előfordulását igazoltuk a vizsgált vízfolyásokban. Több vízfolyásban is igazoltuk a fenékjáró küllő (*Gobio gobio*), a sujtásos kűsz (*Alburnoides bipunctatus*) és a kövi csík (*Barbatula barbatula*) előfordulását. A védett nyúldomolykót (*Leuciscus leuciscus*) csak a Kardos-érből sikerült kimutatnunk.

j) Rábaközi kisvízfolyások makrozoobenton faunájának vizsgálata

A Rábaköz (HUFH20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen 2016-ban összesen 6 vízfolyásszakaszon történtek makroszkópikus vízi gerinctelen mennyiségi mintavételek. A 2016. évi felméréseken túlmenően rendelkezésre állnak a területről korábbi, 2004 utáni években végzett, mintavételek eredmények is.

A több éves vizsgálatok eredményeink alapján megállapítható, hogy a jelölő közösségi jelentőségű fajok közül a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*) állományai biztosan megtalálhatóak a Natura 2000 területen. A felmérések alapján a fajnak jelentős állományai fordulnak elő a Kardos-érben. Ezen túlmenően, 2016-ban igazoltuk a faj állományának jelenlétét a Köles-érben és a Tordosa-csatornában. A rendszeres mintavételek alapján megállapítható, hogy a területen az állomány stabil, jelentősebb veszélyeztető tényező nem emelhető ki.

A Rábaköz (HUFH20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen C populáció-nagyság-kategóriájú jelölőfajként van nyilvántartva az erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*). A területen található vízfolyások közül a Répceről feltételezhető, hogy otthont ad ennek a fajnak, viszont a mintavételek során egyértelművé vált, hogy a Répce ezen szakasza – elsősorban annak csatorna jellege miatt - alkalmatlan a faj lárvái számára. Így feltételezhető, hogy az erdei szitakötő területen történő korábbi előfordulása elsősorban a kóborló imágók megfigyelésén alapul. Figyelembe véve, hogy a szakaszról évekre visszamenőleg nem került elő az erdei szitakötő egyetlen példánya sem, megfontolandó az erdei szitakötő törlése a terület jelölő-fajjainak sorából.

A területről a több évre visszatekintő felmérések során kimutatott egyéb védett fajok: lápi aca (*Aeshna isosceles*), nagy molnárpóloska (*Aquarius najas*), dunai csúcsos szurokcsiga (*Fagotia daudebartii acicularis*), feketelábú szitakötő (*Gomphus vulgatissimus*), mocsári szitakötő (*Libellula fulva*), négypúpú karmosbogár (*Macronychus quadrituberculatus*), pataki szitakötő (*Orthetrum brunneum*), lapos tavikagyló (*Pseudanodonta complanata*), rajzos csiga (*Theodoxus danubialis danubialis*), valamint a védettségükön kívül az EU Élőhelyvédelmi Irányelv II. és IV. függelékében is szereplő tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), illetve a IV. függelékben szereplő sárgás szitakötő (*Gomphus flavipes*).

k) HUFH20001 Rábaköz kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület kétéltű és hüllő faunájának megalapozó kutatása

A Rábaköz (HUFHU20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület kétéltűiről és hüllőiről kevés információ áll rendelkezésre, a területről összefoglaló publikáció nem készült, ezért a herpetofauna jelölőfajai a Natura 2000 területek kijelölése során nem jelentek meg annak dokumentációjában. Jelen vizsgálatok célja a herpetofauna összetételének, egyedszám viszonyainak és természetvédelmi helyzetének megismerése, adatok szolgáltatása védelmi tevékenység támogatásához, a terület fenntartási tervének készítéséhez.

A mintavételek során a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer protokollja által javasolt mintavételi módszereket alkalmaztuk. A területen a projekt időszakban összesen tizenegy napon történt felmérés, melyek során 10 kétéltű (dunai göte (*Triturus dobrogicus*), pettyes göte (*Lissotriton vulgaris*), vöröshesú unka (*Bombina bombina*), barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*), barna varangy (*Bufo bufo*), zöld varangy (*Pseudepidalea viridis*), zöld levelibéka (*Hyla arborea*), erdei béka (*Rana dalmatina*), mocsári béka (*Rana arvalis*), és zöld békák (*Pelophylax spp.*)) és további két hüllőfaj (fürgye gyík (*Lacerta agilis*), vízisikló (*Natrix natrix*)) jelenlétét mutattuk ki a Rábaköz területén, valamint megkezdődött a kétéltű szaporodóhelyek feltérképezése, és a szaporodó állományok egyedszámának felmérése.

l) Közösségi jelentőségű és védett halfajok vizsgálata

A Fertő-Hansági Nemzeti Park Igazgatóságának megbízásából a hansági csatornáknál, húsz mintavételi helyszínen a terület halfaunisztikai felmérését végezték el 2016-ban egy alkalommal október 6-án és október 11-15-e között. A felméréseket Samus háti elektromos halászgéppel végezték. A felmérések eredményei alapján a vizsgált csatornák halfaunájában is jellemző faunaelemek a védett, fokozottan védett halfajok közül a mocsaras, növényzettel erősen benőtt élőhelyek jellemző halfajai a réti csík (*Misgurnus fossilis*) és a lápi póc (*Umbra krameri*). A lápi póc (*Umbra krameri*) előfordulását nyolc csatornából és a Nyírkai-Hanyból összesen 12 mintavételi helyről igazolták. A faj állományai az érintett mintavételi helyeken a jelenlegi felméréseink alapján stabilak, az országos átlag feletti egyedszámokkal jellemezhetők. A védett halfajok mellett azonban nagy egyedszámban fordultak elő az idegenhonos halfajok is, mint a kínai razbóra (*Pseudorasbora parva*), az ezüstkárász (*Carassius gibelio*) és a naphal (*Lepomis gibbosus*).

A területen megtalálható élőhelyek olyan védett és fokozottan védett halfajok számára biztosítanak kedvező élőhelyi adottságokat, amelyek állományainak megóvása országos viszonylatba is fontos. Nagy egyedszámban vannak azonban jelen az idegenhonos halfajok is, melyek jelenléte kedvezőtlen hatással van az őshonos halfajok populációira. Kedvező környezeti feltételek mellett, megfelelő vízutánpótlással, az őshonos halfajok populációinak növekedésére, az idegenhonos faunaelemek visszaszorulására lehet számítani.

4.2 Monitorozás

4.2.1 A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (beleértve: Natura 2000) keretében folyó monitoring vizsgálatok

4.2.1.1 Országos programok

a) Védett növényfajok monitorozása

a) Védett növényfajok monitorozása

Egységes protokoll alapján történik a kiválasztott 57 növényfaj monitorozása. A programot egészíti ki a természetvédelmi örök éves adatszolgáltatása keretében történő adatgyűjtés. 2016-ban 7 faj (illatos hagyma (*Allium suaveolens*), kiscfészke aszat (*Cirsium brachycephalum*), boldogasszony papucs (*Cypripedium calceolus*), adriai sallangvirág (*Himantoglossum adriaticum*), homoki nőszirm (*Iris arenaria*), hagymaburok kosbor (*Liparis loeselii*), lápi hízóka (*Pinguicula vulgaris*)) felmérését terveztük. A felmérések többségét a protokollnak megfelelően sikerült elvégeznünk, az adatok feldolgozása folyamatban van. A kiscfészke aszat (*Cirsium brachycephalum*) esetében a felméréseket az Észak-Hanságra koncentráltuk az idei évben, igyekezve a teljes területet lejárni. A felmérés során 568 lokalitásban 3558+/-55 példányt találtunk. A felmérés eredményességét rontotta, hogy a hansági kaszálások egy részét viszonylag későn, július végén végezték, így az állomány egy része nem észlelhető. A boldogasszony papucs (*Cypripedium calceolus*) ismert lelőhelyein (4 lok.) mindössze 5 tövet sikerült megfigyelni, ezek közül 1 virágzott. Az állomány továbbra is kipusztulással fenyegetett, ex situ védelmi intézkedések kidolgozása javasolt. A kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) monitorozására kijelölt hansági 1x1 km-es kvadrátban 20 lokalitásban 103 tövet találtunk. A szigetközben kijelölt kvadrátot nem sikerült felmérnünk. Az adriai sallangvirág (*Himantoglossum adriaticum*) februári tölevél számolásakor 44 tövet találtunk, amiből 7 tö virágzott. Az elmúlt években megkezdett mikrobeavatkozások (cserjék visszaszorítása néhány négyzetméteren, gyomok visszaszorítása) meghozta eredményét és az állomány stabilizálódott. A homoki nőszirm (*Iris arenaria*) esetében a kijelölt 1x1 km-es kvadrátban 79 helyen 7868+/-450 hajtást találtunk, ami kis mértékű csökkenés a korábbi évekhez képest. A csökkenés elsősorban a tavaszi szárazságból adódhat, az élőhelyi viszonyok inkább javultak a térségben. A szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) monitorozására kijelölt 1x1 km-es kvadráton kívül a teljes Répce menti állományt felmértük. A kvadráton belül 464 foltban 32743+/- 3395 virágzó hajtást számoltunk. A kvadráton kívül további 58 foltban 4134+/-388 hajtást találtunk. A hagymaburok kosbor (*Liparis loeselii*) a kistóalmi lápréten 6 helyen találtuk meg, összesen 26 tövel, melyek nagy része virágzott. Az elmúlt években ez a legnagyobb megfigyelt egyedszám. A struccpáfrány (*Matteuccia struthiopteris*) két lelőhelyen fordul elő a Soproni-hegységben. A Kánya-szurdokban élő állomány stabil, 100-120 tö között ingadozik. A Rák-patak mentén két kis foltban fordul elő. A vadászház bejárója mellett 19 tövet (valószínűleg telepítve), az eredeti termőhelyen 143 tövet számoltunk. Mindkét helyen kismértékű növekedés tapasztalható. A légybangó (*Ophrys insectifera*) jelenlegi ismereteink szerint kizárólag a Szárhalmi-erdőben fordul elő, a Lóvári-erdőben korábban ismert állományát évek óta nem sikerült megtalálni. A Szárhalmiban a Nagy-Sztyepréten, illetve a Szent-Antal melletti tisztáson összesen 10 helyen 21 tövet találtunk. A z állományt elsősorban a fűavar felhalmozódása és a cserjésedés veszélyezteti. A lápi hízóka (*Pinguicula vulgaris*) kistóalmi élőhelyén egy foltban 78 tövet számoltunk, ami jóval kevesebb, mint az előző években tapasztalt 100 tö feletti állomány nagyság. A csökkenés annak tudható be, hogy az egyik lelőhelyről teljesen eltűnt (disznótúrás és lekaszált széna gyűjtése közbeni taposás).

b) Ürgemonitoring

A három mintavételi területen (Sarród – Ürgedomb, Fertőszéplak – Széplaki legelő, Pér – repülőtér) a kötelező NbMR monitoringot és a teljes kotorék felmérést is elvégeztünk. Az adatok kiértékelése során minden állomány kisebb-nagyobb mértékű emelkedését észleltük, különösen a péri repülőtéren, ahol a kotorékszám a háromszorosa a tavalyinak. Ez részben a „A veszélyeztetett parlagi sas és kerecsensólyom populációk zsákmánybázisának biztosítása a Kárpát-medencében” LIFE program keretében elvégzett élőhelyrekonstrukciós munkálatok eredményének köszönhető.

c) Pelemonitoring

A korábbi évekhez hasonlóan a Szárhalom 1-2 telep ellenőrzését évi 1 alkalommal augusztusban elvégeztük. A telepek egyikében sem sikerült közvetlenül állatot megfigyelnünk, jelenlétre utaló nyomokat: 2 esetben (fészket, táplálék maradványokat és ürüléket) találtunk. A maradványok alapján a két korábban megfigyelt pelefaj (nagy és a mogyorós pele) jelenlétét valószínűsítjük.

A Szárhalom 2 telepén 2014 évben a mezőgazdasági út karbantartása során eltávolították az erdőszegélyt, így jelenleg az élőhely kevésbé alkalmas a pelék számára, a felnyílt erdő állomány nem nyújt sem elegendő táplálékot, sem megfelelő búvóhelyet az állatok számára, így tartós megtelepedésre az erdőszegély záródása után számítunk.

Mindkét telepen jelentős mértékű az odúk elhasználódása az eredetileg kihelyezett 200 és 50 odúból jelenleg 170 és 40 üzemel, jelentős részben az üregkamrákba befészkelő rovarok után kutató harkályok károsítják az odúkat bebújó panel kitépésével, de sok odú belső tálcája tűnt el melyeknek pótlását csak a beszedett károsodott odúk további bontásával tudtuk csak megoldani.

d) Közösségi jelentőségű élőhelyek monitorozása

A Natura 2000 élőhelyek esetében Igazgatóságunk működési területén 9 élőhely-típus 20 mintavételi helye került felmérésre. Az adatok feldolgozását követően a szakmai jelentések 2017. május végére készülnek el.

e) Növénytársulások monitorozása

Az idei évben a "*Festucetum vaginatae*, *Nymphoidetum peltatae*, *Nymphoidetum peltatae*, *Phragmitetum communis*, *Salicetum albae-fragilis*, *Succiso-Molinietum coeruleae*, *Thelypteridi-Alnetum*" társulások mintavételezését végeztük el a protokollnak megfelelően.

h) Északi pocok (*Microtus oeconomus*) monitorozása

Az északi pocok állományainak felmérése során az elmúlt években elsődleges szempont az volt, hogy minél több alkalmas élőhelyen találjuk meg a fajt és valós képet kapjunk a faj elterjedéséről.

2016-ban folytattuk az északi pocok célirányos vizsgálatait a Hanság és Szigetköz potenciális élőhelyein. A korábbi standard vizsgálati helyszínek mellett egy új dél-hansági élőhelyen (Osli -Hany 7.) is kihelyeztük élvefogó csapdáinkat. A 8 mintaterület közül 5 esetben igazoltuk az északi pocok jelenlétét, köztük az új mintaterületen (Osli Hany), ahol a fajnak kiterjedt és stabil állományára bukkantunk. A vizsgálatok előtt közvetlenül kaszált élőhelyek (Pintér Hany, Úrhany 1. kontrollterület) nem voltak alkalmasak a faj számára, azokról ideiglenesen a magasabb növényzetű területekre húzódott az állomány. A potenciális élőhelyek kaszálásakor törekedni kell faj számára alkalmas kaszátlanul hagyott menedék-területek kialakítására, amely kulcsfontosságú az állományok védelme szempontjából.

i) Makroszkópikus vízi gerinctelenek vizsgálata

A teljes makrogerinctelen közösség monitorozása mellett bizonyos fajok és csoportok külön figyelmet is kapnak a vizsgálatok során. A szitakötők és tízlábú rákok mellett így egyes kérész fajok is a figyelem középpontjába kerültek. Közülük egyik legjelentősebb mozzanatként a tiszavirág dunántúli népségének vizsgálata tekinthető, mely a Rába bizonyos szakaszaihoz és a Kis-Rába vízrendszeréhez kötődik. A népség alakulása meglehetősen hullámzó (3 éves lárvális fejlődésű fajról van szó), azonban egyes években jelentős „virágzási” jelenség tapasztalható. 2016-ban csak nyomokban sikerült kimutatni a tiszavirág rajzást a vizsgált Kis-Rába szakaszon (Kapuvár, Oszvald-malom és Tordasa-csatorna kiágazás). A rábai állomány különlegessége, hogy a genetikai vizsgálatok a már kipusztult rajnai népséghez közeli rokonságot mutatnak, szemben a tiszai népséggel. A tiszai állománytól eltérően, este, sötétedéskor rajzik az itteni népség, ami esetenként kissé nehezíti az észlelést.

A vizsgálatok eddigi eredményeiről, valamint a tiszavirág újabb, dunai szakaszról (Gönyű) való megkerüléséről közlemény is jelent meg a Mátra múzeum kiadványában.

Másik, tömegesen rajzó és a vízfolyás vízminőségével szoros összefüggést mutató kérész fajunk a dunavirág, melynek mind a Rábán, mind pedig a Duna mentén újabban jelentős virágzása tapasztalható. A faj jellemzője, hogy este rajzik és a mesterséges fény (még a sárga fényű nátriumgőz lámpa is!) erősen vonzza, így mozgása, népsége jól nyomon követhető. Nicknél komoly tömeges rajzás figyelhető meg, évről évre. A fölösleges pusztulás elkerülése érdekében – megegyezés alapján – a térvilágítás időszakos szüneteltetése szokott megtörténni.

4.2.1.2 Helyi programok

a) Közösségi jelentőségű szitakötő fajok monitorozása

A ritka hegyiszitakötő (*Cordulegaster heros*) lárvális előfordulási helyeinek, mikrohabitat-preferenciájának vizsgálata folyt tovább a Rák-patak vízrendszerén Sopronban, kiegészítő adatokat szolgáltatva a szalamandra lárvák és a folyami rák előfordulási adataihoz is. A vizsgálatok kiterjesztése egy új típusú, mikrohabitat centrikus, kvadrát alapú keresztmetszvény felmérés keretében zajlott, több, eltérő szakasz vízi gerinctelen közösségének összehasonlításával, valamint a fizikai paraméterek felvételével együtt. Az imágók kibújása ismét a korábbi években tapasztalt, június végi időszakban történt, jelenleg ez tekinthető általánosnak, bár az exuviumok még július közepéig (nagyobb, heves esőzések kivételével) megtalálhatók a kibújás helyén. A faj legjelentősebb élőhelyein az exuviumok mennyiségi felvétele ismét megtörtént, a kijelölt mintaterületen, ahol az előző évekhez hasonló denzitás volt tapasztalható. További vizsgálatok történtek a faj előfordulására, élőhely preferenciájának és szaporodásbiológiájának tisztázására is, szakdolgozók és PhD hallgatók bevonásával is. A két hazai *Cordulegaster* faj együttes előfordulásának vizsgálatára soproni és kőszegi felmérések zajlottak egy szakdolgozó bevonásával, melyek a következő időszakban – főként a hidromorfológiai és egyéb fizikai paraméterek tisztázása érdekében – folytatódni fognak. Az eddigi eredményekről több tudományos előadás, konferencia poszter és egyéb, ismeretterjesztő jellegű közlemény is készült hazai és külföldi konferenciákra.

Az idén a Fertő mentén a védett, élőhelyvédelmi irányelv II. függelékébe sorolt lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*) kibújó állománya elég alacsony denzitást mutatott, de szórványosan a fiatal imágók a Fertő medence több pontján megfigyelhetők voltak. A hansági alkalmas élőhelyek rendszeres kiszáradása miatt jelenleg a Hanságból nem rendelkezünk recens előfordulási adattal, azonban a frissen elárasztott Osli-Hany térségében új, megfelelő, stabil vízborítással rendelkező élőhelyek kialakulására számítunk (Fövényes-tó). Sajnos az állomány helyzete térségünkben – a Fertő kivételével – aggasztó.

A díszes légvadász (*Coenagrion ornatum*) a Fertő-menti csatornáknál nem túl magas, de jól kimutatható egyedszámban megfigyelhető volt, a Hanságban alacsony ugyan a népesség, de kimutatható, a Szigetközben változatlanul nem került megfigyelésre a faj. A Rábaközben viszonylag stabilan, a korábban ismert élőhelyeken mindenütt megtalálható a faj.

b) Nappali lepke monitoring

Elsősorban az élőhelyvédelmi irányelvben szereplő nappali lepkék helyi állományainak felmérésére szolgáló, 2000 óta folyó monitorozási munka. A program különös figyelmet fordít a lápréti hangyaboglárkák, a nagy tűzlepke, a farkasalmalepke, valamint a Hanságban újra felfedezett ezüstsávós szénalepke populációknak.

(Egyes kiválasztott mintaterületeken jelölés-visszafogásos kvantitatív és habitat szelekciós kutatások is történtek a Fertő mentén (ld. kutatások). A vizsgálatok kiemelt célja az egyes fajok élőhely kezelési-fenntartási irányelveinek kidolgozása és gyakorlatban, mintaterületeken való alkalmazása, valamint a környező területekre való kiterjesztése, hogy a szűk, lehatárolt lélettér bővíthessen, valamint a meglévő területen a környezeti feltételek, vízellátottság, vegetáció struktúra kedvezőbbé váljon.

Ezen túl, a díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*) állomány vizsgálatát során több új népesség is felfedezésre került, melyek közül a fertőszéplaki Rongyos-erdő állománya és a Pannónhalmi-dombság területén megtalált népesség a korábbi ismereteinkhez képest igen jelentősnek tekinthető. A Koroncón – egy amatőr lepkész által megtalált – népesség szintén ugyancsak kiemelt figyelmet érdemel, hiszen semmilyen védelem alatt nem áll az érintett terület.

A megyénkben korábban alig ismert kis apollólepke (*Parnassius mnemosyne*) népessége tekintetében két újabb, igen erős állomány felfedezésével gyarapodtunk, melyből az egyik – Fertőszéplak – igen alkalmasnak látszik egy denzitás vizsgálat elvégzésére, a helyi népesség abundanciájának megállapítása céljából.

A főként nappal, a hernyófészkek számlálásával és megfigyelésével vizsgálható sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) monitorozásához is csatlakozott az igazgatóság, a faj alaposabb vizsgálatával és ökológiai igényeinek felderítésével és denzitási vizsgálatokkal együtt (ld. Kutatások)

Az áttelelő, nagytestű tarkalepkék (*Nymphalidae*) állományának figyelemmel követése is tovább zajlott, melynek – egyebek között – az enyhébb és esetenként több felmelegedési szakaszt is tartalmazó téli időszak hatásának becslésében is lehet szerepe, hosszabb időszak vonatkozásában (globális klíma változás lehetséges hatásai). Főként a gyászlepke (*Nymphalis antiopa*) és nagy rókalepke (*Nymphalis polychloros*) irányába fordítunk nagyobb figyelmet a Soproni-hegység patak völgyeiben. A kis rókalepke – alacsony egyedszámban ugyan, de – több helyről is előkerült, a nappali pávaszem és a c-betűs lepke változatlanul elterjedt a térségben. A programba önkéntesek bekapcsolódására is lehetőség van, az adatbevitelre alkalmas, Androidos telefonokon (és egyéb mobil eszközökön), valamint *Iphone*-on futó alkalmazás segítségével. Az adatközlésben részt vevő önkéntesek és érdeklődők számára közzé tett elérési útvonalon az adatok megtekinthetők.

A program keretében éjszakai lepkék felmérése, nyomon követése is zajlik, többek között az éjjeli nagy pávaszem (*Saturnia pyri*) esetében, melynek a helyi populáció megerősítése céljából előnevelt hernyók kihelyezésére is sor került korábban, jelenleg nem folyik hernyó nevelés és az imágó adatok is megcsappanni látszanak (a faj bábjai esetenként több évet is átfekszenek).

c) Ezüstsávós szénalepke (*Coenonympha oedipus*) monitorozás

A mintavétel során az előző évi felmérési alkalommal történt jelölés/visszafogás eredményeihez teljesen hasonló népességi adatok jöttek ki, lényegi változás nem történt az állomány vo-

natkozásában, a mintaterület népessége erős, stabil. A felmérés során inkább a kevesebb mintavételi alkalom, szűkebbre szabott mintavételi időszak, alkalmanként nagyobb mintavételi intenzitás irányába tettünk lépéseket, melyek létjogosultsága beigazolódott a becslési eredmények által.

d) Hód (*Castor fiber*) felmérése

Az eurázsiai hód (*Castor fiber*) Magyarországon őshonos faj. Az 1860-as években eltűntek a Kárpát-medencéből a túlzott mértékű vadászat miatt. Legközelebb az 1980-as évek végén jelentek meg újra példányok, amelyek az 1960-as és 70-es években végzett alsó-ausztriai telepítésekől származtak. A WWF Magyarország irányította a hazai visszatelepítési programot, amely 1996-2008 között zajlott, ennek keretében a Hanságban 2000-ben és 2002-ben telepítettek összesen 24 példányt. Az országos program igen sikeresnek bizonyult, mára már szinte bárhol felbukkanhatnak hódok az országban. Jelenleg a hazai állomány legalább 5000 példány lehet. Mind a Hanságban, mind a Szigetközben rendszeresen történtek állomány felmérések. Ez alapján jól követhető, hogyan terjedtek el a térségben a hódok. A 2017 tavaszán végzett felmérés eredményei a Fertő-Hanság Nemzeti Park működési területén: a Hanságban 115, a Szigetközben 352, a Répécén 32, a Répce közelében a Kócsod-patakon és a Boldogasszonytávon 1-1, a Marcalon Koroncó közelében 2, a Rába alsó szakaszán Malomsok és Győr között 18 család biztosan él. Ezen kívül még Sopron környékén a Rákos-patakon és az Arany-patakon is van 1-1 család. A Hanságtól délre és a Rábától északra eső területen is élnek hódok, de ez a terület nem tartozott a felmért részhez. A Vízügyi Igazgatóságtól kapott tájékoztatás szerint ott is vannak problémás hódcsaládok, 11 ilyen territóriumot jeleztek a megyei hatóság felé. Összesen 534 territórium, ami a Horváth Győző és Bozsér Orsolya által írt ajánlás alapján 3,5-ös szorzóval számolva 1869 példányt jelent. Ez feltehetőleg alulbecslés, mert voltak olyan helyek, ahová a felmérés során nem lehetett bejutni és biztosan élnek ott hódok. Összességében elmondható, hogy a FHNP működési területén a hódok létszáma jelenleg 2000-2500 közé tehető. A nagyobb vízfolyások szinte mind telítődtek. Most már a legkisebb csatornákon is megjelennek, belterületi élőhelyekre is beköltöznek, mert máshol már nem találnak a fiatalok üres élőhelyeket. Ez a szám még tovább növekedhet, de már lassuló ütemben: a maximális példányszám 3000-3500 körül lehet.

A hódok tevékenységükkel jelentősen át tudják alakítani környezetüket. A legfontosabb konfliktus pontok: a fadöntéssel jelentős gazdasági kárt tudnak okozni, az üregásással a gátakat és a töltések meggyengíthetik, valamint a gátak árvíz- és belvízveszélyt okozhatnak. A fadöntést hatékonyan csak kerítéssel lehet megakadályozni, egyre több ilyen létesül. Az üregásást megfelelő partvédelemmel: kövezéssel, vagy fémhálóval lehet megakadályozni, de ezek igen költségesek. A gátak elbontása hasztalan, mert a hódok hamar újjáépítik, de léteznek hatékony megoldások, melyeket tesztelni kellene a hazai viszonyok között.

Sürgető lenne egy kezelési terv elkészítése Csehországi mintára ki lehetne dolgozni egy három zónarendszert: az elsőben (Zóna „A”) a hódok zavartalanul élhetnek és szaporodhatnak, a másodikban korlátozottan gyéríthetők (Zóna „B”) és a harmadikban pedig az ott megjelenő egyedeket haladéktalanul el lehet távolítani (Zóna „B”). A FHNP működési területén igen mozaikos jellegű vízpartok és élőhelyek találhatók, sok helyen csak gazdasági erdők nőnek, ahol a hódok komoly konfliktust okoznak. Fontos a rendszeres monitorozás, hogy nyomon lehessen követni a populáció alakulását. Szükséges lenne olyan szakemberek kinevezése, akik dönthetnek és intézkedhetnek a konfliktusok megoldása érdekében, hogy az együttélés hosszútávon fenntartható legyen.

e) Magyar tarsza (*Isophya costata*) monitorozása

A magyar tarsza vizsgálata 2007 óta folyik a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén. A faj lokális állományainak méretére vonatkozóan évente, az élőhelyet je-

lentő növényzeti típusokra vonatkozóan háromévente történik adatgyűjtés. Az állományra vonatkozó standard adatgyűjtést az idei évben is sávtranszekt módszerrel végeztük öt mintavételi területen (összesen 25 transzekt mentén).

A Halász-réti állománysúlyponton idén mért denzitás-érték alapján 2016 a nagyobb egyedszámot mutató évek sorába tartozik (annak ellenére, hogy növényzet magassága és vertikális struktúrája a közepesnél valamelyest csekélyebb csapadékhullásra utalt, a téli-tavaszi esőzések láthatóan elegendőek voltak az egyedek jelentősebb számban történő keléséhez).

A harkai állomány egyedszámát az idei évben ismét magasabbnak mértük, mint a korábbi években. Ez feltehetően arra vezethető vissza, hogy mintavételi területen a téli és tavaszi csapadékhullás vízállásokat, túlzottan nedves talajt nem, ellenben üde és mezofil jellegű foltok mozaikját, kétszikű növényfajokban gazdag gypszerkezetet eredményezett.

A 2016-ban vizsgálatba vont győri mintavételi terület mezofil kaszálórétje a felvételezés időpontjában le volt kaszálva. A parcella kaszátlan, a faj szempontjából szuboptimális élőhelyszerkezetű szegélyében mért denzitás és az alapján becsült állományméret a vizsgálatok során tapasztaltak közül a legalacsonyabbak közé tartozott. A lokális állomány korrekt állománybecslésére csak a következő évben lesz lehetőség.

A Halász-réti és harkai mintavételi területek kezelése a magyar tarsza fajvédelmi irányelveinek betartásával folyik. A győri mintavételi területen a faj megőrzése érdekében a területkezelési mód megváltoztatása szükséges [a jelenlegi kezelési mód (gazdasági szempontból indokolt időszakban végzett, a teljes területre kiterjedő kaszálás) helyett a parcella legalább 1/3-ának kaszátlanul hagyása az *Isophya costata* szaporodási időszakában, majd július 15-nél később időszakban történő lekaszálása].

g) Erdei denevérfajok vizsgálata

Erdei életközösségeinkben a denevérek a biodiverzitás rejtett részéhez tartoznak, hiszen sajátos életmódjuk miatt csak igen speciális kutatási módszerekkel lehet róluk adatokat gyűjteni. 2016-ban az előző évek kutatómunkájának folytatásaként az FHNPI területén, a nemzeti park szakembereivel egyeztetve került sor a Szigetköz, a Hanság, a Fertőmelléki-dombsor, a Dudlesz-erdő és a Soproni-hegység további kutatására.

Az akusztikai mintavételek elemzése során 3878 denevérhangoztartalmazó hangfelvételt azonosítottam, 580 a Szigetköz, 1401 a Hanság, 407 a Fertőmelléki-dombsor, 887 a Soproni-hegység, 603 a Dudlesz-erdő területén rögzített anyagban volt detektálható. A szonogramok elemzésével biztosan kimutatott fajok: nyugati pisedenevér (*Barbastella barbastellus*), horgasszörű denevér (*Myotis nattereri*), rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*), szoprán törpedenevér (*Pipistrellus pygmaeus*), közönséges törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*), durvavitorlájú törpedenevér (*Pipistrellus nathusii*), alpesi denevér (*Hypsugo savii*) közönséges késeidenevér (*Eptesicus serotinus*).

A Szigetköz, a Hanság, a Fertőmelléki-dombsor, a Dudlesz-erdő területén egy, a Soproni-hegységben két mintavételi helyen folyt hálózatos adatgyűjtés. Fontos adatok a nyugati pisedenevér (*Barbastella barbastellus*), a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*) fokozottan védett, Natura2000 jelölőfajok, illetve a közönséges denevér (*Myotis myotis*) Natura2000 jelölőfaj megkerülései.

Az erdei életközösségekben előforduló denevérfajok élettevékenységét a fás élőhelyekre legjelentősebb hatást gyakorló erdőgazdálkodás befolyásolja leginkább.

A kutatási eredmények jelzik, hogy a területek denevérfaunája természetvédelmi szempontból jelentős, ritka, gyakran fokozottan veszélyeztetett elemeket tartalmaz, így az erdőgazdálkodás tervezésénél a denevérfaunára különös gondot kell fordítani.

g) Erdei denevérfajok monitorozása

Az akusztikai mintavételek elemzése során 3521 denevéregyed hangjait azonosítottuk a felvételeken, 2749 denevér a Soproni-hegység, 348 denevér a Fertőmelléki-dombsor területén, 424 denevér a Dudlesz-erdő területén rögzített anyagban volt azonosítható. A szonogramok elemzésével biztosan kimutatott fajok: nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*), vízi denevér (*Myotis daubentonii*) rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*), szőröskarú koraidenevér (*Nyctalus leisleri*) szoprán törpedenevér (*Pipistrellus pygmaeus*), közönséges törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*), durvavitorlájú törpedenevér (*Pipistrellus nathusii*), alpesi denevér (*Hypsugo savii*) közönséges késeidenevér (*Eptesicus serotinus*), fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*).

A hálózások során a Dudlesz-erdőben egy, a Soproni-hegységben két mintavételi helyen folyt hálózásos adatgyűjtés, a Fertőmelléki-dombsor területén alkalmas hálóhelyet nem sikerült felderíteni. Fontos adatok a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) és a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*) fokozottan védett, Natura 2000 jelölőfajok megkerülései.

A Fertőmelléki-dombsor területéről a területen alkalmazott akusztikai módszerrel összesen 7 denevérfajt sikerült kimutatni. Az eredmények tekintetében kiemelendő a régióban kifejezetten ritka, Natura 2000 jelölőfaj kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) megkerülése.

A Dudlesz-erdő területéről már rendelkezünk 2015 előtti adatokkal, melynek eredményeként a nyugati piszedenevér és a nagyfülű denevér jelenléte már bizonyított volt. 2015-ben 9 fajt sikerült kimutatni. Idén a nyugati piszedenevért nem észleltük, viszont a nagyfülű denevér újabb befogott példányai mellett egy további fokozottan védett, Natura 2000 jelölőfajt, a csonkafülű denevért sikerült kimutatni a területről. A befogott csonkafülű denevér laktáló, tehát kölyköt nevelő nőstény példány volt, mely egy környékbéli (elképzelhető, hogy az ismert soproni) kolóniából származott, tehát a régióban ritka faj szaporodóállományának fontos táplálkozóterülete az erdő.

A Soproni-hegységben, 2015-ben folytatott kutatás során 12 denevérfajt sikerült egyértelműen kimutatni, illetve a faji szinten nem határozható hangfelvételek további 2 faj jelenlétét valószínűsítik. Legfontosabb eredmény a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) öt mintavételi helyről való kimutatása volt, melyek közül a 715-ös (I. Halom) és a 720-as (Kövesárok) mintavételi helyeken jelentős aktivitást mutatott a faj. Másik fokozottan védett erdőlakó denevérfajunk, a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*) szintén megkerült a hegységből (Hermes, tó). A szintén erdőlakó, ritkább horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*) a Szalamandra-tónál folytatott hálózás során került befogásra. A Natura 2000 jelölőfaj közönséges és hegyesorrú denevérek hangjait nem tudjuk egyértelműen meghatározni, de két helyen sikerült a nagy-Myotisok hangjait is rögzíteni. Faunisztikai érdekesség az alpesi denevér (*Hypsugo savii*) megkerülése (Szalamandra-tó), mely faj az utóbbi évtizedekben északi irányú áreaexpansiót mutatva hazánk egyre több pontjáról is megkerült. A Natura 2000 jelölőfaj kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) megkerülése jó adat, hiszen a régióban ritka fajnak számít. A faj hangját Görbehalomtelep közvetlen közelében rögzítettük, így könnyen lehet, hogy egy épületpadlásán esetleg kolóniája is él. Két mintavételi helyen rögzítettük a ritkább fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus*) szociális hangjait, mely egy közeli kolónia (valószínűleg hím kolónia) meglétére is utalhat.

h) Épületlakó denevérkolóniák vizsgálata

Az épületlakó denevérfajok valamely élettevékenységük során kötődnek az ember által létesített építményekhez, elsősorban háborítatlan padlásokhoz, tornyokhoz. A rendelkezésre álló ilyen bűvőhelyek kiemelten fontosak az állatok számára és az ember közelsége miatt fokozottan sérülékenyek.

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén folytatott épületlakó denevérek kutatásának eredményeiről több korábbi publikált eredmény ismert, korábban előkerültek értékes kolóniák, így a terület ilyen szempontú monitorozása indokolt volt.

A 2016. 05. 22. és 2016.07.28. közötti mintavételezés során Győr-Moson-Sopron megye 55 településének 79 épülete került átvizsgálásra, mely során 6 faj előfordulása nyert bizonyítást: szürke hosszúfülű-denevér (*Plecotus austriacus*), nagy Myotis fajok (*Myotis myotis et blythii*), közönséges késeidenevér (*Eptesicus serotinus*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*) és vízi denevér (*Myotis daubentonii*). A mintavételezés során az épületekben a potenciális denevér lakta helyek, padlás és a toronysüveg kerültek szemrevételezésre. A hazai és nemzetközi szakirodalom közléseivel egyezően a felmérésben érintett régióban is a denevérek összesített egyedszámának csökkenését tapasztaljuk (4. táblázat). Ennek legszembetűnőbb képviselője a közönséges késeidenevér, kolóniáinak száma és az átlagos szaporodó kolóniák mérete drasztikus visszaesést mutat, de hasonló példányszám csökkenést tapasztalni a közönséges és hegyesorrú denevérek esetében is. A megye ezidáig azonosított egyetlen csonkafülű denevér kolóniája a korábbi évek növekedésével ellentétben idén csökkenést mutat. A szürke hosszúfülű-denevér esetében az előző évhez képest szintén enyhe csökkenő tendencia mutatkozik.

Az épületlakó denevérek kolóniáinak fennmaradását sok tényező veszélyeztetheti. Mivel ezek a kolóniák az ember közvetlen közelében találhatóak meg, kiemelten veszélyeztetettek és ha nincs a természetvédelem részéről rendszeres felügyelet, rövid időn belül eltűnhetnek. E kolóniákat elsősorban a tanyahelyek átalakítása, felújítása, berepülőnyílások lezárása szüntetheti meg, emellett más állatok (galamb, nyest, gyöngybagoly) beköltözése is a végét jelentheti egy addig jól funkcionáló szálláshelynek.

i) Vonuló vízimadarak vizsgálata (NYME)

A MAGYAR VÍZIVAD INFORMÁCIÓS RENDSZER VÍZIVAD ADATBÁZISÁNAK a fajok természetes állomány nagyságát, aktuális diszperzióját és a vízivad közösségek ugyancsak aktuális összetételét meghatározó megfigyelő rendszere a tartósan működő MAGYAR VÍZIVAD MONITORING.

A megfigyelések köre az alábbi taxonokra terjed ki: Búváralakúak (*Gaviiformes*), Vöcsökalkakúak (*Podicipediformes*), Lúdalkakúak (*Anseriformes*) minden fajára, továbbá a kárókatonára (*Phalacrocorax carbo*), a kis kárókatonára (*Phalacrocorax pygmaeus*), a nagy kócsagra (*Egretta alba*), a szürke gémre (*Ardea cinerea*), a szárcsára (*Fulica atra*), a darura (*Grus grus*) a réti sasra (*Haliaetus albicilla*) és a halászsasra (*Pandion haliaetus*) (1. ábra), azaz a 2010/2011-es szezontól kezdődően összesen 78 fajra.

A felsorolásból látszik, hogy elsősorban az azonos helyen élő fajokat, illetve fajcsoportokat választottuk ki, de ugyanakkor tekintettel voltunk a halgazdálkodás információigényére is. Így kerültek a felméréndő fajok listájára a búvárok és vöcskök, vagy a két kárókatona faj és a szürke gém. A Természetvédelmi Hivatal kérésére került a Monitoring fajlistájára a nagy kócsag, a daru és a réti sas.

Köztudott, hogy Európában a veszélyeztetett fajokon kívül szinte minden vízivad faj vadászható, míg Magyarországon csak néhány ezek közül. A vadászható fajok hazai listája évtizedekkel ezelőtt állapították meg, s azóta nem voltak folyamatos és egyértelmű vizsgálatok arra nézve, hogy napjainkban valóban a vadászható fajok azok, amelyek a leggyakoribbak a Kárpát-medencében. Kimaradtak a listából a gémfélék, a parti madarak, mert ezek felmérését - a telepeket is beleértve -, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület önkéntes megfigyelői végzik.

A Magyar Vízivad Monitoring megfigyeléseit az 1996/1997-es kezdő idényben októbertől márciusig, azaz 6 hónapban végezte, minden hónapban a nemzetközi szinkronnaphoz igazod-

va, azaz az adott hónap 15-éhez legközelebb eső szombaton, míg a vasárnap a rossz időjárás esetére tartalékolt megfigyelési nap volt. Az 1997/1998-as idényben már augusztus és április közötti 9 hónap a megfigyelés időszaka, amely így a vedlés, nyár végi gyülekezés időszakát ugyanúgy lefedi, mint az áprilisi későbbi vonulásokat.

A megfigyelést követően a Jelentőlapot a megfigyelők beküldik a Kutató Csoport székhelyére, ahol az a számítógépes VÍZIVAD ADATBÁZIS-ba kerül.

j) Gyűrűzőközpont működtetése

A korábbi évhez hasonlóan az idei évben az Igazgatóságunkon keresztül került biztosításra az országos gyűrűzőközpont működtetése, melyet az MME végzett.

A madárgyűrűzési jelentések (Tringa feltöltés vagy évközi maradéktalan adatbeküldés esetén csak a gyűrűleltár) beküldési határideje a tárgyévet követő január 31. Az aktív státuszú gyűrűzők száma 2016-ban 252 fő volt. A határidőn belül érkezett egyéni madárgyűrűzési jelentések száma 176 (69,8%) volt. Március végére – 3 jelentés és 2 gyűrűleltár kivételével – az összes egyéni jelentés, valamint a madárgyűrűző állomások jelentései is beérkeztek a Központba, és feldolgozásra kerültek. A nem jelentő gyűrűzők évek óta nem teljesítik jelentési kötelezettségüket és nem elérhetőek, passzív státuszba kerültek, a jelölőgyűrűket már többször – eredménytelenül – bekértük.

A nagyszámú (közel 100 ezer gyűrűzési adat!) évközi Tringa feltöltésnek, és a határidők pontosabb tartásának köszönhetően a madárgyűrűzési jelentések feldolgozásával hamarabb végeztünk, mint a korábbi években. Így az előzetes eredmények már bemutatásra kerülhettek az idei Madárgyűrűzők és Madárszámlálók Országos Találkozásán (MMOT, 2017. március 4-5.).

2016-ban 156 egyéni gyűrűző munkatársunk és egy gyűrűzőállomás (Hortobágyi Madárvárta) közvetlenül a Tringa rendszerbe töltötte fel a gyűrűzési és visszafogási adatait (96777 gyűrűzési adat, az összes 2016. évi gyűrűzés 40,6 %-a!), akiknek külön megköszönjük az adminisztrációs munkájukat. Az egyéni gyűrűzők közül 46-an 500-at meghaladó gyűrűzési adatot rögzítettek a rendszerbe (75691 adat). A legtöbb adatot feltöltők: Fenyvesi László (14128 gyűrűzési + 986 visszafogási adat), Hortobágyi Madárvárta - Hazafi Dorottya (5472+1219), Lukács Katalin Odett (5023+1041), Varga György (4583+217), Koleszár Balázs (4187+347), Szalai Gábor (3103+61), Fitala Csaba (2680+37), Urbanek Katalin (2197+35), Balácsi Péter (2176+245), Széplaki Imre (1910+105). Összesen 5 jelentés érkezett papírnymtatványon, mindössze 341 gyűrűzési adattal, amelyek a Központban rögzítésre kerültek. 2016-ban összesen 254 gyűrűző jelölt madarokat (beleértve a madárgyűrűző-állomásokon jelölt madarokat is) (1. melléklet).

k) Egyenesszárnyúak monitorozása az NbmR cönológiai mintavételi helyein

2016-ban NBmR protokoll szerint egyenesszárnyú vizsgálatokat végeztünk *Festucetum vaginatae* növénytársulásban (Győr: Lötér, fh-bbdma-cor03/00001).

A felvételezések során 15 egyenesszárnyú faj jelenlétét mutattuk ki. Az előkerült fajok közül egy volt védett (*Calliptamus barbarus*). Az országos gyakorisági kategóriák alapján kettő ritka (*Calliptamus barbarus*, *Euchorthippus pulvinatus*), kettő pedig szórványos (*Oecanthus pellucens*, *Myrmeleotettix maculatus*) előfordulású.

A 2016-ban feltárt együttesben legnagyobb egyedszámmal az *Euchorthippus declivus*, a *Calliptamus italicus* és a homoki gyepekben karakterisztikus *Euchorthippus pulvinatus* került elő. A fentieknél jóval alacsony egyedszámmal fogtuk a homoki karakterű *Calliptamus barbarus*, *Myrmeleotettix maculatus* és *Dociostaurus brevicollis*, a nyílt szárazgyepi *Oedipoda caerulescens*, a vertikálisan strukturált szárazgyepekben jellemző *Bicolorana bicolor*, *Oecanthus pellucens* és *Platycleis albopunctata*, a félszáraz gyepekhez és erdőszegélyekhez kötő-

dő *Leptophyes albobittata*, a zártabb sztyeprétekhez kötődő *Stenobothrus lineatus*, valamint a gyomvegetációt is toleráló *Chorthippus brunneus*, *Chorthippus biguttulus* és *Chorthippus mollis* fajokat.

Az életforma-típusok tekintetében az idei évben az együttest a geo-chortobiont fajok uralták. Az egyes ökotípusok tekintetében a xerophil és szub-xerophil ökotípusok uralták a lokális együttest, a többi ökotípus csak elhanyagolható mértékben volt jelen. Illeszkedve a fenti jelenségekhez (illetve részben azok háttérében állva) a 2016-os évben a korábbiakhoz képest több, összesen négy homoki karakterfajnak tekinthető taxon került elő az együttesben.

4.2.2 Saját szervezésben folytatott monitoring jellegű vizsgálatok

a) Vízimadár-állományok monitoring vizsgálata

Más szervezetekkel (Nyugat-Magyarországi Egyetem Vadgazdálkodási Intézet, Birdlife Österreich, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület) együttműködve évek óta folyik a fontosabb vizes élőhelyek madárállományainak monitoring vizsgálata. Ez jelenleg a szigetközre, a Fertő-tó öblözeteire, a Mekszikópusztai és a Nyirkai-Hany és Osl-Hany élőhelyrekonstrukciós területeire, a hansági folyóvizekre valamint a tóközi tavakra terjed ki. A felmérés eredményei adatbázisba kerülnek, ezekből a Nyugat-Magyarországi Egyetem Vadgazdálkodási Intézet készít összefoglaló jelentéseket a Minisztérium számára.

2016-ban is kimutatták a madártani monitoring eredményei kisalföldi vizes élőhelyek fontosságát a hazai fészkelő állományok és az átvonuló fajok tekintetében egyaránt.

b) Ritka és telepesen fészkelő madarak monitorozása

Az országos felmérési program a fokozottan veszélyeztetett, telepesen fészkelő és meghatározott ritka fajok állományainak felmérésére irányul. Működési területünkön, 2016-ban is megtörtént a telepesen fészkelők egy részének a felmérése. A ritka fészkelők felmérését csak korlátozottan, kisebb területekre tudtuk elvégezni, mivel a megye déli részén, ahol nincsen védett terület, kevesebb lehetőségünk a fajok állományainak pontos felmérésére. Az eredmények adatbázisba kerülnek. A monitoring legfontosabb eredményei a következők: a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*) fészkelése a Kisalföldön már jelentősnek tekinthető. A kedvezőtlen tavaszi időjárás ellenére a Fertő hazai oldalán 112 pár, a kónyi tavon 5 pár, a Fehér-tónál 16 pár, a Barbaesi-tónál 83 pár, a Lipóti-morotvatónál 54 pár nagy kócsag (*Egretta alba*) költött. A kárókatona éves felmérés alapján 2016 évben a Nyirkai-hanyban 17 pár, az Osl-hanyban 18 pár, a Kónyi-tavon 5 pár és Dunaszigeten 620 pár költött.

Ragadozó- és egyéb ritka madárfajok:

Rétisas: 15 pár, Parlagi sas: 3 pár és egy revír (itt fészkelőhelyet tárgyévben nem találtunk), Kerecsensólyom: 7-8 pár, Kék vércse: 2016. nagy eredménye, hogy a fertőszéplaki legelőn is megtelepedett 2 pár, amiből egy pár sikeresen repített 3 fiókát – a Mosoni-sík állomány szintén 2 pár volt. Hamvas rétihéja: tárgyévben alig fordult elő, költésről nincs információnk, akárcsak a réti fülesbagoly. Uhu: 16 pár, egyre több, sík vidéki erdőkben költő pár kerül elő. Fekete gólya: az ismert lakott fészkek száma 10, védelmüket csak abban az esetben tudjuk megoldani, ha az erdőgazdálkodók partnerek a 100m-nél nagyobb védőzóna kialakításában – amint az a Soproni TK-ban sikerült is.

c) A dél-hansági rekonstrukciók monitorozása

A 2000-ben elkészült Nyirkai-Hany vizes élőhelyrekonstrukció a hansági elárasztások első üteme. Kezdetektől folyik a monitorozási munka, amelyben a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai és önkéntesek vesznek részt.

A növényzet vizsgálata elsősorban állandó transzektek (24 db) cönológiai vizsgálataiból, illetve a teljes terület 3 évente elkészülő vegetáció-térképéből áll. A madárvilág vizsgálatát hetente végzett számolásokon keresztül sikerül biztosítani. A vízi gerinctelen makrofauna monitorozása azokra az árasztáshoz csatlakozó, alulról táplálkozó, lápi jellegű kisvizek vizsgálatára koncentrált, melyek a tözeges jelleget a leginkább mutatják. A rekonstrukció területén kívül a Fövenyes-tó, mint kontroll mintavételi ponton folytak még vizsgálatok. 2016-ban mádrszámlálásokat végeztünk, a téli hónapokban havi rendszerességű vadlúd szinkronszámlálásokat szerveztünk a területen a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel közösen. A KEOP pályázatból megvalósított Osl-Hany vizes élőhelyrekonstrukció fészkelő és vonuló madárállományainak monitorozása újabb feladatot jelent.

d) A rákosi vipera (Vipera ursinii rakosiensis) észak-hansági állományának vizsgálata

„A rákosi vipera védelme a Kárpát-medencében” című LIFE+ projekt lezárását követően az After LIFE program kereti között folytatódott tovább a rákosi vipera állományok monitoring vizsgálata a Hanságban kijelölt három mintavételi területén, a Fűzfaszigeten, a fokozottan védett Polgár-Pintér Hanyban és a két ismert élőhely között fekvő Nagydombon tovább. A hagyományos vizuális észlelés mellett az idei évben már folyamatosan végeztük a kibocsátott és rádióadóval megjelölt egyedek telemetriás követését is.

2016. év folyamán, tíz terepnapon, vizuális megfigyelés módszerrel több újszülött rákosi viperát észleltünk a Fűzfaszigeten és a Polgár-Pintér Hanyban. és a Nagydomb területén jeladó nélküli viperát nem tudtunk kimutatni. A megfigyelt négy újszülött közül három hím, egy nőstény volt.

A Fűzfaszigeten júniusban, a korábbi években alkalmazott technológiával egy alkalommal kaszálás történt. A kezelés miatt elhullott egyedek nem találtunk. A terület vadkárelhárító kerítése december hónapban megújult, oszlopait cserélték és a huzalok helyett vadhálóval kombinált elektromos kerítésre kialakítása történt meg. A Fűzfaszigeteken megfigyelt négy egyed azonosító felvételeik elkészítése és méreteik felvétele után a befogás helyszínén lettek szabadon eresztve. A Rákosi vipera-védelmi Központból tenyésztett egyedek kihelyezése történt meg a korábban telepített mesterséges telelőüregekbe.

A Nagydombon folytatódott az élőhely rekonstrukció. A visszagyepesített élőhelyen tavaly lezajlott mezei pocok gradációt követő lucernát pusztulás fedetlen foltjai a környező terület flórájából betelepülő fajokkal spontán gyepesednek. A területen 2015-ben viperát nem észleltünk, és a herpetofauna további tagjai is alacsony faj és egyedszámmal képviselték maguk. A terület védelme érdekében a Fűzfaszigeten már létrehozott vadkár elhárító kerítés kialakítása javasolt.

A Polgár-Pintér Hanyban az özöngyomok visszaszorítása, az élőhely fenntartása és kezelése céljából továbbra is fontos lenne a megfelelő létszámú juh állomány. A Pap-föld élőhelyrekonstrukciójának folytatása és a jelenlegi élőhelyhez kapcsolása szintén fontos feladat. A területen a mintavételek során jeladó nélküli rákosi viperát nem észleltünk. Az élőhelyre a Rákosi vipera-védelmi Központból rákosi vipera kibocsátás történt.

A 2014-ben elengedett példányok közül egy aktív jeladó volt 2015 tavaszán. A Pintér-Hanyban elengedett állat áttelelt és március közepén élve megtaláltuk, megmértük és jó kondícióban találtuk. Április közepén a működő jeladóját a terület szélén találtuk meg egy fa alatt - jelek alapján valószínű egerészölyv ragadozás áldozata lett. Egy másik példány jeladója még előző év augusztusában megszűnt működni, mégis az élő, egészséges példányt 2015. márciusban sikerült befogni és a jeladót műtétileg eltávolítottuk, majd sebgyógyulást követően a viperát visszaengedtük a területre.

A 2015-ben elengedett példányok között 2 jeladós állat volt. Egyikük a Fűzfa-szigetekre került, ahol a szeptemberi elengedés után két héttel a jel eltűnt. A kígyó utolsó tartózkodási he-

lyén nagy kiterjedésű vaddisznótúrás keletkezett ezzel egy időben, illetve a kihelyezett vadkamera is rögzítette a legalább 6-8 süldőből és 2 anyakocából álló konda jelenlétét. Feltételezzük, hogy a két jelenség összefügg és a viperát a vaddisznók megették. A Pintér-Hanyban elengedett példányok között is volt egy jeladós, aminek a jele tavaszig észlelhető volt ugyanarról a helyről. Ezt idén március közepén alaposabban megvizsgálva, megtaláltuk a jeladót és a kígyó maradványait egy üregben. A kígyó teste ketté lett harapva még ősszel - talajszinten mozgó potenciális predátorok közül menyét vagy erdei egér jöhet szóba.

e) Vízimadár-gyűrűzések

Magyar-Osztrák pályázat megvalósítása keretében jelöltünk vízimadarakat 2013-tól. Műholdas nyomkövetővel elátott 3 pd nyári lúd (*Anser anser*) folyamatos észlelése történt meg, ezek közül egy jeladó meghibásodott és az egyik madár feltehetően elpusztult Csehországban. emellett színes jelölőgyűrűkkel (nyakgyűrű vagy lábgyűrű) jelöltük a következő fajok egyedeit: nyári lúd, bütykös hattyú (*Cygnus olor*), nagy kócsag (*Egretta alba*), szürke gém (*Ardea cinerea*), kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*), egerészölyv (*Buteo buteo*), dankasirály (*Larus ridibundus*), küszvágó csér (*Sterna hirundo*). Ezen kívül folytattuk a hazai vadréce-fajok gyűrűzését is.

f) A túzok (*Otis tarda*) állományfelmérése és monitorozása a Mosoni-síkon

A terepi felmérések befejeződtek, az adatok feldolgozása és a jelentés elkészítése folyamatban van. Jelenlegi ismereteink alapján elmondható, hogy a Mosoni-síkon a Rajka-Hegyeshalom közötti területen az állomány az évek óta azonos 110-140 pd. közötti, de kialakult egy kis populáció Mosonszolnok községhatárban, ahol egy 9-10 pd-os csapat 2-3 dürgő kakassal az 1992-ben még ismert ősi fészkelőterületet népesítette be újra.

2016-ban a mosonszolnoki telelőhelyen 13-14 kakas és 32-34 tyúk, azaz 45-48 túzok telett, ami soknak semmiképp nem mondható. Hiába nő a nyugat-pannon túzokpopuláció, az itt telelő csapat létszáma nagyjából állandó. Tartós hóborítás nem alakult ki, hóeltakarításra nem volt szükség, a tél nem volt kemény.

Ebben az évben az északi rész dürgő- és párzóhelyén szaporodási időszakban rendszeresen lehetett 100-nál is több egyedet látni, és ha külön számoljuk a kakasokat (28-62) és a tyúkokat (39-96), akkor elmondható, hogy összesen minimum 158 túzok is megfordult itt ebben az időszakban. 2014 és 2015 után 2016 volt a harmadik év, amikor a déli részen is volt dürgés és párzás is, de sajnos még kevesebb túzok volt itt, mint 2015-ben, viszont ebben az évben egészen augusztus elejéig egy csibét vezető tyúkot is lehetett látni. Az enyhe tavasz és a csapadékos nyár kedvezett a túzokok szaporodásának, a 2017. téli szinkronszámolások előzetes eredménye szerint tovább növekedett a nyugat-pannon túzokpopuláció.

Ami a túzokvédelmet illeti, míg 2015 a bizonytalanság éve volt, addig 2016 már a bizonyosan rossz időszak kezdete. Ugyanis 1,5 év kihagyás után elkezdődött az agrár-környezetgazdálkodás új ciklusa, és kiderült, mostantól mindösszesen 161 hektáron gazdálkodnak zonális előírásokkal a Mosoni-sík MTÉT-en, ebből is csak 108,6 ha a túzokvédelmi szántó, ez a korábbi támogatott MTÉT terület kb. 3 %-a!

g) MAP felmérések az Igazgatóság működési területén

A Natura 2000 országjelentés megalapozó adatbázisába megkezdődött a kijelölt 2,2x2,5 km-es kvadrátokban a fészkelő madárfajok állományfelmérése az MME-vel egyeztetett protokoll szerint. A terepi felmérések a teljes kijelölt területen 2017-től kezdődnek meg, de a szórvány adatok gyűjtését és rögzítését 2016-ban is folyamatosan végeztük.

h) Kisalföldi Life+ program After Life keretében végzett vizsgálatok

A területen a projekt ideje alatt végzett monitorozási tevékenység 2016-tól átalakításra került

és a helyreállító tevékenységek vizsgálata helyett elsősorban a fenntartó kezelések (legeltetés) eredményességét, illetve a projektben elért eredmények fennmaradását vizsgálja. Az érintett kutatókkal közösen legeltetett-nem legeltetett mintavételi párosok kerültek kialakításra, illetve folytattuk a mesterséges gyepesítések és spontán visszagyepesedés folyamatának tanulmányozását.

4.3 TIR-be betöltött és betöltésre előkészített adatok modulonként

4.3.1 Biotika modul

Igazgatóságunk 2016-ban nem töltött be adatokat a TIR-be az OKIR üzemelési problémái miatt. Az év során erőforrásainkat a meglévő adatok egységes szerkezetbe konvertálására, illetve az adatok validálására fordítottuk.

4.3.2 Védett értékek modul

Feltöltésre kerültek az országos és helyi jelentőségű védett természeti területek adatai. Előbbiek lezárásra kerültek, utóbbiak esetében folyamatban van az adatok ellenőrzése és az adathiányok pótlása, ennek érdekében felvettük a kapcsolatot az érintett önkormányzatokkal.

4.4 Jelentési kötelezettség

A tárgyévben a kutatási és monitoring tevékenységet érintő jelentéstételi kötelezettség nem merült fel.

14. táblázat: Kutatási tevékenység

No.	Kutatási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A kutatást végző szervezet/magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
1.	Kezelések hatása a hangyaboglárka (<i>Maculinea</i> sp.) fajokra	0	Dr. Ambrus András (FHN-PI)	Lásd. szöveges rész.	
2.	Ezüstsávós szénalepke (<i>Coenonympha oedippus</i>) érdekében végzett kísérleti beavatkozások	0	Dr. Ambrus András (FHN-PI)	Lásd. szöveges rész.	
3.	A sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>) állományok felmérésével kapcsolatos ökológiai vizsgálatok	0	Dr. Ambrus András (FHN-PI)	Lásd. szöveges rész.	
4.	Lápi póc és réti csik állományok felmérése	0	Dr. Ambrus András (FHN-PI)	Lásd. szöveges rész.	
5.	Ragadozómadarak terület-használatának vizsgálata	0	Váczy Miklós	Lásd. szöveges rész.	
6.	ANYirkai-Hany és Osli-Hany vizes élőhelyrekonstrukciók monitorozását megalapozó alapkutatások	2430	MTA Ökológiai Kutatóközpont BioAqua Pro Kft.	Lásd. szöveges rész.	
7.	A HUFH20011 Rába kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület élőhely-térképezése	1700	Mohos-Csitri Ökológiai Kutató KKT	Lásd. szöveges rész.	

JELENTÉS A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG 2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

No.	Kutatási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A kutatást végző szervezet/magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
8.	Hörcsög és güzüegér felmérés	750	Dankovics Róbert Váczi Miklós (FHNPI)	Lásd. szöveges rész.	
9.	Rábaközi kisvízfolyások halfaunájának vizsgálata	400	BioAqua Pro Kft.	Lásd. szöveges rész.	
10.	Rábaközi kisvízfolyások makrozoobenton faunájának vizsgálata	425	BioAqua Pro Kft.	Lásd. szöveges rész.	
11.	HUFH20001 Rábaköz kétéltűek, hüllők fauna megalapozó kutatás	400	Dankovics Róbert	Lásd. szöveges rész.	
12.	Közösségi jelentőségű és védett halfajok vizsgálata (Rába, Duna, Moson-Duna, Hanság, kisvízfolyások)	800	BioAqua Pro Kft.	Lásd. a szöveges részben	
13.	Xilofág rovarok adathyűjtése (Soproni-hegység, Pannonhalmi-domb-ság Hanság)	1000	Inari Bt.	Az eredmények kiértékelése még folyamatban van.	

JELENTÉS A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG 2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

No.	Kutatási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A kutatást végző szervezet/magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
14.	Kezelési intézkedéseket megalapozó adatgyűjtés (xilofág, Dudlesz, Fertőmelléki)	700	Inari Bt.	Az eredmények kiértékelése még folyamatban van.	

15. táblázat: Monitorozási tevékenység

No.	Monitorozási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A monitorozást végző szervezet/ Magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
1	NBmR Védett növényfajok monitorozása	450	FHNPI		
2	Ürgemonitoring	0	FHNPI		
3	Pele monitoring	150	FHNPI	Lásd. a szöveges részben	
4	Közösségi jelentőségű élőhelyek monitorozása (20 új mintavételi pont kijelölése és első felmérése)	600	Öko-Hang Kft.	Az eredmények kiértékelése még folyamatban van.	
5	Növénytársulások monitorozása	350	Öko-Hang Kft.		
6	Északi pocok felmérése (Hanság, Szigetköz)	1500	Kalmár Sándor	Lásd. a szöveges részben	
7	Közösségi jelentőségű szitakötő fajok monitorozása (fenntartási tervek készítése során végzett vizsgálatok ismétlése)	975	BioAqua Pro Kft.	Lásd. a szöveges részben	
8	Hód felmérése	1500	Czabán Dávid	Lásd. a szöveges részben	
9	Isophya costata vizsgálata	350	Acrida Bt.		
10	Erdei denevérközösségek felmérése	3300	Estók Péter	Lásd. a szöveges részben	
11	Épületlakó denevérek felmérése	800	Estók Péter	Lásd. a szöveges részben	

JELENTÉS A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG 2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

No.	Monitorozási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A monitorozást végző szervezet/ Magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
12	Vonuló vízimadarak vizsgálata	2500	NYME	Lásd. a szöveges részben	
13	Vadludak mezőgazdasági terület- használatának monitoringja a Fertőn és a Hanságban	1000	FHNPI	Lásd. a szöveges részben	
14	Otis tarda felmérése	550	Adenophora Bt.	Lásd. a szöveges részben	
15	Gyűrűzőközpont működtetése	7000	MME	Lásd. a szöveges részben	
16	Kisemlősök vizsgálata bagolyköte- pek segítségével (FHNPI, gyűjtés és határozás)	610		Az eredmények kiértékelése még fo- lyamatban van.	
17	Mocsári teknős monitorozás	1000	MME	Az eredmények kiértékelése még fo- lyamatban van.	
18	Egyenesszárnyú közösségek vizsgá- lata	100	Acrida Bt.	Lásd. a szöveges részben	
19	Ritka és telepesen fészkelő madarak	501	MME	Lásd. a szöveges részben	
20	Kisalföldi Life+ After Life vizsgálá- tok - Élőhelyek	300	Mohos-Csitri KKT	Lásd. a szöveges részben	
21	Kisalföldi Life+ After Life vizsgálá- tok - Egyenesszárnyúak	500	Acrida Bt.		
22	Kisalföldi Life+ After Life vizsgálá- tok - Talajfauna (bogarak, pókok, hangyák)	1500	LocArt Kft.		

JELENTÉS A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG 2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

No.	Monitorozási projekt megnevezése	Összeg (e Ft)	A monitorozást végző szervezet/ Magánszemély	Az eredmények rövid ismertetése	Megjegyzések
23	Kisalföldi Life+ After Life monitoring - Madarak	400	Geo-Natura Bt		
24	Kisalföldi Life+ After Life vizsgálatok - Kisemlősök	700	Kalmár Sándor	Lásd. a szöveges részben	
25	Kisalföldi Life+ After Life vizsgálatok - Lepkék	750	Tűzlepke Bt.		
26	Kisalföldi Life+ After Life monitoring - Kétéltűek és hüllők	400	Dankovics Róbert		
27	Vipera Life+ After Life vizsgálatok - Kisemlősök	900	Kalmár Sándor		
28	Vipera Life+ After Life monitoring - Kétéltűek, hüllők, r. vipera	750	Dankovics Róbert		
29	Vipera Life+ After Life monitoring - Rákosi vipera telemetria + kibocsátás	2000	MME		
30	Vipera Life+ After Life vizsgálatok - Egyenesszárnyúak	500	Acrida Bt.		
31	MAP felmérések	1200	Szommer Tamás, Kalmár Sándor		

5. Természetvédelmi kezelési tevékenység

5.1 A) Természetvédelmi kezelési tervek

2016-ban a folyamatban lévő erdőtervezéssel párhuzamosan folytattuk a Soproni Tájvédelmi Körzet, illetve megkezdtük a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési tervek átdolgozását.

16. táblázat: A kezelési tervek készültségi állapota az Igazgatóság működési területén

A védett vagy védelemre tervezett terület neve	A tervezési terület nagysága (ha)	Megalapozó dokumentáció (+,-)	Részletes természetvédelmi kezelési terv (+,-)	"C" fejezet, jogszabály melléklete (+,-)
Fertő-Hanság Nemzeti Park	23731	+	+	+
Fertő-Hanság Nemzeti Park bővítése I.	149	+	+	+
Fertő-Hanság Nemzeti Park bővítése II.	58	-	-	-
Szigetközi TK és bővítése	15605	+	+	+
Pannonhalmi TK	8272	+	+	+
Pannonhalmi TK bővítése	693	+	+	+
Soproni TK	4891	+	+	+
Soproni TK bővítése I.	156	+	+	+
Soproni TK bővítése II.	8	-	-	-
Nagyecnyi Hársfásor TT	11	+	+	+
Pannonhalmi Arborétum TT	26	+	+	+
Soproni Botanikus kert TT	17	+	+	+
Ikva-patak menti TT	18	+	+	+
Liget-patak menti TT	27	+	+	+
Iváni szikések TT	96	+	+	+
Bécsi-domb TT	8	+	+	+
Várbalogi héricses TT	50	+	+	+
Ebergőci láprét TT	49	+	+	+

5.1 B) Natura 2000 fenntartási tervek

Az Igazgatóság 2015-ban 3 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUFH20012 Soproni-hegység, HUFH20009 Gönyői-homokvidék, HUFH20008 Pannonhalmi-Dombság) fenntartási tervének készítését folytatta, illetve elkészült a HUFH20001 Rábaköz kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület terve.

5.2 Élőhely-fenntartás, kezelés

5.2.1 Az élőhelyeket érintő jelentősebb ökológiai állapotváltozások

A területeink ökológiai állapotát a téli-tavaszi bőséges csapadékot követő vízbőség érintette leginkább. Hatással volt a Fertő tavának vízszintjére és valamennyi vizes élőhely esetében mérsékelt magas vízszintet, okozott. Közvetlen havária helyzet nem alakult ki, de a magas vízszint és a hűvös kora-nyárral együtt járó folyamatos esőzés kedvezőtlen hatású volt. Rövid távon ezt a természetvédelmi prioritást jelentő fajok és társulások tolerálni képesek, de közvetett hatásaik mégis érzékelhetőek voltak, elsősorban a telepesen fészkelő vízimadarak gyenge költési eredményeiben.

5.2.2 Élőhely-fenntartási kezelési tevékenységek ismertetése

5.2.2.1 Nyílt vizes élőhelyek

A tavaszi bőséges vízellátottságot követően a nyári időszakban folyamatosan magas vízszintek voltak. A korai időszakban tapasztalt vízborítás számos, korábban nem ismert tavaszi pajzsosrák és tócsarák előfordulási adattal, valamint néhány nyári pajzsosrák adattal gazdagította a környék vízi makrogerinctelen fajairól szerzett ismereteinket. A pajzsosrák és tócsarák felmérések során számos egyéb értékes biotikai adattal is gazdagodott adatbázisunk.

5.2.2.2 Láprétek, mocsárrétek

A hansági mocsárrétek esetében még mindig komoly problémát okoz a magas aranyvessző elterjedtsége, bár az utóbbi években nagy területekről sikerült visszaszorítani kaszálással és szártépőzéssel.

Egyes helyeken, különösen a Dél-Hanságban továbbra is problémát okoz a gyepek egyes éveken bekövetkező gyors kiszáradása.

5.2.2.3 Szikes és száraz gyepek

A Fertő táj keleti részén elsősorban szikes és száraz homoki gyepeket találunk. A tó déli és nyugati partvidékén különböző természetességi állapotú mocsárrétek, kaszálórétek és vetett gyepek vannak. Az elsősorban legelőként hasznosított szikes gyepek esetében a legkomolyabb természetvédelmi probléma a legeltetés miatt bekövetkező gyomosodás kezelése, illetve egyes helyeken az ezüstoffa ismételt terjedése. Utóbbi visszaszorítására az elmúlt 5-10 évben jelentős előrelépések történtek, de a korábban megtisztított területen többfelé ismét megjelent a faj.

Az elmúlt években előrelépés történt a legelők gyommentesítésében. Az élőhelyek állapotának és a szikes jelleg fennmaradásának nem elhanyagolható tényezője a terület vízháztartási viszonyainak megváltozása. A szikes jellegű talaj kialakulásának feltétele a felfele áramló talajvíz, amely a talajban oldott sókat kioldja és a felszínre hozza. Ez a folyamat jelenleg csak nagyon kis területen tapasztalható, így a tó körüli gyepek szikessége csökken.

A működési területen található egyéb száraz gyepek (homoki gyepek, löszgyepek) esetében általános probléma a korábbi használat felhagyása és a fűavar felhalmozódása. Ez néhány kisebb, különösen értékes területen időlegesen orvosolható étetéssel, de a hosszú távú megoldás a kíméletes legeltetés biztosítása lenne. A megvalósítást azonban akadályozza a tulajdonosi szerkezet és a számtalan túlságosan kisméretű ingatlan, továbbá a támogatási rendszer hiányosságai.

5.2.2.4 Fertő-parti szikesek és rétek (1.667 hektár)

Az Igazgatóság saját állatállományával és gépeivel végzi a szikes gyepek kezelését. Az élő-

hely-kezelés célja a szikes vegetáció fenntartása, az elnadásodás megakadályozása. Ugyanis a mély fekvésű területeken kialakuló sekély vízborítás kedvez a nádas terjedésének, ez csak rendszeres legeltetéssel és kaszálással akadályozható meg.

A Lászlómajor és Hegykő közötti területreszen komoly problémákat okoz az adventív ezüstfa terjedése. A becserjésedés felszámolása több mint 10 évvel ezelőtt kezdődött meg és a feladat még évekig sok munkát fog adni.

A fertőparti gyepterületek kezelésének célja az elgyomosodás, a beerdősülés és az elnadásodás elleni védekezés. A kezelés saját gépekkel és állatállománnyal történik.

5.2.2.5 Észak-Hansági és Tóközi gyepek (1.360 hektár)

A hansági területeket az elmúlt években az elgyomosodás veszélye fenyegette, mivel csökkent a széna iránti kereslet. 2016-ban a hansági gyepeket az Igazgatóság saját eszközparkjával kezelte és a szénát az állatállomány téli etetésére használja fel. Összesen 149 magyar szürkemarhával legeltettünk itt.

Befejeződött a rákosi vipera ismert és potenciális élőhelyeként ismert, aranyvesszővel és nádal borított gyepterületeinek rekonstrukciója (Vipera Life). Ennek keretében közel 400 hektáron történt meg a gyepterület helyreállítása a 2009 óta tartó program keretében.

5.2.2.6 Dél-Hanság gyepterületei (1.182 hektár)

A Király-tó környéki gyepterületeken 2016-ban az Igazgatóság saját állatállománnyal – bivaly és magyar szürke szarvasmarha – legeltetett. A dél-hansági kaszálóréteket az Igazgatóság saját eszközparkjával kezelte.

5.2.2.7 Szigetközi Tájvédelmi Körzet gyepterületei (206 hektár)

A Szigetközi Tájvédelmi Körzet gyepterületein a kezelések célja az elgyomosodás, a beerdősülés és az elnadásodás elleni védekezés. A Szigetközi Rehabilitáció keretében minden évben folyik a mentett oldali mocsárrétek kezelése. A területeken a vízpótló rendszerrel biztosítjuk a megfelelő vízellátást, illetve kaszáljuk és szárzúzózzuk a területeket. A rehabilitáció keretében 2016-ban mintegy 131 hektáron folyt kaszálás és szárzúzózás, melyet vállalkozóval végeztettük 173 hektár területen és a szénát értékesítettük

5.2.2.8 Pannonhalmi Tájvédelmi körzet gyepterületei (111 hektár)

A Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet gyepterületei kezelésének célja az elgyomosodás, a beerdősülés és az elnadásodás elleni védekezés. A területek kezelését 2016-ban is haszonbérletbe adással oldottuk meg.

5.2.2.9 Fertői nádasok (50 hektár)

A Fertő menti nádasok kezelését a nád lábon történő eladásával oldottuk meg az Igazgatóság kezelésébe tartozó 50 hektáron 2016-ban. A területkezelés fő célja a nádas további terjeszkedésének megakadályozása, a part menti gyepterületek rovására. A Fertő-meder nádas állományainak többségére a Fertő-tavi Nádgazdasági ZRt. rendelkezik aratási joggal. 2013-ban KEHI vizsgálatra került sor a Fertő-tavi Nádgazdasági ZRt. privatizációjával és a Zrt. által felvett agrártámogatásokkal kapcsolatosan. 2014-ben egy jogszabályi változás következtében a FENÁD Zrt aratási joga megszűnt a változások átvezetését a Földhivatal megkezdte.

5.2.2.10 Tóközi nádasok (Fehértó, Barbacsi-tó, Kónyi-tó) (147 hektár Igazgatóságunk kezelésében)

A tóközi nádasok kezelését haszonbérletbe adással oldjuk meg, kivéve a gémtelep és környezetének területét. A területkezelés célja a tavak vízminőségének védelme. 2016-ban összesen 16 hektáron történt nádaratás.

5.2.2.11 Fertő-Hanság Nemzeti Park, Szigetközi TK és Soproni TK erdőterületei (1.208 hektár)

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében lévő állományok kezelését a természetvédelmi céloknak megfelelően, az érvényben lévő erdőtervek alapján, jellemzően helyi vállalkozók bevonásával végzi. Tevékenysége során meghatározó a korábban rövid vágásfordulóval kezelt ültetvények átalakítása fafajcserével, illetve az állományok szerkezetátalakítása.

17. táblázat: Élőhely fenntartási tevékenység a saját vagyonkezelésben lévő területeken

No.	A terület megnevezése	Az érintett terület nagysága (ha)	Élőhely típusa	Fenntartás célja - fő beavatkozások/kezelések
1	Soproni TK	74	Gyep	kaszálás, beerdősülés elleni védelem
2	Szigetközi TK	206	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
3	Pannonhalmi TK	111	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
4	Dél-Hanság	1182	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
5	Észak-Hanság	871	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
6	Tóköz	489	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
7	Tóköz	44	Nádas	nádaratás, nádas fenntartása
8	Fertő (NY)	257	Gyep	kaszálás, elgyomosodás elleni védelem
9	Fertő (NY)	25	Nádas	nádaratás, nádas fenntartása
10	Fertő (K)	1410	Gyep	kaszálás és legeltetés, szikes gyepék fenntartása
11	Fertő (K)	72	Nádas	nádaratás, nádas fenntartása
12	Erdők	1215	Erdő	fafaj csere, átállás szálaló gazdálkodásra

5.3 Élőhely-rehabilitáció

5.3.1 A mekszikópusztai szikes élőhely-rekonstrukció

Az 1989-től megvalósított mekszikópusztai elárasztások üzemeltetése a kezelési tervben foglaltak szerint folyik. A terület vízellátása a Fertőből történik, a Hanság-főcsatornán és a Csempész-csatornán lévő zsilipeken keresztül. 2016-ban a Hanság-főcsatorna jobb és bal parti területek (Nyéki szállás, Paprét, Borsodi-dűlő és Cikes) voltak víz alatt a rendkívül csapadékos téli hónapok miatt, a magas vízszint egész évben jellemző volt. A költségi időszakot követően kaszáltunk és szürkemarhával legeltettünk az elnádásodás ellen.

5.3.2 Nyirkai-Hany élőhely-rekonstrukció

A 2001-től üzemelő Nyirkai-Hanyban 2016-ban a vízjogi engedély tartalma szerint végeztük a vízkormányzást. Vízkorlátozás nem volt. Az I. sz. és II.sz. kazettákban a vízszintet a szokottnál alacsonyabban tartottuk a nád ivaros szaporodási lehetőségének biztosítására. Ezt a későbbiekben a másik két kazettában is megtesszük majd. A III. sz. kazettában ősszel csökkentettük a vízszintet.

A rekonstrukciónak köszönhetően ma sok olyan madárfaj fészkel itt, amelyek számára a Dél-Hanságban korábban nem voltak költésre alkalmas területek. Stabil a nyári lúd (*Anser anser*), üstökös réce (*Netta rufina*) és a cigányréce (*Aythya nyroca*) állománya. Fészkelő fajként megjelent a nagy kócsag (*Egretta alba*), költ többek között a vörös gém (*Ardea purpurea*), a bölömbika (*Botaurus stellaris*) és a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*). 2005-ben fészkel első ízben kanalasgém (*Platalea leucorodia*), 2006-tól pedig kis kócsag (*Egretta garzetta*) és az üstökös-gém (*Ardeola ralloides*), 2007-től a fattyúszerkő (*Chlydonias hybrida*), 2009-től a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*) is rendszertelenül költő faj a területen.

5.3.3 Osl-Hany - Királytó élőhely-rekonstrukció

A Nyirkai-Hanyhoz hasonló vizes élőhely-rekonstrukció kivitelezése az Osl-Hanyban KEOP forrásokból 2012 év végére befejeződött. Az első feltöltésre 2013-ban már költött itt gulipán (*Recurvirostra avosetta*), gólyatölcs (*Himantopus himantopus*), feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*) és fattyúszerkő (*Chlydonias hybrida*) is. A jelentős téli csapadék következtében a rekonstrukcióra csak a későbbiekben tervezett Fövenyes-tóban is tartós vízborítás alakult ki, ennek következtében ott telepesen fészkel a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*) és a szürke gém is. 2014-ben új fészkelő fajként megjelent a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*).

5.3.4 Kistóalmi láprét gyeprekonstrukciója

2016-ban sikerült elvégeznünk a láprét kaszálását és a széna lehordását. A széna lehordását önkéntesek bevonásával végeztük. A láprét állapota a rekonstrukció kezdete óta sokat javult, a leginkább veszélyeztetett fajok (*Pinguicula vulgaris*, *Dactylorhiza ochroleuca*, *Liparis loeselii*) állománya stabilizálódott.

5.3.5 Fertőhomok és Hidegség közti láprétek rehabilitációja

Az évek óta vizsgált terület hangyaboglárfka (*Maculinea sp.*) állomány élőhelyi állapotának megőrzése és javítása érdekében, a lefolyó víz visszatartására készítettünk egy tervet, mely vízjogi engedélyezés alatt van és 2007-ben a KEOP keretében benyújtottuk központi finanszírozásra, de nem kapott támogatást. 2008-ban, majd 2010-ben és 2011-ben más forrásokat próbáltunk keresni az élőhely-rekonstrukció finanszírozására, eddig sikertelenül. A tervben szereplő megoldás egyúttal a szintén a területen élő, ugyancsak élőhelyvédelmi irányelv II. függelékes nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), lápi szitakötő (*Leuchorrhinia pectoralis*) és díszes

légivadász (*Coenagrion ornatum*) számára is kedvezőbb életfeltételeket tud teremteni. Forrás hiányában kisebb, ideiglenes víz visszatartásra és az egyes mozaik foltok közti átjárhatóság biztosítására végeztünk beavatkozásokat. Az idén a keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*) virágzó és termést hozó példányainak további térhódítását sikerült megfigyelni a terület egyik, mélyebb fekvésű foltján. A rekonstrukciós terv a rét elfolyó vizeit összegyűjtő (és 2000-ben még megkotort) csatorna fenék szintjének megemelését, és összességében a vizek lefolyásának csökkentését célozza meg, a szomszédos szántó területek depóniás védelmével együtt. A munka megvalósítását a források hiánya mellett az igazgatóság által kezelt területekbe beékelődő, idegen tulajdonban szereplő, egykori tőzegtánya (kivett) jelenlegi tulajdoni helyzete akadályozta meg korábban. A probléma megoldását a terület állami tulajdonba vétele, megvásárlása oldotta meg, így a víz visszatartás nem sért a jövőben idegen érdekeket és a terület vízgazdálkodása – megfelelő vízellátottsági viszonyok mellett – a közösség számára kedvezőbb feltételek biztosítása felé mozdítható el. A jelenleg még a korábbi bérlő bérleti szerződésének lejártáig horgásztóként működő egykori tőzegtánya vízszintjének emelése, víz visszatartás és hínár növényzet (kivált kolokán) nagyobb arányú térnyerése alkalmassá teheti a területet egy lápi póc szaporító hely kialakítása számára. A célok megvalósítása érdekében különleges rendeltetésű halászati víztér kialakítását kezdeményeztük a tőzegtánya-tó területén.

2013 év elején megkezdtük a becserjésedett szegélyek megtisztítását. A kézi munkával végzett tisztítás eredményeképp közel 2 ha rét vált kaszálhatóvá, bár az egyenetlen felszín és a visszamaradt tuskók egyelőre még nem teszik lehetővé a kaszálás végrehajtását gépi erővel. Kísérleti jelleggel egytengelyű alternáló kasza alkalmazásával kisebb területek kezelése kezdődött meg.

Az egyes, kaszálásból kizárt részeken a fűavar felhalmozódásának megszüntetésére alkalmazott, időszaki és korlátozott égetések ellentmondásos megítélése miatt ezt a technikát (a közeli település részek miatt sem) tudjuk jelenleg alkalmazni, így a száraz fűavar eltávolítására és a közlekedő folyosók fenntartására egytengelyű alternáló kaszával való művelést kezdtünk el alkalmazni.

5.3.6 Répce, Rábca menti területek, vizes élőhelyek helyreállítása, vízellátásának javítása

A tervet – melynek előkészítésében igazgatóságunk is részt vett – az ÉDUKÖVIZIG nyújtotta be KEOP pályázatra 2008-ban. A projekt célkitűzése a Répce alsó szakaszán a folyó kontinuitás helyreállítása, a bőségesebb vízhozam biztosítása (a Répce-árapasztón a Rába felé elfolyó víztömeg jelentős részének a főmederben való tartásával), amely különösképpen a Rábca mentén lévő hansági élőhely rekonstrukciós területek (Nyirkai-Hany és a tervezett Osli-Hany) vízellátásának mennyiségi és főleg minőségi javulását lenne hivatott megoldani. A pályázat – többszöri elutasítást követő átdolgozások után – 2010-ben pozitív elbírálást nyert, így 2011-ben megkezdődhetett a projekt előkészítése, majd mostanra már a második ütem kivitelezési munkái is lezajlottak. A Répce alsó szakaszon és a befogadóban egyelőre várjuk a kedvező hatások jelentkezését, melyek az élőhely benövényesedése után fognak – reményeink szerint – jelentkezni.

Az újabb makrogerinctelen vizsgálatok egyelőre még nem mutatták ki az erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*) megtelepedését a víztérben, ami reményeink szerint – az árnyékoló állomány növekedése és a változatosabb áramlási viszonyok kialakulása következtében - a közeli jövőben megtörténhet.

5.3.7 Fertőbozi rét rekonstrukciója

A 2013 évhez hasonlóan a korábban megkezdett láprét rehabilitáció folytatásaként, a korábban a rekettöfűz állománytól részlegesen megszabadított területen, a felverődött sarjak visz-

szaszorítása zajlott, kézzel és egytengelyű alternáló kaszával. A munkálatok folytatását az év során állandó jelleggel meglévő magas vízborítás nem tette lehetővé, géppel nem lehetett a területre bemenni. A réttel határos csatornában és egyéb kisvizekben a lápi póc esetleges előfordulásának ellenőrzésére történt mintavételek negatív eredményt hoztak eddig. A jelenlét tényének biztonságos kizárása a visszatelepítés szempontjából lényeges!

5.3.8 A kisalföldi meszes homokpuszta katonai használatú területeinek rekonstrukciója

A HM Védelemgazdasági Hivatal (a Honvédelmi Minisztérium Infrastrukturális Ügynöksége jogutóda), a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, a HM Budapesti Erdőgazdaság Zrt. és az Aquaprofit Zrt. konzorciuma 2009-ben Life+ pályázatot (LIFE08 NAT/H/000289) nyert a Győr környéki katonai használatú területek homoki élőhelyeinek helyreállítására. A „Restoration and conservation of priority-listed Pannonic sand land habitats in military owned area of the Hungarian Little Plain” pályázat keretében a katonai használatú területeken meglévő homoki gyepek állapotának javítására törekednek. Az akciók keretében eltávolítják a területen élő özönnövényeket (bálványfa, akác, selyemkóró) (C1 akció), égetéssel, kaszálással és gereblyézéssel eltávolították a felhalmozódott vastag fűavart (C2 akció), megtörtént az illegálisan lerakott hulladék összegyűjtése és biztonságos megsemmisítése (C5 akció), elbontásra kerültek a korábbi katonai használatból visszamaradt építmények, betonozott felületek (C5 akció), kisebb területeken kísérleti jelleggel helyreállították az eredeti domborzatot és a C5 akció keretében megtisztított területeken gyepesítettek (C4 akció). A 2014-2015. időszakban elsősorban a megkezdett munkák utókezelési tevékenysége (özönnövények kezelése), de megindult a terület hosszú távú fenntartását biztosító extenzív legeltetés előkészítése is. Az 5 éves projekt eredményeképp a terület képe és élőhelyeinek kiterjedése jelentősen megváltozott, ma különböző természetességű gyepek borítják a területet, kisebb-nagyobb őshonos fa- és cserjecsoportokkal tagolva. A projekt 2015-ben befejeződött, de a területek természetvédelmi szempontú extenzív használat folytatódik a területen. A kezeléseket az Igazgatóság szakmai irányításával a Budapesti Erdőgazdaság Zrt. végzi. A tervezett legeltetést 2016-ban nem sikerült megvalósítani (a területre szállítani tervezett állatállomány időszakos zárlat alá került), ezért a kezeléseket elmaradtak. A kezeléseket egyéves elmaradása nem okozott problémát, 2017-ben a legeltetést várhatóan sikerül megoldani.

18. táblázat: Élőhely-rehabilitációk az Igazgatóság működési területén

No.	A terület megnevezése	Az érintett terület nagysága (ha)	Élőhely típusa	A rehabilitáció célja - fő beavatkozások/kezelések
1	Mekszikópusztai szikések	150	Szikes	A mekszikópusztai szikes élőhely-rekonstrukció. Elárasztások, kaszálás, legeltetés.
2	Nyirkai-Hany élőhely-rekonstrukció	423	Láp, mocsár	Elárasztás.
3	Kistóalmi láprét	3	Láprét	Nád visszaszorítása
4	Osl-Hany - Királytó élőhely-rekonstrukció	1362	Láp, mocsarak	Elárasztás.
5	Répcse, Rábca menti területek, vizes élőhelyek helyreállítása, vízellátásának javítása (tervezett)	500	Mocsárrét	Időszakos elárasztások biztosításával a mocsárrétek ökológiai vízigényének kielégítése.
6	Fertőhomok és Hidegség közti láprétek rehabilitációja (tervezett)	46	Láprét	Nád visszaszorítása, hidrológiai rehabilitáció
7	Fertőbozi rét rekonstrukciója	6	Láprét	Rekettyefűz visszaszorítása
8	A kisalföldi meszes homokpuszta katonai használatú területeinek rekonstrukciója	250	Homoki gyep, erdőssztyep	Özönnyvény irtás, mesterséges objektumok felszámolása, illegális hulladék összegyűjtése

5.4 Fajmegőrzési tevékenység

5.4.1 A fajokat érintő jelentősebb ökológiai állapotváltozások

Egyes fajok esetében (pl. rákosi vipera) az állományfelmérések eredményei csökkenésre utalnak, de a bekövetkezett változások az észlelési valószínűségekre is hatnak, így ennek hatásait csak több évben végzett felmérések eredményeinek összevetésével tudjuk majd értékelni. Más fajoknál tapasztaltunk állomány növekedést is, ami szintén összefüggésben lehet a monitoring vizsgálatokat (is) befolyásoló külső tényezőkkel, azonban a több alkalommal is tapasztalt új népesedés fölfedezések (méhbangó a Fertőn, vetővirág Gönyűn, ...) háttérben bizonyosan a vizsgálatok kiterjesztése állhat, valós terjedésnek, növekedésnek viszonylag kisebb az esélye az élőhely rekonstrukciós területeken kívül.

Működési területünk Ausztriával és Szlovákiával is határos, ezért több állatfaj (különösen madárfajok esetében) figyelembe kell venni, hogy a populációk évről-évre változó diszperziót mutatnak a működési területünkön lényegesen nagyobb léptékben. Különösen a telepesen költő fajok esetében a több évtizedre visszanyúló adatok rámutatnak az eloszlások időben változó dinamikájára. Ennek hatásait csak a regionális léptékű változások értékelésén keresztül tudjuk megítélni majd.

5.4.2 Fajmegőrzési tevékenységek ismertetése

5.4.2.1 Hagymaburok kosbor (*Liparis loeselii*) és lápi hízóka (*Pinguicula vulgaris*)

A két fokozottan védett fajnak egyedül a Kistóalmi lápréten van ismert előfordulása az Igazgatóság területén. Mindkét faj 10 évvel ezelőtt a kipusztulás szélére került. A hagymaburok állománya általában 10-25 tő körül alakult, a lápi hízókának 1993-ban volt utoljára ismert előfordulása. Az Igazgatóság 1997-ben készítette el a láprét botanikai felmérését és ennek alapján kezdődött meg a terület kezelése. Az első két évben a rét középső részének téli leégetését végeztük el, majd 2000-ben és 2001-telén kaszálással, majd gereblyézéssel távolítottuk el az elhalt szerves anyagot a területről. A beavatkozás eredményeképpen a hagymaburok populációja kezdetben gyors növekedést mutatott és újra megtaláltuk a lápi hízókát. 2005 óta a láprét kaszálását egytengelyes alternáló kaszával végezzük, a szénát önkéntesek segítségével gyűjtjük össze és égetjük el a terület szélén.

Több év szünet után a hagymaburok kosbor 2008-ban ismét kihajtott, ekkor összesen 4 tövet sikerült megfigyelnünk, majd 2009-ben 13 tövet találtunk, amelyekből 12 virágzott, de 2010-ben és 2011-ben nem sikerült megtalálni a növényt. 2012-ben 37, 2015-ben 26 tövet, 2016-ban 3 tövet sikerült találnunk.

A lápi hízóka esetében a 2007. évi 26 tő után 2008-ban 41 tövet találtunk, 2009-ben 62, majd 2010-ben 133 tövet sikerült megfigyelni. 2011-ben egyetlen tövet sem találtunk, aminek az okát egyelőre nem ismerjük. 2012-ben 122, 2015-ben 78 tövet, 2016-ban 34 tövet számoltunk meg. A 2016-ban tapasztalt csökkenés valószínűleg az előző évben elmaradt kaszálások miatti nehéz észlelésnek köszönhető.

Mindkét faj esetében az állomány erősen ingadozó megfigyelt egyedszám mellett stabilnak tűnik, ami a megőrzési tevékenység eredményességét igazolja.

5.4.2.2 Pókbangó (*Ophrys sphecodes*)

A pókbangó fertő-menti élőhelyén a tavaszi időszakban elkerítéssel biztosítjuk a lelőhely védelmét, majd a termések beérése után a területet szürkemarhával legeltetjük. A faj érdekében szükséges kezeléseket 2011-ben is sikerült elvégeznünk a Fertő-menti területeken. A nagyszentjánosi és a harkai lelőhelyeken az Igazgatóság kezelést nem végez, de megkíséreltük fel-

venni a kapcsolatot az érintett tulajdonosokkal a jövőbeni kezelések biztosítása érdekében. A faj esetében 2008-ban volt teljes felmérés, akkor összesen 1300 tövet számoltunk meg a működési területen. 2016-ban igyekeztünk minden lelőhelyen teljes felmérést végezni. A Fertő parti állomány jelentősen növekedett mind egyedszámát, mind elterjedési területét tekintve, összesen 13800+/-229 példányt sikerült megfigyelni, ami csaknem tízszeres növekedést jelent és a kezelések sikerességét jelzi. A pókbangó a Fertő parton ma már nem tekinthető veszélyeztetettnek. A nagyszentjánosi lelőhelyek közül a Duna-parti kifejezetten veszélyeztetett, a cserjésedés és fűavar felhalmozódás miatt csak 1-3 tövet sikerül megfigyelni.

5.4.2.3 Rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*)

A Hanságban „A rákosi vipera védelme a Kárpát-medencében” című LIFE+ projekt lezárását követően 2016-ban három kijelölt mintavételi területén, a Fűzfaszigeten, a fokozottan védett Polgár-Pintér Hanyban és a két ismert élőhely között fekvő Nagydombon tovább folytatódott a rákosi vipera állományok monitoring vizsgálata. Ez év folyamán, tíz terepnapon, vizuális megfigyelés módszerrel több fiatal rákosi viperát észleltünk a Fűzfaszigeten és a Polgár-Pintér Hanyban. A Nagydomb területén nem sikerült példányokat megfigyelni. A kibocsátott és jeladóval ellátott egyedek rádiotelemetriás követését az MME részéről Halpern Bálint végezte. A 2015-ben kiengedett 3 jeladós állat közül az egyik két héten belül elpusztult (predáció), a két példányt 2015 során még észleltük.

A hansági rákosi vipera állományok védelmének fontos eleme – a területkezelés átalakítása mellett – a ragadozónyomás csökkentése. Az emlős ragadozók ellen hatékony eszköze lehet a kombinált vadkerítés, a predációt okozó túlszaporodott emlősök állományszabályozása, riasztás. A megfigyelések szerint a visszatelepítés sikeres volt, az állatok többsége életben maradt. 2016-ban is tervezzük a visszatelepítés folytatását.

5.4.2.4 Lápi póc (*Umbra krameri*)

A faj ismert élőhelyei az elmúlt másfél évtizedben aszály és víz elterelés miatt egy, vagy több alkalommal részben vagy egészben kiszáradtak, 2002-re a térségben nem maradt ismert népessége. A 2003-ban az Észak-Hanságban, addig nem ismert új élőhelyen megtalált fajt azóta további pontokról is sikerült kimutatni. A Lébényi forrás-tavak felső tavából (a korábban ismert tápláló csatornával közvetlenül összefüggő területről) az ÉDUKÖVIZIG szakemberei kimutatták a faj jelenlétét, mely a horgászto működésével és vízpótlási rendszerének kialakításával kapcsolatosan jelenít meg természetvédelmi igényeket a jövőben.

A forrástavakat tápláló csatornán a faj jelentős, önfenntartó állományát évek óta folyamatosan kísérjük figyelemmel, valószínű, hogy a tavakba is innen terjedt el. Nagyobb denzitásban került elő a tavak kifolyó árkából is.

A Szigetközben végzett beavatkozások által érintett lápi póc állomány monitorozása elég kedvezőtlen eredményt nyújtott: a kotrásokkal és egyéb beavatkozásokkal érintett szakaszokon a póc népesség jelentős mértékben lecsökkent, ezért nem volt indokolatlan a korábbi óvatosság és a munkálatok időszakos felfüggesztésére tett javaslatunk. Sajnos a Bácsai-tó esetében kijelölt lápi póc kíméleti területen végzett felmérés is csak igen alacsony egyedszámú póc népesség megmaradását mutatta. A Bácsai-csatornán végzett iszapolási és kaszálási munkák a póc népesség mellett a réti csík állományra is negatívan hatottak. A Lajmák területén – ahol a tervek szerint – a lápi póc számára alkalmas, lápi jellegű élőhely jött volna létre, egyelőre nem alakult ki az elvárt víztest, nyers, friss vízborítás tapasztalható, póc nélkül.

A hansági csatornahálózat további pontjain került a lápi póc kimutatásra, azonban a rendszeresen zavart, kotort, illetve áramló vizekben nem, vagy csak igen kis egyedszámban található

meg, ebben a vonatkozásban nem tűnik túlzónak az erdészeti munkákkal kapcsolatos csatorna kotrási munkák esetén a legfeljebb féloldali és kíméletes munkavégzés előírása, előíratása.

A Kepés-Lesvári-csatorna tervezett fenntartási munkái kapcsán előkerült lápi póc és réti csík népesség megóvása érdekében – az előző, kedvezőtlen tapasztalatok alapján – a népesség megóvása érdekében a megvalósítani kívánt munkálatok áttervezését megalapozó felmérések elvégzésére született határozat.

5.4.2.5 Hangyaboglárkák (*Maculinea sp.*)

A fertő-parti, hansági, soproni, szigetközi és répce-menti vérfüves lápréteken 2002-től folyamatosan zajlik a hangyaboglárkák, a vérfübgoglárka (*Maculinea teleius*) és zanótboglárka (*Maculinea nausithous*) állományainak felmérése. A populációk egyedsűrűség értékei, rajzás-dinamikai paraméterei, az élőhelyek jelenlegi állapota és az eddigi kezelések hatásai kerültek felmérésre. Az ismert ökológiai igények alapján az egyes területekre specifikus kezelési eljárások (pl. kaszálási rend) kerültek kidolgozásra és alkalmazásra, valamint a terület vízgazdálkodási rehabilitációjára készült terv és történtek apróbb beavatkozások. Az élőhely mozaikosságának megtartása mellett az egyes foltok közti átjárhatóság biztosítására átjárókat vágunk az elválasztó cserjesávokon, valamint a nád visszaszorítására végeztünk kaszálásokat. A munkák végzésébe hazai és külföldi önkéntesek is bekapcsolódtak. A korábban vizsgált területek és fajok mellé az Ebergőci-láprét esetében a szürkés hangyaboglárka (*Maculinea alcon*) népesség és – egy véletlen égetés következtében – a felhalmozódott fűalom égetéssel való eltávolításának követő vizsgálata is felsorakozott. A területen legalább 10 éve nem történt kaszálás, ez egyfelől zombékos szerkezet kialakulását tette lehetővé, ami igen kedvező, másfelől viszont egyes foltokon erőteljesen beindult a cserjésedés, máshol nádasodás, illetve Solidago elszaporodás jelent veszélyt. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a vegetációban nem esett kár és a boglárkalepke népesség is túlélte a tüzet, sőt, igen abundánsnak bizonyult. 2014-ben gyakorlatosok és önkéntesek segítségével invázív fajok (Solidago) eltávolítás, valamint a fűzbokrok óvatos gyérítése zajlott. A területen jelentős vízborítás volt az egész évben, mely a *Maculinea* népesség számára már helyenként valószínűleg egy kissé az optimum fölötti volt, vagy az előző év magas népessége miatt a hangyagazdák kolóniái merültek ki, így a korábbi éveknél alacsonyabb volt a rajzó lepke népesség abundanciája. 2016-ban a népesség még a korábbi, alacsonyabb egyedszámhoz képest is valamelyest csökkent, valószínűleg a cserjésedés és a Solidago borítottság radikálisabb visszaszorítására kell lépéseket tennünk.

A 2012-ben, Himód-Gyóró térségében felfedezett, újabb, igen erőteljes, 3 *Maculinea* hangyaboglárka népesség felmérése – szakdolgozók és külső szakember segítségét igénybe véve – 2014-ban folytatódott, a korábban becsültnek megfelelő, igen erőteljes állomány jelenlétéről nyertünk így adatokat. 2015-ben a jogszerűen, előre bejelentett kaszálás során sajnos a *Maculinea* kíméleti terület jelentős része is le lett kaszálva, így a rajzási időszak elején még csak kisebb terület részen volt megfelelő a vérfü állomány, a kornistárnics népesség viszont jelentősebb mértékben mutatott elmaradást virágzásban. 2016-ban a terület *Maculinea* állománya nem mutatott drasztikus romlást az előző évi kaszálás következményeként, elég abundáns volt az állomány, bár nem érte el a felfedezés évében tapasztalt mértéket.

5.4.2.6 Ezüstsávós szénalepke (*Coenonympha oedippus*)

A fokozottan védett, Natura 2000 II. függelékes nappali lepke hazai recens, természetes előfordulási adatai csak Ócsa környékére szorítkoznak. A faj hazai túlélésének biztosítására fölmerült más, alkalmas élőhelyekre történő áttelepítés (illetve visszatelepítés) igénye is. Az irodalmi adatok a Hanság (Csorna, Kapuvár) területéről is említik a fajt, bizonyító példányok is vannak, azonban a megjelölt helyeken azóta senki nem látta a fajt és az eredetileg említett élőhely is megszűnt már. Az élőhelyi igények tisztázása és a potenciális élőhelyek behatárolása

után, 70 évvel az utolsó példány megkerülését követően sikerült a hansági ezüstsávos szénalepke népséget 2009-ben megtalálni, az elterjedési területet hozzávetőlegesen meghatározni, valamint egy kiválasztott mintaterületen egy gyors denzitás becslést elvégezni. A populáció pontosabb felméréséhez a jelöléses vizsgálatok 2009-től minden évben folytak tovább.

A mintaterületül kiválasztott „Háromszögletű rét” területén, egyes foltokon egytengelyű alternáló kaszával, illetve motoros kaszával kísérletek történtek cserjeirtásra és *Solidago* állomány gyérítésre, ám az egyenetlen terep miatt csak nagyon kis foltokban sikerült az eredeti növényzet felszabadítása. Vontatott, vagy függesztett, traktor által meghajtott munkagépekkel a kaszálás és/vagy szárzúzás elvégezhető lenne, azonban ezek a gépek a rétek mikrodomborzati változatosságát, több szintű növényzetét és zombékos szerkezetét tönkre tennék, így nem kerülhetnek itt alkalmazásra. Egyelőre csak az egyedi cserje eltávolítás és kisebb léptékű, sávos kaszálás jöhet csak szóba. A faj itteni (Észak-Hanság) előfordulása számos további kérdést fölvet a területkezelések, vízgazdálkodás, kaszálási rendszer kapcsán, melyeket a következő években sürgősen végig kell gondolni és a faj itteni népségének megerősítésére tervet kell kidolgozni. Ugyanígy az egyes élőhely foltok összekötését is meg kell valósítani annak érdekében, hogy a fragmentáció megszűnjön, valamint az újonnan kialakított élőhelyek – gyepek – benépesülésére is lehetőség nyíljon. Ebben az évben – kísérleti jelleggel – a területen mozgó vadgazdálkodók által készített, szárzúzóval letakarított feltáró, cserkelő utak és lősávok készítése során az erősebben becserjésedett foltok közül néhány hely ki lett takarítva.

A cserjésedés és *Solidago* terjedés alól felszabadított foltok a lepkék által kedvelt területté váltak, az 2014–16. évi felmérések óvatos optimizmusra adnak okot, mérsékelt, de határozottnak mondható denzitás növekedés tapasztalható a jelölés-visszafogásos populáció becslés adatai alapján. A mintaterület eredményei alapján a Madárvárta 2. Interreg projekt keretében tervezük egyes alkalmas élőhelyek összekötését és új helyek bevonását, alkalmassá tételét a faj számára, valamint az eredetileg ismert élőhelyekre való visszatelepítés megkísérlését. Az eredményekből készített összefoglaló bemutatásra került a Butterfly Conservation Europe által szervezett konferencián, Hollandiában.

5.4.2.7 Szitakötők (*Odonata*)

A lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*) fertői, hansági és szigetközi állományainak és a faj számára alkalmas potenciális élőhelyek felmérése folyamatban van, a Fertőhomokon korábban megtalált állomány további behatárolása és vizsgálata tovább folyt, azonban az idén a tovább csökkenő népség az egykori tőzegtánya területén a vízszint magasságának növelését, a víz nagyobb mértékű visszatartását (és a fölmelegedés megakadályozását) indokolja.

A Fertő térségében – főként a Fertőmelléki-dombsor vonulatain – táplálkozó fiatal *pectoralis* népség helyenként azt mutatja, hogy nincs gond az állománnyal, azonban a tenyésző helyek pontosabb behatárolása a Fertő belső tavaiban eddig nem járt sikerrel. A Hanságban és a Szigetközben nem sikerült megtalálni a fajt, a határmenti erdők N2000 site területén szórványos imágó előfordulások detektálhatók, melyek a Fertőtől már egy kissé távol vannak, így közelebbi tenyészésük (akár Ausztriában is) feltételezhető.

Ismert dolog, hogy a lápi szitakötő nagy állományai által kedvelt élőhelyek általában a lápi póc által is lakottak, így a fertőhomoki terület potenciális élőhelyként számításba vehető (a lápi póc rég kipusztult a Fertőből). A mintaterületen való exuvium számlálás során a tőzegtánya népsége igen alacsony volt az idén, bár a környező területeken – nyilván a Fertő belső tavai-ból származó – imágókat lehetett találni. A lápi póc szaporító állomás – a megfelelő vízgazdálkodási intézkedésekkel (víz visszatartás) – a lápi szitakötő állományának megerősítését is szolgálni fogja.

A díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*) egyes populációinak felmérése szintén zajlott ebben az évben is, az egyes kisvízfolyások, csatornák vizsgálatával. A fertőhomoki vizes élőhely

mozaik-komplexum egyik eleme, egy áramló kisvízfolyás és a hozzá tartozó vízrendszer néhány további eleme ad otthont a faj jelentősebb állományának. A korábban is vizsgált szakaszok közül némelyik vízellátottsága jelentős romlást mutatott már a tavasszal is, nyárra pedig szinte teljesen ki is száradt, így a népszerűségben bizonyos mértékű visszaszorulás mutatott. A Kardos-ér vízrendszerén sikerült ismét megtalálni a fajt, ám igen alacsony egyedszámban. Mivel a faj a régióban – a Fertő parti csatornák kivételével - jórészt a védett területeken kívüli kisvízfolyásokon tenyészik, ezért rendkívül fontos a külön védelmi program kidolgozása a Víz Keret Irányelv követelményeivel összefüggésben. Így a kisvízfolyások vízgazdálkodási, kotrási munkáinak viszonylatában, különösen a saját kezelésű csatornák esetében, a megfelelő fenntartási munkák kiviteli módjának és ütemezésének összeegyeztetése igen fontos az élőhely megőrzés célkitűzéseivel. Ezzel párhuzamosan az agrártámogatási rendszer vizes élőhelyekkel kapcsolatos programjainak beindítása és a pufferzónák kialakítása alapvető fontosságú a faj megőrzésével kapcsolatosan. A hansági díszes légivadász állomány nem túl erőteljes, de kimutatható, stabilizálása érdekében bizonyos csatorna és árok szakaszok folyamatos, átöblítendő vízzel való ellátottságát biztosítani kell és a kotrási munkák féloldali elvégzését kell kikötni. Amennyiben az Észak-Hanság keleti részén sikerül jelentősebb, stabil állományt létrehozni, a Szigetközbe való visszatelepülés is elképzelhetővé válik (hasonlóan a *Somatochlora flavomaculata* fajéhoz).

A ritka hegyi szitakötő (*Cordulegaster heros*) Soproni-hegyvidéken lévő populációjának monitorozása 2015-ben is folytatódott. A népszerűség fenntartása érdekében a hegyvidéki patakok vízgyűjtőjén alkalmazott erdőgazdálkodási munkák intenzitása és ütemezése, valamint a vízügyi beavatkozások tekintetében irányelvek és korlátozások fognak megfogalmazásra kerülni. Ezek lényeges eleme a vízfolyások fölötti árnyaló állomány folyamatos fenntartása és a meder természetes fejlődésének, lefutásának szabad érvényre juttatása. A faj itteni népszerűségének vizsgálatába sikerült ismét gyakorlatos diákokat és egy PhD hallgatót is bevonni, miáltal a vizsgált területek kiterjesztése is megtörtént olyan szakaszokra és völgyekre, ahol korábban nem sikerült a faj jelenlétét és tenyészését kimutatni, ennek eredményeként az Óbrennbergi-völgyből is megkerült a *C. heros* lárvabőre és imágója, továbbá összehasonlító vizsgálatokra került sor a *Cordulegaster heros* és *C. bidentata* fajok lárváinak élőhelyi igénye közt. A vizsgálatok kiterjesztése az élőhely fizikai, hidro-morfológiai és a vízi makrogerinctelen közösségek felmérésére, továbbá a faj által kedvelt szakaszok alaposabb elemzésére fókuszál, felölelve – más szakértőkkel közösen vizsgálva - a szomszédos Kőszegi-hg. és a Mecsek népszerűségét is..

A folyami szitakötők (*Gomphidae*) állományai az igazgatási területen a Szigetköz (Mosoni-Duna), Rába, Kis-Rába és a Répce mentén élnek. Megőrzésükkel kapcsolatosan a Víz Keret-Irányelv előírásait kell alkalmazni, vagyis fennmaradásuk a vízfolyások jó ökológiai állapotának elérésétől függ. Ezt az állapotot 2015-ig (vízminőségi és biológiai értelemben egyaránt) el kell érni, de az adminisztratív eszközök jelentős része nem a természetvédelem kompetenciájába tartozik. Új adatok ebben az évben nem kerültek elő.

5.4.2.8 Túzok (*Otis tarda*)

A Mosoni-sík tűzokállományának (jelenleg több, mint 300 telető példány) védelme során fő feladatunk a Mosoni-síkon mint Natura 2000 és Magas Természeti Értékű Terület-en folyó gazdálkodás felügyelete, ellenőrzése. A tűzok lassú állománynövekedése a tárgyévben tovább folytatódott, aminek látványos eredménye egy új dürgő- és fészkelőhely kialakulása volt Mosonszolonok határában – itt a gazdálkodó korlátozására is sor került a Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztályának közreműködésével.

5.4.2.9 Ragadozómadár védelem

Tárgyévben is folytattuk a nappali (*Falconiformes*) és éjszakai (*Strigiformes*) ragadozó fajokra irányuló védelmi tevékenységet, amelynek alapja a rendszeres monitoring volt. Ennek során már 15 pár rétisas (*Haliaetus albicilla*) 4 pár parlagi sas (*Aquila heliaca*), 8 pár kerecsen sólyom (*Falco cherrug*), lett regisztrálva. Állomány növekedés elsősorban a réti sasnál következett be, évente 1-2 új pár megjelenésére továbbra is számíthatunk.

Kiemelendő a „A veszélyeztetett parlagi sas és kerecsensólyom populációk zsákmánybázisának biztosítása a Kárpát-medencében” LIFE program keretében 2015-ben beindított tevékenység sorozat, melynek során újabb ragadozómadár-, ürge-, és hörcsög élőhelyek lettek feltérképezve, ugarsávokat létesítettünk szántóföldi környezetben, fészekkamerázás történt a célfajok táplálkozás vizsgálata céljából és területeket készítettünk elő a 2016-os ürge áttelepítések céljából. E tevékenységekre az engedélyt megkértük a Környezet- és Természetvédelmi Főfelügyelőségtől.

Az áramszolgáltatókkal a külterületi madárpusztulások elleni közös tevékenységünk gyakorlatilag leállt, jelenleg az áramszolgáltatók új műszaki megoldásokat keresnek.

A bagolyfajok (*Stigiformes*) védelme során kiemelkedő jelentőségű az uhu állomány növekedése, jelenleg 15 territóriumot ismerünk, jórészt sík vidéken.

A fekete gólya (*Ciconia nigra*) állományunk teljes körű felmérésére idén sem volt energiánk, de korábbi fészkelőhelyeken módszeres felderítést végezve jelenleg 15 párat ismerünk.

5.4.2.10 Fészkelő vízimadarak védelme

1999-től ismét telepesen fészkel a vörös gém (*Ardea purpurea*) a Fertőn. Több éves stagnálás után (több mint száz pár) 2005-től jelentősen megnőtt a fészkelők mennyisége. 2006-ban egy 55 párból álló új nagy kócsag (*Egretta alba*) telepet is találtunk repülőgépes területellenőrzés során, az állomány 2013-ban némileg csökkent a költési időszak kedvezőtlen időjárása miatt.

A mekszikópusztai és a dél-hansági (Nyirkai-Hany és a 2013-ban elárasztott Oslai-Hany) vizes élőhely-rekonstrukciók a vízimadár-fajok jelentős fészkelőhelyeivé váltak. A két terület eltérő jellege a fészkelő faunában különbségeket is eredményezett, de közelségük miatt számos tekintetben hasonlóak, azonos élőhely- és fajvédelmi problémákkal. 2016-ban a megfelelő mennyiségű víz biztosítása nem jelentett nehézséget egyik területen sem, de a vízszintet a fészkelési időszak után csökkentettük a nádas fészkelőhelyek érdekében. Mindkét élőhely közös problémája az inváziós predátorok túlszaporodása (róka és dolmányos varjú), amely ellen vadászati eszközökkel lépünk fel, együttműködve más vadgazdálkodókkal.

5.4.2.11 Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)

A működési terület gólyaállománya kismértékű növekedést mutat. A megye településein mintegy 220 fészek ismert, amelyből 153 fészek volt lakott. A veszélyeztetett fészkek áthelyezését, tartóra emelését folyamatosan végezzük a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel és az áramszolgáltató EON-nal együttműködve. Ehhez rendelkezünk saját forrásból és központilag legyártott fészektartó kosarakkal, amelyekkel igény szerint ellátjuk az együttműködő partnereket. 2003-ban kötöttünk együttműködési megállapodást az ÉDÁSZ Rt.-vel az elektromos hálózat tartóoszlopain fészkelő állomány védelme érdekében, amely 2004-től sikeresen működött. A jogutód EON-nal és a természetvédelmi hatósággal közös együttműködési megállapodást kötöttünk, ezt a megváltozott tulajdonos, illetve a hatóság és a természetvédelmi kezelő szétválása indokolja.

A lakott fészkek közelében elhelyezkedő középvezettségű oszlopok szigetelését kiemelt fontosságú feladatként végezzük a kirepülő fiatalok áramütés elleni védelme érdekében.

19. táblázat: Fajmegőrzési tevékenység az Igazgatóság működési területén

No.	A faj magyar és tudományos neve	Fajvédelmi terv (+,-)*	Védettség foka**	A tevékenység és az eredmények rövid ismertetése
1	Rákosi vipera (<i>Vipera ursinii rakosiensis</i>)	+	fv, Natura 2000	Élőhely bekerítése villanypáztorral, állományfelmérés, kaszálás.
2	Hagymaburok kosbor (<i>Liparis loeselii</i>) és lápi hízóka (<i>Pinguicula vulgaris</i>)	x	fv, Natura 2000	Kaszálás, gereblyezés, égetés
3	Vonuló kétéltűek mentése a fertőparti közúton	-	V	Békaalagút és ezeket összekötő terelőrendszer kiépítése Fertőboz és Hidegség között.
4	Ürge (<i>Citellus citellus</i>)	-	Natura 2000	A faj védelmét szolgáló LIFE+ projekt beindítása.
5	Ragadozómadár védelem	-	fv, Natura 2000	Korlátozások elrendelése és betartatása a gazdálkodókkal a fészkelőhelyek közvetlen környezetében, sérült egyedek begyűjtése, gondozása, elhelyezése, téli etetés.
6	Hód visszatelepítés	-		Korábban visszatelepített állomány monitoringja.
7	Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	+	fv, Natura 2000	Veszélyeztetett fészkek áttelepítése, magasítóra emelése.
8	Túzok (<i>Otis tarda</i>)	+	fv, Natura 2000	Natura 2000 terület kijelölése, ÉTT terület kijelölése, monitoring. Kapcsolattartás és szaktanácsadás a gazdálkodók Fészkelőhelyek kijelölése, védelme és korlátozás elrendelése KTF-fel felé. Fészkelőhelyek kijelölése, védelme és korlátozás elrendelése KTF-fel.
9	Hangyaboglárka védelem (<i>Maculinea teleius</i> , <i>Maculinea alcon</i> és <i>Maculinea nausithous</i>)	x	Natura 2000	Állományok és potenciális élőhelyek felvétele, élőhely preferenciák, ökológiai igények felderítése, a szükséges kezelési eljárások (kezelési útmutatók) kidolgozásához. (Natura 2000). Élőhelyek helyreállítása, cserjeirtás, szártépözés
10	Szitakötő védelem: lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)	x	Natura 2000	Állományok és potenciális élőhelyek felvétele, élőhely preferenciák, ökológiai igények felderítése, a szükséges kezelési eljárások és élőhely létesítési paraméterek kidolgozásához. (Natura 2000)
11	Szitakötő védelem: díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>)	x	Natura 2000	Kisvízfolyások felmérése a faj állományainak potenciális és aktuális előfordulásának megállapítására. Kezelési elvek meghatározása a kisvízfolyásokra (Natura2000 és Víz Keret Irányelv)
12	Szitakötő védelem: hegyi szitakötő (<i>Cordulegaster heros</i>)	x	FV, Natura 2000	Kezelési eljárások kidolgozása a faj potenciális és aktuális populációinak védelme érdekében. (Natura2000 és Víz Keret Irányelv)

No.	A faj magyar és tudományos neve	Fajvédelmi terv (+,-)*	Védettség foka**	A tevékenység és az eredmények rövid ismertetése
13	Szitakötő védelem: folyami szitakötők (Gomphidae: Ophiogomphus cecilia, Stylurus flavipes)	x	Natura 2000	Állományok monitorozása, az összes potenciális élőhely fölvétele. (Natura2000 és Víz Keret Irányelv)
14	Pókbangó (Ophrys sphecodes)	-	FV	Állományok felmérése és az élőhelyek kezelése.
15	Adriai sallangvirág (Himantoglossum adriaticum)	-	FV	Cserjeirtás, kaszálás, virágzó állomány
16	Fekete gólya (Ciconia nigra)	+	FV	Lásd. szöveges részben.
17	Védett fajok mentése Győr környéki beruházások területéről		V, FV	Lásd. szöveges részben

* Van (+); Nincs (-); Fajvédelmi/kezelési terv kidolgozása a cél (x)

** Védett(V)/fokozottan védett(FV); Natura 2000, illetve nemzetközi egyezmények hatálya alá tartozik (Berni, Bonni, CITES)

5.5 Idegenhonos invázós fajokkal kapcsolatos gyakorlati tevékenység

Az Igazgatóság az elmúlt évben is a korábbi évek gyakorlatának megfelelően nagy területen végezte az inváziós aranyvessző fajok (*Solidago spp.*) visszaszorítását a Hanságban. A kezeléseket mechanikai úton kaszálással, illetve szárzúzással végeztük. Kísérleteket folytattunk a japán keserűfű (*Fallopia japonica*), a selyemkóró (*Asclepias syriaca*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*) és a zöld juhar (*Acer negundo*) növényvédő szerrel történő visszaszorítására különféle gyomirtó kombinációkkal. Ezek eredménye biztató.

A kezelésekk mellett az Igazgatóság folyamatosan végzi az inváziós fajok terjedésének monitorozását.

5.6 Génmegőrzés

Az Igazgatóság a kezelésében lévő gyepterületeket elsősorban saját állatállománnyal hasznosítja legeltetéssel, illetve az állatok részére történő szénakészítéssel. A fertő-hansági magyar szürke szarvasmarha, rackajuh és bivaly állomány országosan is jelentős tényezővé vált.

Az Igazgatóság 2008 novemberétől, mint ökolgazdaság, bio minősítést kapott. Ez lehetőséget biztosít számunkra a biopiacon történő megjelenésre.

5.6.1 Génmegőrzési tevékenység ismertetése állatok esetében

5.6.1.1 Magyar szürke szarvasmarha

Igazgatóságunknál folyamatosan végzett tenyésztői munka során egyre több ismert származású növendék állat kerül be a tenyésztésbe, mind az üsző, mind a bikanevelés tekintetében. Ezt a munkát segíti az évenkénti választott borjakból végzett vérvétel és lehetőség szerint a külön csapatban való tartás télen és nyáron. A korosztályok szerinti elkülönített tartás és kezelés alapjait raktuk le azzal, hogy a Nádtelepnél öt új telelőhelyet alakítottunk ki. Az októberben megtartott bikavásár után a nemzeti parkok és magán tenyésztők számára tenyész bikákat értékesítünk. Az őshonos állatok genetikai megőrzése elnevezésű pályázat során 65 egyedet számláló növendék tenyész bika csapatot válogattunk ki a következő évi tenyész bikák kitenyésztése végett.

A tartástechnológia javítása fontos szempont az állomány fenntartásában és megőrzésében. További köretek beállítása fontos feladat, amivel a jobb minőségű takarmánybázisunkat igyekszünk elosztani a telelési ciklus során. Elkezdtük a legelőkertek kialakítását és a felhajtóutak egy része el is készült. A rendszer további fejlesztése az elkövetkező években saját erőből és várhatóan KEHOP pályázatból realizálódhat. Az állatok igényeinek kielégítése szempontjából a régi és újonnan telepített kútjainkat napelemes csőszivattyúval láttuk el ehhez tartozó itatóvályúkkal, így megvalósíthatjuk a legelőkertenkénti tartást és a természetvédelmi területek megfelelő legelőváltását. Az állatok téli és nyári takarmányozását az ökolgazdálkodásnak megfelelő takarmánykiegészítőkkel (nyomelemes nyalósó, takarmánymész, magnézium, foszfor) tesszük optimálissá. Az év végén a magyar szürke választott borjakból 217 db állatot értékesítettünk a HIPP Kft. felé. 2016 évben nagyobb léptékű tehén selejtezést hajtottunk végre 72 db állat esetében szintén a fent nevezett cég felé történő értékesítéssel.

5.6.1.2 Magyar bivaly

Tehénállományunk 133 db, mely állománnyal nagyobb szelekciót lehet biztosítani, mivel a tehénállomány fiatalítása elsődleges szempont a tenyésztői munka folyamatossá tétele szempontjából. Jelentős darabszámú tenyész növendék üszőt értékesítettünk magán tenyésztők részére. Évenként 15 db bikaborjút hagyunk meg tenyész bika nevelésre, ennek a koordinációs

munkáját a Magyar Bivalytenyésztők Egyesületének szakmai irányításával végezzük. A tenyésztést el nem ért állatok tökehúsként és szárazárúként feldolgozott formában kerülnek értékesítésre.

5.6.1.3 Hortobágyi racka

A racka állomány megőrzése nemcsak a génmegőrzés miatt fontos, hanem a területkezelési feladatok ellátásánál az ürgeállomány fenntartásánál kap szerepet. A racka által legelt gyep-területen van a nemzeti park legjelentősebb ürgeállománya Mexikó-pusztá területén.

Az állományban a tenyésztői munka folytatódik. Háremes párosítás folyik minősített kosokkal. Fehér és fekete fajta megőrzését egyaránt fontos feladatnak tartjuk. Bárányok egy része a kiöregedett anyák pótlására szolgál, másik része értékesítésre kerül.

5.5.1.4 Magyar kutyafajtákkal kapcsolatos tevékenység

2015-ben bekapcsolódtunk a nemzeti kutyafajtáink állami génbanki fenntartását célzó programba. A Földművelésügyi Minisztériummal történt egyeztetésnek megfelelően az Igazgatóság az erdélyi kopó génmegőrzésében fog részt venni. A program koordinációját a Használat-génmegőrzési Központ végzi. A Központtal való kapcsolatfelvétel megtörtént, a program indításához szükséges szakmai egyeztetés folyamatban van.

Hosszabb távú terveinkben az állatállomány szinten tartása a cél, komolyabb területvásárlásra már nincs lehetőség a Nemzeti Parkban ezért ez meghatározza az állatállomány létszámát. Szaporulat nagyjából eladásra kerül.

20. táblázat: Saját állatállomány

Faj	Korcsoport	Egyedszám	Változás 2016-ban
Szarvasmarha /magyar szürke/	Tehén	610	-68
	Tenyészbika	26	-9
	Üsző	184	125
	Választási üszőborjú	162	-138
	Választási bikaborjú	76	-37
	Bikaborjú	78	-62
	Üszőborjú	51	-78
	Növendék bika	66	40
	Összesen:	1 253	-227
Bivaly	Tehén	133	-4
	Növendék üsző	126	78
	Növendék bika	79	40
	Borjú üsző	0	-100
	Borjú bika	0	-88
	Tenyészbika	3	-2
	Összesen	342	-76

Faj	Korcsoport	Egyedszám	Változás 2016-ban
Juh /Racka/	Anyajuh	191	-28
	Tenyészkos	10	-1
	Jerke toklyó	177	37
	Kos toklyó	52	40
	Jerke bárány	130	113
	Kos bárány	133	116
	Összesen:	693	277
Juh/cikta/		56	31
Juh/cigája/	Anyajuh	4	0
	Kos	0	0
Őshonos baromfi		210	0
Mudi		2	0
Komondor		4	0
Erdélyi kopó		2	0
Mangalica sertés		10	-4

5.6.2 Génmegőrzési tevékenység ismertetése növények esetében

Az Igazgatóság kezelésében és fenntartásában jelenleg nincs tájfajta gyümölcsös kert, vagy egyéb génmegőrző bemutató kert.

5.7 Erdőterületek, erdőgazdálkodás

5.7.1 Nem saját vagyonkezelésben lévő védett és Natura 2000 erdőterületek

- Igazgatóságunk működési területén 85 696 ha üzemtervezett erdő található, ez a teljes működési terület 21%-a. Az összes erdőterület 86%-a, azaz 74 026 ha tartozik valamely védelmi kategóriába. Ebből 5 620 ha fokozottan védett, 31 640 ha védett és további 36 766 ha nem védett Natura 2000 terület.
- Működési területünkön erdőgazdálkodás az érvényes erdőtervek alapján folyik.
- A Győri és a Dél-hansági ETK erdőtervezése 2016-ban befejeződött. A természetvédelmi szempontok érvényesítése sikeresnek tekinthető. 2016-ban újabb körzet erdőtervezése nem indult.
- A nem védett, de Natura 2000 hálózatba tartozó erdőterületekre vonatkozó kezelési javaslatok kidolgozását 2012 évben megkezdtük, majd 2013 évben folytattuk a Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítésére irányuló pályázat keretében. Az elkészült fenntartási tervek 2014. évben széleskörű szakmai és társadalmi egyeztetést követően kerültek felterjesztésre, majd jóváhagyásra. A jóváhagyott fenntartási tervek felkerültek az Igazgatóság honlapjára, ahol az érintett erdőgazdálkodók számára elérhetőek.

5.7.2 Saját vagyonkezelésben lévő erdőterületek kezelése

- Igazgatóságunk erdőgazdálkodási tevékenységet a Fertő-Hanság Nemzeti Park, Szigetközi Tájvédelmi Körzet, Soproni Tájvédelmi Körzetben és a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzetben folytat. Igazgatóságunk vagyonkezelésében 1 208,68 ha erdő található.
- Az állományokat 24% nemesnyár, 22% hazainyár, 22% egyéb lágy lomb, 10% tölgy, 7% egyéb kemény lomb, 6% akác, 2% bükk, 1% cser és 6% fenyő alkotja.
- Az erdőrészeket üzemmódonkénti megoszlása: 77,13 ha Átalakító, 203,60 ha Faanyagtermelést nem szolgáló és 664,02 ha Vágásos. A fennmaradó 244,75 ha egyéb, faállománnyal nem borított terület, illetve az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület.
- Tavaszi erdőfelújítást, egyben fafajcserét 4 erdőrészletben végeztünk 10,65 ha-on, hazai nyár (7,65 ha), illetve kocsányos tölgy (3,00 ha) célállománnyal.
- Pótlásra 1 erdőrészletben került sor, az érintett terület ~2 ha.
- 23 erdőrészletben, összesen 58,75 ha folyamatban lévő erdősítés ápolása történt meg a célállománytól függően 2, illetve 3 alkalommal.
- Befejezettként 15,83 ha folyamatban lévő erdőfelújítás került átvételre.
- 2016. évre áthúzódó fahasználat 0,45 ha (120 m³) nevelővágás (NFGY).
- Véghasználatra kizárólag nemesnyár állományban került sor, az alábbiak szerint. A szerkezetátalakítás során a nemesnyár helyett hazai nyár, vagy kocsányos tölgy az első kivitelek célállománya.

- 2016-ban véghasználattal (TRV) érintett 14,62 ha NNY állomány (4 322 m³), egészségügyi termelés (EÜ) 0,61 ha-on (9 m³) történt. Az EÜ termelés során a közeli út mellől távolítottuk el a biztonságos közlekedést veszélyeztető fákat (A, GY).
- 2016. évben bejelentett és elvégzett nevelővágások: 3,06 ha (191 m³) növedékfokozó gyérítés (NFGY), 0,10 ha (2 m³) törzskiválasztó gyérítés (TKGY).
- A kitermelésre kerülő fatérfogat nagy részét lábon értékesítettük. A bevétel a felújítás, az erdőművelési munkák és az egyéb erdőgazdálkodási tevékenységgel kapcsolatosan felmerülő járulékos költségek, valamint az Igazgatóság egyéb működési kiadásainak fedezeteként került felhasználásra.
- Az év során folyamatban lévő erdősítéseinkben aszálykárt (0,50 ha) észleltünk. A károkat az észlelést követően jeleztük az aktuális erdővédelmi kárbejelentő lapokon.
- Az Igazgatóság mag és csemetetermelést nem végzett.
- Erdőfelújítási hátralék nincs.
- Hatóság által kiszabott bírság nem volt.
- Saját megvalósítású erdőkezelést EÜ ~0,61 ha (9 m³) és NFGY 0,10 ha (2 m³) 2 dolgozó végzett.

5.7.3 Részvétel a körzeti erdőtervezésben

- Igazgatóságunk közreműködik a körzeti erdőtervek elkészítésében. 2016. évben lezárultak a Dél-hansági és a Győri ETK erdőtervezési munkái.
- 2016. év elején a Rábaközi-Iváni-cser ETK új erdőterv határozata is jóváhagyásra került.
- Emellett Igazgatóságunk minden évben, természetvédelmi szakvélemény formájában közreműködik a védett területeket érintő, éves erdőgazdálkodási tevékenység engedélyezési folyamatában.

5.8 Vadászterületek, vadgazdálkodás

5.8.1 Vadászterületek

A Fertő-tavi, 103810 kódszámú természetvédelmi és génállomány megőrzési célú különleges rendeltetésű vadászterület kiterjedése 9 145 hektár. Tulajdonosi megoszlása legutóbb 2012. év során kis mértékben változott, mivel 33,3758 ha területet vásároltunk Sopron és Fertőszéplak községhatárokban. Így mintegy 0,5%-kal nőtt az állami tulajdon aránya az eddig is jelentéktelen magántulajdont csökkentve.

21. táblázat: Vadászterületek

No.	Vadászterület megnevezése (ahol az igazgatóság a vadászatra jogosult)	Kiterjedése (ha)
1	Fertő-tavi természetvédelmi és génmegőrzési különleges rendeltetésű	9145
Összesen:		9145

5.8.2 Személyzet

A fővadásszal együtt 8 fő hivatásos vadász látta el az év folyamán a vadgazdálkodással, vadászattal kapcsolatos teendőket, jelenleg ebből 4 fő az őrszolgálat tagja. A hivatásos vadászok közül 4 fő felsőfokú és 4 fő középfokú vadgazdálkodási szakképzettséggel rendelkezik. Egy

szakirányú végzettséggel rendelkező munkatársunk – nem hivatásos vadászati minőségben – igazgatói vadászati megbízással szintén segítette a hivatásos vadászok munkáját a vaddisznó-állomány szabályozásában. Az év során ezzel a konstrukcióval megoldott volt a vadgazdálkodási feladatok ellátása.

5.8.3 Gazdálkodás

A területen bérvadásztatás 2016-ban sem volt. A természetvédelem érdekében szükséges állomány szabályozó beavatkozásokat a fent részletezett szakszemélyzet látta el. Ez a tevékenység a vaddisznó, a róka és az egyéb dúvad állományának apasztására, valamint a megyében általánosan magas létszámban jelenlévő őz-állomány és a gímszarvas állományának szabályozására irányult. A vaddisznó állomány apasztása elsősorban fegyveres lesvadászattal valósult meg. A vadászható ragadozók – kiemelten a róka – állományának apasztása fegyveres vadászattal történt, elsősorban a természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű területekre (élőhely-rekonstrukció) koncentrálnak. Ezeknek eredménye 2016. naptári évre vonatkoztatva: (a vadgazdálkodási év III. 1-től II. 28-ig tart) 16 gímszarvas, 6 őz, 42 vaddisznó, 3 róka és 28 dalmányos varjú volt. Társas vadászat, vízi vad vadászat továbbra sem volt a területen.

A területen a korábbi években megjelent az aranysakál (*Canis aureus*) továbbra is megtalálható.

5.8.4 Tervek

A vaddisznó, és a rókaállomány további intenzív apasztását folytatni kívánjuk. Vizsgálni kívánjuk az aranysakálnak a védett és vadászható fajok állományaira gyakorolt hatását.

5.9 Halgazdálkodási vízterek

Igazgatóságunk a Hanság Tóköz nevű területén, korábban két fokozottan védett vízterületen, a Fehér tavon és a Barbacsi tavon rendelkezett halászati jogosultsággal, majd 2016.03.01. óta halgazdálkodási jogosultsággal - vagyionkezelői szerződés keretében. A 2016. év során, e két vízteren halászati tevékenységet nem végeztünk.

A Fertő tó teljes magyarországi részének halászati jogával 2004.07.01. óta, majd ezt követően a halgazdálkodási jogosultságával - vagyionkezelői szerződés keretében - 2016.05.09. óta rendelkezünk. Tavaly az Igazgatóság halgazdálkodási tevékenységének bevétele 13 330 e Ft volt. Ebből a horgász területi jegyek után 13 246 e Ft, míg a rekreációs célú halászati területi engedélyek után 84 e Ft bevétel keletkezett.

Az év első hetére elkészültek a 2016. évi horgász területi engedélyek formanyomtatványai. Ezeket eljuttattuk az érintett horgászegyesületekhez, valamint a bizományosi értékesítést végző szaküzletekhez. Az év során vizsgázott halőreink (6 fő), valamint a természetvédelmi őrszolgálat által ellenőriztük mind a halászati, mind a horgászati tevékenység szakszerűségét, a szükséges halfogásra jogosító okmányok meglétét.

A tervszerű halgazdálkodási tevékenység keretén belül 2016-ban 5000 kg kétnyaras pontyot, valamint 100 kg kétnyaras süllőt és 150 kg kétnyaras csukát telepítettünk a Fertő tóba.

A korábbi évben elkezdett együttműködés keretében ez év során is tartottuk a kapcsolatot a Fertő tó osztrák oldalának halászaival, a Fertő tó halgazdálkodási tevékenységének összehangolása tárgyában.

Az idei évben az NPI kezelésében lévő halgazdálkodási vízterületek esetében nem merült fel kezelési probléma és a kezelési gyakorlat megváltoztatására sincs szükség a jelenlegi információink szerint.

22. táblázat: Halgazdálkodási vízterek

No.	A halászati víztér megnevezése (ahol az igazgatóságé a halászati jog)	Kiterjedése (ha)
1	Barbacs-tó és Fehér-tó	74,1
2	Fertő-tó	1 285,1
Összesen:		1 359,2

5.9.1 Természetvédelmi és génmegőrzési szempontból különleges rendeltetésű halgazdálkodási vízterületek

Igazgatóságunk működési területén mint természetvédelmi és génmegőrzési szempontból különleges rendeltetésű halgazdálkodási vízterületek, az alábbi védett, nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek találhatók.

23. táblázat: Védett nyilvántartott halgazdálkodási vízterek

No	Név	Terület (ha)	Víztérkód
1	Barbacs tó	15,30	08-012-1-1
2	Brennbergi víztározó	4,00	08-025-1-1
3	Dunaremetei anyaggyödör	1,50	08-036-1-1
4	Fehértó	19,50	08-042-1-1
5	Fertő tó	1285,10	08-045-1-1
6	Gombócos-Bár-Duna összekötő cs.	8	08-069-1-1
7	Hidegség tőzegbánya tó	1,00	08-069-1-1
8	Keszeg ér	7,56	08-092-1-1
9	Kistómalom	1,70	08-104-1-5
10	Kis-Zátony (Holt-Duna)	3,20	08-105-1-1
11	Lipóti Holt Duna	5,00	08-121-1-1
12	Marcal (Holt) a Patkó holtággal	24,05	08-130-1-5
13	Marcal (Holt) alsó szakasza	46,00	08-131-1-1
14	Mosoni Duna folyó (és vízrendszere)	553,40	08-140-1-1
15	Mosoni Duna (Felső-holtág)	5,00	001947
16	Mosoni Duna (Libafarm-holtág)	10,00	001946
17	Mosoni Duna (Feketeerdei holtág)	10,00	08-143-1-1

18	Nagy Zátonyi Dunaág (21608/1993)	37,60	08-161-1-1
19	Nováki Főcsatorna	17,80	08-162-1-1
20	Rábca-Hanság vízrendszer	355,70	08-191-1-1
21	Rákos patak	7,00	08-197-1-1
22	Szalamandra tó(Tacsi-árok – Rák patak))	0,60	08-212-1-1
23	Szavai főcsatorna	8,60	08-218-1-1
24	Szigetközi hullámtéri ágrendszer	1045,00	08-223-1-1
No	Név	Terület (ha)	Víztérkód
25	Tőzeg tó I.	22,40	08-228-1-5
26	Tőzeg tó II.	21,87	08-229-1-1
27	Tőzeg tó III.	13,10	08-230-1-1

5.9.2 Védett természeti területen található halastavak

A Hanságban a Nyirkai-Hany vizes élőhely-rekonstrukciós területe 2007 óta halastó művelési ágban van.

24. táblázat: Védett halastavak

No	Országos jelentőségű védett vízterek	Kiterjedése (ha)	Kezelési terv (+/-)
1	Nyirkai-Hany	410	+
Összesen:		410	

5.10 Természetvédelmi mentőtevékenység

5.10.1 Vonuló kétéltűek mentése a fertőparti közúton

Az 1987-ben megkezdett program keretében 2001-ben elkészült a leginkább veszélyeztetett útszakasz békaalagút-terelő rendszere, amely lehetővé teszi, hogy a tavasszal és ősszel vonuló kétéltű- és hüllőpopulációk emberi beavatkozás nélkül jussanak át az úttest alá beépített átke-lőhelyeken. 2002-ben ennek a rendszernek a továbbépítésére elkészültek a tervek, amelyek megvalósítására 2003 tavaszán került sor (175 m hosszúságú terelő megépítésével). Kibővíté-sét folyamatosan tervezzük. A rendkívüli szárazság miatt a vonulás intenzitása 2001-2005-ben igen alacsony volt, ami az elhúzódó aszálynak tulajdonítható tartósan alacsony vízállás miatti gyenge szaporodási eredményekre utal. A 2005/2006-os tél első felében a viszonylag nagyobb mennyiségű lehullott csapadék következtében némileg megemelkedett a tó vízszintje és ez a tendencia folytatódott 2008-ban is. Ősszel az esős időszakban már tömeges vonulást észleltünk, ami sikeres szaporodási időszakra utal. A KEOP-ból elnyert támogatásból 2011-ben újabb, 1080 m-es szakaszon épült ki a terelő-áteresz rendszer, amelynek üzemeltetése 2012-ben megkezdődött, ennek során új átjáró típust teszteltünk kiváló eredménnyel. A terelőrend-szer rendszeres karbantartását évente két alkalommal önkéntesekkel és szakmai gyakorlat ke-retében diákokkal végezzük el. 2016-ban havária jellegű eseményre nem került sor.

5.10.2 Madármentés

Az Igazgatóság 2016 évben 10 faj 23 egyedét szállította be Kőszegre a madárkórházba. A sérülések jellegét tekintve az áramütés dominált. A 23 egyedből 5 sikeresen felépült, így gyógyultan kihelyezésre kerültek. Az adatok szerényebbek a korábbi évekhez viszonyítva, ennek egyik oka az év végén bekövetkezett madárinfluenza járvány ami rányomta a bélyegét e tevékenységünkre, mivel átmenetileg sem a kőszegi madármenhely, sem a győri állatkert nem fogadott sérült madarakat.

6. Tájvédelem

6.1 Egyedi tájértékek

Igazgatóságunk 2016-ban 5 település Várbalog, Jánossomorja, Újrónafő, Mosonszolnok, Acsalag közigazgatási területét mérte fel.

25. táblázat: Egyedi tájértékek településenként a működési területünkön

Település	Felmérés típusa	Értékek száma az új felmérés-nél	Felmérés éve	Projekt
Ágfalva	Felülvizsgálat I.	22	2010	TÉKA
Agyagosszergény	Új felmérés	17	2010	TÉKA
Ásványráró	Felülvizsgálat I.	41	2010	TÉKA
Babót	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Bakonyszentlászló	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Barbacs	Felülvizsgálat I.	14	2010	TÉKA
Cirák	Felülvizsgálat I.	6	2010	TÉKA
Csáfordjánosfa	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Csorna	Felülvizsgálat I.	23	2010	TÉKA
Darnózseli	Felülvizsgálat I.	25	2010	TÉKA
Dénesfa	Felülvizsgálat I.	11	2010	TÉKA
Dör	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Dunakiliti	Felülvizsgálat I.	30	2010	TÉKA
Dunaremete	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Dunaszeg	Felülvizsgálat I.	30	2010	TÉKA
Dunaszentpál	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Dunasziget	Felülvizsgálat I.	31	2010	TÉKA
Ebergőc	Új felmérés	10	2010	TÉKA
Egyed	Felülvizsgálat I.	10	2010	TÉKA
Egyházasfalu	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Fehértó	Felülvizsgálat I.	12	2010	TÉKA
Fertőboz	Felülvizsgálat II.	23	2010	TÉKA
Fertőd	Felülvizsgálat II.	45	2010	TÉKA
Fertőendréd	Új felmérés	9	2010	TÉKA
Fertőhomok	Új felmérés	10	2010	TÉKA
Fertőrákos	Felülvizsgálat II.	18	2010	TÉKA
Fertőszentmiklós	Új felmérés	25	2010	TÉKA
Fertőszéplak	Új felmérés	26	2010	TÉKA
Gönyü	Felülvizsgálat I.	7	2010	TÉKA
Gyarmat	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Gyóró	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Győr	Felülvizsgálat I.	119	2010	TÉKA
Győrladamér	Felülvizsgálat I.	23	2010	TÉKA
Györsövényház	Felülvizsgálat I.	10	2010	TÉKA
Győrújbarát	Felülvizsgálat I.	15	2010	TÉKA
Győrújfalú	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA

Település	Felmérés típusa	Értékek száma az új felmérés-nél	Felmérés éve	Projekt
Győrzámoly	Felülvizsgálat I.	34	2010	TÉKA
Halászi	Felülvizsgálat I.	40	2010	TÉKA
Harka	Felülvizsgálat II.	18	2010	TÉKA
Hédervár	Felülvizsgálat I.	29	2010	TÉKA
Hegyeshalom	Felülvizsgálat I.	9	2010	TÉKA
Hegykő	Felülvizsgálat II.	15	2010	TÉKA
Hidegség	Felülvizsgálat II.	21	2010	TÉKA
Hövej	Felülvizsgálat I.	13	2010	TÉKA
Kapuvár	Felülvizsgálat I.	43	2010	TÉKA
Kimle	Felülvizsgálat I.	40	2010	TÉKA
Kisbajcs	Felülvizsgálat I.	24	2010	TÉKA
Kóny	Felülvizsgálat I.	18	2010	TÉKA
Kópháza	Új felmérés	10	2010	TÉKA
Lébény	Felülvizsgálat I.	33	2010	TÉKA
Lipót	Felülvizsgálat I.	26	2010	TÉKA
Lövő	Felülvizsgálat II.	15	2010	TÉKA
Máriakálnok	Felülvizsgálat I.	11	2010	TÉKA
Mihályi	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Mosonmagyaróvár	Felülvizsgálat I.	30	2010	TÉKA
Nagybajcs	Felülvizsgálat I.	19	2010	TÉKA
Nagycenk	Felülvizsgálat II.	32	2010	TÉKA
Nagylózs	Új felmérés	18	2010	TÉKA
Nagyszentjános	Felülvizsgálat I.	6	2010	TÉKA
Nyúl	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Pannonhalma	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Pereszteg	Felülvizsgálat II.	16	2010	TÉKA
Petőháza	Új felmérés	16	2010	TÉKA
Pinnye	Felülvizsgálat II.	8	2010	TÉKA
Rábatamási	Felülvizsgálat I.	11	2010	TÉKA
Rábcakapi	Felülvizsgálat I.	5	2010	TÉKA
Rajka	Felülvizsgálat I.	17	2010	TÉKA
Ravaszd	Felülvizsgálat I.	10	2010	TÉKA
Röjtökmuzsaj	Felülvizsgálat II.	15	2010	TÉKA
Sarród	Felülvizsgálat II.	18	2010	TÉKA
Sopron	Felülvizsgálat I.	121	2010	TÉKA
Sopronhorpács	Felülvizsgálat II.	14	2010	TÉKA
Sopronkövesd	Felülvizsgálat II.	18	2010	TÉKA
Tényő	Felülvizsgálat I.	16	2010	TÉKA
Újkér	Felülvizsgálat I.	23	2010	TÉKA
Újrónafő	Felülvizsgálat I.	6	2010	TÉKA
Und	Felülvizsgálat I.	13	2010	TÉKA
Vámosszabadi	Felülvizsgálat I.	42	2010	TÉKA
Vének	Felülvizsgálat I.	25	2010	TÉKA
Vitnyéd	Felülvizsgálat I.	14	2010	TÉKA
Völsej	Új felmérés	10	2010	TÉKA

Település	Felmérés típusa	Értékek száma az új felmérésnél	Felmérés éve	Projekt
Zsira	Felülvizsgálat I.	13	2010	TÉKA
Markotabödöge	Új felmérés	6	2012	FHNPI
Cakóháza	Új felmérés	4	2012	FHNPI
Maglóca	Új felmérés	6	2012	FHNPI
Bezi	Új felmérés	14	2012	FHNPI
Enese	Új felmérés	3	2012	FHNPI
Farád	Új felmérés	4	2012	FHNPI
Jobaháza	Új felmérés	7	2012	FHNPI
Bogyoszló	Új felmérés	11	2012	FHNPI
Bakonypéterd	Új felmérés	7	2013	FHNPI
Győrasszonyfa	Új felmérés	2	2013	FHNPI
Lázi	Új felmérés	5	2013	FHNPI
Mezőörs	Új felmérés	2	2014	FHNPI
Nyalka	Új felmérés	4	2014	FHNPI
Pázmándfalu	Új felmérés	2	2014	FHNPI
Rétalap	Új felmérés	1	2014	FHNPI
Táp	Új felmérés	2	2013	FHNPI
Tápszentmiklós	Új felmérés	1	2013	FHNPI
Tarjánpuszta	Új felmérés	2	2014	FHNPI

6.2 Településrendezési eszközök és területrendezési tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben, adatszolgáltatás

Igazgatóságunk a 71/2015. (III.30.) kormányrendelet 37.§ d) alapján vett részt a település- rendezési, illetve térségi rendezési tervek véleményezésében. 2016-ban Igazgatóságunk 365 eljárásban vett részt. A következő településekről érkezett megkeresés:

Abda, Ágfalva, Ásványráró, Babót, Bezenye, Bősárkány, Csapod, Csorna, Darnózseli, Dör, Dunaszeg, Dunaszentpál, Dunasziget, Egyházasköves, Enese, Farád, Feketeerdő, Fertőd, Fertőendréd, Fertőrákos, Fertőszentmiklós, Gönyű, Győr, Győrszentiván, Győrladamér, Győrsövényház, Győrszemere, Győrújbarát, Győrújfalu, Győrzámoly, Harka, Hegyeshalom, Hegykő, Hédervár, Himod, Ikrény, Iván, Jánossomorja, Jobaháza, Kapuvár, Károlyháza, Kimle, Kisbajcs, Kisbodak, Komárom, Kópháza, Kunsziget, Levél, Lébény, Lipót, Lövé, Máriakálnok, Mosonmagyaróvár, Mosonszentmiklós, Mosonszolnok, Mosonudvar, Nagycenk, Nagyszentjános, Nyúl, Pannonhalma, Pázmándfalu, Petőháza, Pér, Potyond, Pusztacsalád, Püski, Rajka, Rábászentmihály, Rábatamási, Répceszemere, Sarród, Sobor, Sopron, Sopronkövesd, Szárföld, Szerecseny, Tét, Vámoszabadi, Várbalog, Veszény, Vének, Zsira.

Éves szinten általában a véleményezési eljárások felénél szükséges észrevételt tenni, feltételt szabni, az esetek másik felében a módosítások nem sértenek táj- illetve természetvédelmi érdekeket. Jellemző probléma, hogy az ökológiai folyosó területeire terveznek külszíni bányát a települések (pl. Csorna, Himod), illetve lakó-, vagy üdülőterületeket jelölnek ökológiai folyosóra, magterületre, sőt a Szigetköz esetében gyakran ezek a területek országos jelentőségű védett és közösségi jelentőségű többnyire vízparti, vízközei területek. Megnehezíti az állásfoglalás alátámasztását, hogy a természeti területek nem kerültek kihirdetésre, így a települések nem minden esetben fogadják el az erre való hivatkozást (TvT. 18.§. (3)) Előfordul még a dombtetők tervezett beépítése (Győrújbarát), illetve jellemző, hogy a biológiai aktivitás-érték számítás és a kompenzációs terület kijelölése elmarad (Győrszemere). A kompenzáció teljesü-

lésére nincsen garancia, több esetben érkeztek olyan módosítások véleményezésre, ahol egy nem megvalósult pl. véderdőt kívántak átsorolni beépítésre szánt területté. Azokban az esetekben, amelyekben észrevételt tettünk állásfoglalásunkban, a további szóbeli, vagy írásbeli egyeztetések során sikerült megegyezni a település képviselőjével. A nagyobb városok, illetve a szigetközi települések esetében gyakran hosszabb egyeztetésekre van szükség a terv jóváhagyása előtt. Néhány esetben nem foglalták bele szövegszerűen a jóváhagyott dokumentációba az észrevételünket, illetve nem minden esetben kaptuk meg a jóváhagyott dokumentációt, hogy azt összehasonlíthassuk a kiadott állásfoglalásunkkal. Több esetben is adatszolgáltatással járultunk hozzá a tervek készítéséhez (15).

6.3 Fejlesztési koncepciók és egyéb tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben

2016. évben kilenc településfejlesztési koncepció készítését kezdeményezték a települések Igazgatóságunk működési területén (Ásványráró, Babót, Fertőszentmiklós, Himod, Komárom, Kunsziget, Sobor, Sopronkövesd, Veszvény). A tervek kidolgozása előtt adatszolgáltatást nyújtottunk a településeknek. Integrált Stratégiai Terv kidolgozásához két esetben szolgáltatunk állásfoglalást (Komárom és Pannonhalma).

6.4 Tájvédelmi szakértői tevékenység

A tájvédelmi szakértői tevékenysége Igazgatóságunknak nem különíthető el teljesen a természetvédelmi szakértői tevékenységtől. A Kormányhivatalok Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztályáról, valamint a Minisztériumtól érkező megkeresések tájvédelmi vonatkozásokon túl természetvédelmi problémákat is felvetnek. A szakértői tevékenység során előke-
rült tipikus táj-védelmi problémák: adótoronyok tájba illesztése, magas épületek takarása, légvezetékek kiváltása.

7. Projektek

a) A veszélyeztetett kerecsensólyom és parlagi sas populációk zsákmánybázisának biztosítása a Kárpát-medencében című LIFE Projekt

A projekt célkitűzései:

1.) A projekt a globálisan veszélyeztetett kerecsensólyom (*Falco cherrug*) és a parlagi sas (*Aquila heliaca*) legmeghatározóbb európai populációinak megerősítését tűzte ki céljául. Az EU eddigi pénzügyi támogatásának köszönhetően ezen két faj Kárpát-medencei populációi stabilizálódtak és növekszenek, míg európai- és világviszonylatban az állományok továbbra is csökkennek. További probléma ugyanakkor, hogy a madarak fő táplálékforrását jelentő kisemlősök, a közönséges ürge (*Spermophilus citellus*), a mezei hörcsög (*Cricetus cricetus*) és a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) populációi folyamatosan csökkennek. Éppen ezért a projekt a kisemlősök populációinak csökkenését kívánja megállítani. Ugyanakkor demonstrációs projektként arra is törekszik, hogy tudományosan megalapozza a kisemlős populációk jövőbeli növekedéséhez szükséges gyakorlati tevékenységet.

2.) A projekt további célja a ragadozómadarak, de elsősorban a fennmaradásuk szempontjából kulcsfontosságú kisemlősök iránti társadalmi tudatosság növelése, annak érdekében, hogy a fajok védelme szempontjából közvetlenül érintett gazdálkodók, vadászok és a helyi lakosság körében a projekt céljait érintő természetvédelmi intézkedések támogatást élvezzenek.

3.) A projekt törekszik továbbá annak szemléltetésére is, hogy miként lehetséges a különböző természetvédelmi prioritások összehangolása, például a csíkos szöcskeegér (*Sicista trizona*) és a délvidéki földikutya (*Nannospalax [leucodon] montanosyrmiensis*), mint Magyarországon fokozottan védett fajok életmódjának és élőhely igényének figyelembe vétele úgy, hogy a tevékenységek valamennyi faj előnyére szolgáljanak.

A projekt fő tevékenységei

- A projekt az ürge kolóniák genetikai tulajdonságainak, stressz állapotának és állat-egészségügyi helyzetének felmérését, valamint értékelését végzi különös figyelmet fordítva az elszigetelt állományokra.
- Az ürge kolóniák genetikai és stressz állapot adataira alapozva, zárttéri tenyésztési program és génbank kialakítása.
- Kiválasztott populációk genetikai helyzetének javítása érdekében az ismert génállományú egyedek megtervezett áttelepítése.
- A potenciális zsákmánybázist jelentő kisemlős állományok állatorvosi státuszának vizsgálata.
- Megfelelő élőhelyet jelentő földterületek megvásárlása és helyreállítása, melynek eredményeként ezeken a területeken a zsákmányfajok állományainak növekedése várható. A megvásárolt területekre az onnan korábban kipusztult ürgék visszatelepítésére is sor kerül.
- Emellett Natura 2000 területek közötti kisebb földterületek bérbe vétele, amelyek ún. „lépő kövekként” (stepping stones) a védett élőhelyek között biztosítanak kapcsolatot, átjárási lehetőséget, de egyúttal menedéket is nyújtanak olyan zsákmányállatok számára, mint a hörcsög és a mezei nyúl.
- A repülőterek gyepterületi útmutatójának elkészítése, valamint az ürgés élőhelyek vízgazdálkodási rendszerének javítását célzó ajánlás kidolgozása.
- Területkezelési Tanácsadó Szolgálat kialakítása a gazdálkodók és vadászok segítésére területhasználat és vadgazdálkodás témákban.

- A vadászok ösztönzése a célfajokat tizedelő szőrmés ragadozók befogására.
- Ürgék mozgásának feltérképezése műholdas nyomkövető rendszerek alkalmazásával zajlik.
- A projekt intenzív kommunikációs programja a gazdálkodók, a vadászok és a helyi lakosság körében végzett országos alapállapot-felméréssel
- indul. A kihelyezésre kerülő információs táblák, szóróanyagok, valamint a kialakítandó ürgebemutató látogatóközpontok ismeretterjesztési és oktatási tevékenységei hozzájárulnak a célközönség tudatosságának fokozásához, melyen keresztül a projekt célfajokat érintő természetvédelmi intézkedései támogatást nyernek.
- A célfajok állományaiban bekövetkező változások felmérése és nyomon követése. A természetvédelmi intézkedések sikerességének értékeléséhez átfogó – műholdas nyomkövetéssel és kameracsapdák alkalmazásával zajló – monitoring program ad tájékoztatást.

Az FHNPI pályázattal kapcsolatos 2016. évi tevékenységei:

- „Sólyomcsalogató” konferencián való részvétel és előadás-tartás a konferencián (2016. február).
- A projekt 3. Irányítótanács ülésének szervezése és megtartása Sarródon.
- Részvétel a projekt földhasználati Tanácsadó Szolgálat tevékenységében – gazdák tájékoztatása a megfelelő földhasználatról, stb.
- Repülőtéri gyepterületi kezelési útmutató véglegesítése.
- Ürgetelepítések végrehajtása, valamint a telepített állományok utógondozása és monitoringja (Szentkirályszabadjáról 82 állat a kapuvári Imel-dombra).
- Ugarsávok kialakításának ellenőrzése a kijelölt területeken, ezzel kapcsolatos kommunikáció a terület tulajdonosokkal.
- Élőhely rekonstrukció a kijelölt projektterületen.
- Csapdák kiosztása vadászoknak a ragadozómadarak kompetitív szőrmés ragadozóinak (pl. róka, kóbor kutya) befogására, valamint az ezzel kapcsolatos egyeztetések, kommunikáció folytatása.
- Fotócsapdák kihelyezése Parlagi sas és kerecsensólyom fészkekhez.
- Kerecsensólymok jeladóval való felszerelése.

b) A Fertő-táj természetes élőhelyeinek komplex helyreállítása és fejlesztése – élőhelyfejlesztési beavatkozások című, KEHOP-4.1.0-15-2016-00059 számú projekt

Pályázat forrása

A támogatási alap: Európai Regionális Fejlesztési Alap

A támogatás mértéke: 100 %

Felhívás kódszáma, címe: KEHOP 4.1.0 - Élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének javítása, a természetvédelmi kezelés és bemutatás infrastruktúrájának fejlesztése

A konstrukció az Európai Bizottság által 2015. február 12-én C(1015) 948 számú határozatával elfogadott Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) 4. prioritás tengelyének a Természetvédelmi és élővilág-védelmi fejlesztések céljainak elérését szolgálja, amelyek az alábbiak:

- A természetvédelmi helyzet javítását és a leromlott ökoszisztémák helyreállítását célzó élőhelyfejlesztés.

- A természetvédelmi kezelés infrastrukturális feltételeinek javítása.
- A hazai Natura 2000 hálózat egységes szemléletben, a helyi közösségek bevonásával történő bemutatását szolgáló mintaprojektek.

Projekt időtartama

2016.12.01 – 2020.11.30.

Projekt költségvetése

Bruttó (Ft): 835 780 000 Ft

Projekt partnerség:

Projektgazda: Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek: Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Kapuvári Vízitársulat, Fertőszéplak Község Önkormányzata

Projekt szakmai tartalma

Élőhelyfejlesztési projektelemek:

- Szikes gyepek és mocsarak természeti állapotának javítása a keleti parton
- Mocsár- és láprétek helyreállítása, teletősásosok és nádasok természeti állapotának javítása a déli és a nyugati parton
- Sztyeprétek természeti állapotának javítása a Fertőmelléki-dombsoron
- Vízkormányzó műtárgyak építése/cseréje/helyreállítása és az ökológiai vízigény kielégítéséhez szükséges árkok, csatornák rehabilitációja, vízelvezetés megszüntetése
- Japánkeserűfű irtása a teljes területen
- Hulladékelszállítás és területrendezés
- Fajmegőrzési intézkedések
- Natura 2000 fenntartási terv készítése
- Alapállapot felmérés

Területkezelési projektelemek:

1. Élőhelykezeléshez szükséges legeltetési infrastruktúra kiépítése és fejlesztése:

Hídi major felújítása és a legeltetési infrastruktúra fejlesztése:

- épület felújítás és bővítés
- karámrendszer teljes felújítása, részbeni átalakítása
- az állattartási központhoz kapcsolódóan állattartási eszközök beszerzése:
  - 1 db digitális állatmérleg
  - 1 befogó (kezelő) kaloda
  - 40 db mobil karámelem
  - 6 db fagymentes itató

- a legeltetési infrastruktúra fejlesztése:

- 100 db etetőkeret beszerzése
- 20 db itatóvályú beszerzése
- 9 db itatókút létesítése legelőkön
- Villanypásztor (4 soros) – fix telepítése 52 000 méteren
- Villanypásztor (4 soros) – mobil telepítése 6 000 méteren
- Vadhálós kerítés (1 m magas) telepítése 3 625 méteren.

A kezeléshez szükséges mezőgazdasági földutak felújítása.

2. Élőhelykezeléshez szükséges mezőgazdasági eszközbeszerzés:

- 1 db 200 LE+ mg-i vontató (rugózott, e-h TLT, stb) New Holland T7.245 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db teleszkópos rakodógép (130 LE+, 7 m emelési magasság) Bobcat TL470 HF 3B AGRI vagy azzal egyenértékű;
- 1 db földmunka gép (adapter 3 pontra) S&C 50-25 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db erős kivitelű hengerbálázó Krone Fortima V1500MC vagy azzal egyenértékű;
- 1 db bálagyűjtő kocsis Pronar TB4 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db nagy teherbírású bálaszállító pótkocsis (18 t +) Pronar T026 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db szerves trágyaszóró kocsis (quattro szóróval) Fliegl ADS200 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db dobkéses faaprító gép (legalább 20 cm átmérőig) Rabaud Xilochip 200T vagy azzal egyenértékű;
- 1 db szártépő Zent Avant 3000S vagy azzal egyenértékű;
- 1 db magágykészítő sekélykultivátor Stratos SA 500 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db középrendképző Krone Swadro TC880 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db gyomfésű Sokoró FB-9 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db sorközművelő kultivátor 6 (8) soros Gaspardo HS-6R 5 MP vagy azzal egyenértékű;
- 1 db szemenkénti vetőgép 6 (8) soros Gaspardo MTE 300 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db vontatott silózó adapter 2-4 soros Gaspardo Scorpione 976 vagy azzal egyenértékű;
- 1 db tárcsás kasza Lely Splendimo 280 F vagy azzal egyenértékű;

- 1 db motorfűrész – Stihl MS 461 vagy azzal egyenértékű és 1 db bozótvágó –MARUYAMA BCV 5020H-RS vagy azzal egyenértékű;
- 1 db 5-6 személyes pick-up gépjármű.

Projekt tevékenységek 2016-ban:

Projektfejlesztésre benyújtottuk a támogatási kérelmet 2016. szeptemberében.

2016. decemberében megkötöttük a támogatási szerződést, a projekt előkészítését megkezd-
tük, de a jelentősebb feladatok áthúzódtak a 2017. évre.

c) A Hanság természetes élőhelyeinek komplex helyreállítása és fejlesztése – élőhelyfejlesztési beavatkozások című, KEHOP-4.1.0-15-2016-00013 számú projekt

Pályázat forrása

A támogatási alap: Európai Regionális Fejlesztési Alap

A támogatás mértéke: 100 %

Felhívás kódszáma, címe: KEHOP 4.1.0 - Élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzeté-
nek javítása, a természetvédelmi kezelés és bemutatás infrastruktúrájának fejlesztése

A konstrukció az Európai Bizottság által 2015. február 12-én C(1015) 948 számú határozatá-
val elfogadott Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) 4. prioritás
tengelyének a Természetvédelmi és élővilág-védelmi fejlesztések céljainak elérését szolgálja,
amelyek az alábbiak:

- A természetvédelmi helyzet javítását és a leromlott ökoszisztémák helyreállítását
célzó élőhelyfejlesztés.
- A természetvédelmi kezelés infrastrukturális feltételeinek javítása.
- A hazai Natura 2000 hálózat egységes szemléletben, a helyi közösségek bevonásával
történő bemutatását szolgáló mintaprojektek.

Projekt időtartama

2016.02.01 – 2021. január 31.

Projekt költségvetése

Bruttó (Ft): 1 783 874 404

Projekt partnerség

Projektgazda, konzorciumvezető: Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

Konzorciumi partner: Kisalföldi Erdőgazdaság ZRt.

Együttműködő partnerek: Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Kapuvár Város
Önkormányzata, Csorna Város Önkormányzata, Lébény Város Önkormányzata és Kóny Köz-
ség Önkormányzata

Projekt szakmai tartalma

Élőhelyfejlesztési projektelemek:

1. Részben elcserjésedett, fás- és lágyszárú özönnövényekkel terhelt gyepterületek helyreállítása. Tervezett beavatkozási terület: 319,9 ha
2. A Barbacsi-tó és a Fehér-tó ökológiai igényű kotrása, Tervezett beavatkozási terület: 30 ha
3. Vízkormányzó műtárgyak építése/cseréje/helyreállítása. Tervezett beavatkozási terület: 61 000 m csatorna, 75 db műtárgy
4. A Hanságban újonnan megjelent özönnövények, elsősorban a selyemkóró (*Asclepias syriaca*), japán keserűfű (*Fallopia* sp), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), bálványfa (*Ailanthus altissima*) állományok felszámolása.
5. Az élőhelyfejlesztések megvalósításához, valamint a természetvédelmi kezeléshez szükséges földutak helyreállítása.
Tervezett beavatkozási terület: 24 010 m
6. A projekt eredményességének nyomonkövetése ökológiai kutatásokkal (kiinduló és záró állapot felmérése az indikátor fajok és élőhelyek tekintetében, eszköz- és jármű beszerzés)

Területkezelési projektelemek:

1. Élőhelykezeléshez szükséges legeltetési infrastruktúra kiépítése és fejlesztése:
  - Bormászi állattartó telep kialakítása
  - etetőkeretek beszerzése (50 db)
  - legelőberendezések (villanypásztor, és kapu stb...) (83 km)
  - itatókutak kialakítása (16 db)
2. Élőhelykezeléshez szükséges mezőgazdasági eszközbeszerzés
  - 1 db 200 LE+ erdészeti kivitelű traktor
  - 1 db erős kivitelű hengerbálázó
  - 1 db rendterítő 8-10 m msz
  - 1 db rendképző 8-10 m msz
  - 1 db kis henger v kiskocka bálázó
  - 1 db rendképző 4-5 m msz
  - 1 db nagy teherbírású bálaszállító pótkocsi
  - 1 db teleszkópos rakodógép 130 LE+
  - 1 db dobkéses faaprító gép
  - 1 db árok maró, vagy ásó adapter (3 pontra)
  - 1 db félig függesztett gréder
  - 1 db cölöpverő (adapter traktor 3 pontra)

- 1 db nehéz pótkocsi 18 t+
- 2 db terepjáró (pick-up 3,5+3,5)

Projekt tevékenységek 2016-ban

- Projektfejlesztésre nyújtottuk be a támogatási kérelmet 2016. március 11-én.
- 2016. július 7-én vált hatályossá a Támogatási Szerződés.
- 2016. során elkészültek az előkészítéshez illetve megvalósításhoz szükséges tervek (8 tervcsomag a vízépítési munkákhoz, itató és monitor kutak tervei, hulladékfelszámolás terve, Bormász állattartó telep terve, útfelújítások tervei, gyeprekonstrukciók terve).
- A szükséges engedélyek közül rendelkezésre áll a gyeprekonstrukciók engedélye és vízjogi létesítési engedély 3 tervcsomaghoz. Folyamatban van az állattartó telep építési engedélyének, az itatókutak létesítési engedélyének és 1 további vízjogi létesítési engedély megszerzése.
- 2016-ban megkezdtük a szükséges közbeszerzési eljárások előkészítését.
- A projekt ökológiai hatásait vizsgáló kutatási tevékenységekre lefolytattuk a beszerzési eljárásokat, a vizsgálatok több témában meg is indultak 2016-ban.

d) A területi jelenlét és a természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálatának komplex fejlesztésével című KEHOP-4.2.0-15-2016-00007 számú projekt

Projekt időtartama

2016.09.01 – 2017. augusztus 31.

Projekt költségvetése

Bruttó (Ft): 97 098 210

A projekt célja, tartalma:

- 8 db terepjáró beszerzése a természetvédelmi őrszolgálat részére
- 2 helyen, Fertő tavon, és Fehértón, őrszolgálati bázishelyek épületrekonstrukciós munkái
- egyéb eszközök (pl. laptop, gps készülékek, mobil telefonok beszerzése a természetvédelmi őrszolgálat részére)

Projekt tevékenységek 2016-ban

- pályázat 2016. június végén lett benyújtva
- lefolytattuk a szükséges hiánypótlást, majd a projekt szeptemberi elfogadása után megkezdtük annak végrehajtását
- a beszerzések, közbeszerzések előkészítését megkezdtük, de azok áthúzódtak a 2017-es évre.

e) ATHU 2 számú, Vogelwarte/Madárvárta 2 című INTERREG AT-HU projekt

Projekt időtartama

2016.július 01 – 2020. június 30.

Projekt költségvetése: 1 998 000 EUR (FHNPI rész: 1 225 278 EUR)

Partnerek: Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (vezető partner) (HU)

Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel (AT)

Biologische Station GmbH, Illmitz (AT)

Wasser Cluster Lunz GmbH (AT)

A projekt összefoglalása:

A projekt alapvető célja a biodiverzitás megőrzését elősegítő természetvédelmi intézkedések - köztük főként az ökológiai kutatások - határon átnyúló összehangolása, egy olyan új megközelítés révén, amely egységes módszertanon alapul, és koordinált módon kerül előkészítésre és megvalósításra mindkét országban.

A projekt keretében tervezett közös kutatások köre a határon átnyúló védett és Natura 2000 területeken, olyan tudatosan kiválasztott célfajokkal és élőhelyekkel kapcsolatos vizsgálatokra fókuszál, amelyek révén a nemzeti parki kezelő szervezetek mindkét országban képesek lesznek meghatározni azokat a legfontosabb élőhely-fenntartási módozatokat, amelyek alapját képezik a biológiai sokféleség megmaradásának, illetve növekedésének hosszabb időtávon is.

A kutatási program magában foglalja a Határmenti Erdők Natura 2000 területektől a közös nemzeti park fertői szikes, nádas és tavi élőhelyein át a hansági erdőig, mocsarakig és lápokig az összes olyan biotópot, amelyeknek jelentősége van nemcsak hazai, hanem európai uniós viszonylatban is a természeti értékek megmaradása terén. Mindezek mellett, hosszú idő után most először lesz lehetőség olyan közös limnológiai és hidrobiológiai kutatásokra, amelyek keretében, többek között a Fertő-tó életét befolyásoló különböző folyamatokat (pl. feltöltődés, túlzott mértékű nádasodás stb.), és az egyes biotópokban az ezeket kísérő változásokat a két ország kutatói közösen elemzik és értékelik.

A projekt fő tevékenységeit jelentő, a természetvédelmi kezeléseket megalapozó kutatások mellett, kisebb élőhely-rehabilitációs beavatkozások, illetve a kutatói infrastruktúra határon átnyúló továbbfejlesztése is részét képezi a projektnek. Továbbá a madármegfigyelési lehetőségek oly módon való bővítése is szerepel a vállalt feladatok között, hogy a nemzeti parkba érkező látogatók az egyes fészkelőhelyekre minél kevesebb zavarást jelentsenek.

A projektben a partnerek célul tűzték ki azt is, hogy a kutatások eredményei a szakértő közönségen túl a szélesebb nyilvánossághoz is eljussanak, ezért a tudatosságot növelő tevékenységek megvalósítását is tervezik (pl. nagyközönségnek szóló rendezvények, közösségi adatgyűjtések), lehetővé téve a helyi lakosság aktív szerepvállalását. A jó példák kölcsönös megosztása céljából határon átnyúló tudományos konferenciák is szerepelnek a vállalt feladatok között.

Összefoglalásként elmondható, hogy az összehangolt kutatási programok, élőhely-rehabilitációs mintaprojektek megalapozzák a Fertő-táj a Hanság és a Határmenti Erdők Natura 2000 terület határon átnyúló kezelését, hozzájárulva e védett területek természetvédelmi besorolásának megőrzéséhez, javításához.

2016. évi projekt tevékenységek:

- A pályázat beadása 2016. március 9-én megtörtént, hiánypótlási felszólítás március 25-én érkezett melynek a külső menedzsment révén április 5-én eleget tettünk. A Monitoring Bizottság június 22-i ülésén a projekt elfogadásra került, és 2016. július 1-jén elindult.
- Bár támogatási szerződésünk még mindig nincs (talán a héten megkötésre kerül), a projekt első fél éve részben a tervek szerint haladt, a beszerzések egy része pedig átkerült 2017 első félévére.
- A projekt indulásával egy időben hatályba lépett a külső menedzsmenttel illetve a külső közbeszerzési szakértővel kötött szerződés.
- Az első félév folyamán 3 db személyes egyeztetés zajlott a projektpartnerek között, 5 db személyes egyeztetés a külső - belső menedzsment és a szakmai munkatársak illetve a közbeszerzési szakértő között, továbbá számtalan egyeztetés elektronikus úton. A belső megbeszélések zömét a közbeszerzések, beszerzések időbeni ütemezése, kutatási beszerzések tisztázása (K+F Kbt. kivételi kör) tette ki.
- Az első, nagyközönség számára is látható debütálása a projektnek a Denevérek Éjszakája című rendezvény volt (a tematikus rendezvénysorozat első állomása), amely augusztus 27-én került megrendezésre a fertői Esterházy kastélyban illetve annak parkjában.
- 2016. szeptember 9-én az Közös Titkárság koordinálásával Sopronban az ERFA szerződést előkészítő találkozó zajlott le.
- A projekt egyetlen engedélyköteles beruházásához, az Esterházy Madárvárta villamosenergia-ellátását biztosító földkábel kialakításához szükséges építési engedélyt október 4-én adta ki az illetékes hatóság, amely október 27-én jogerőre emelkedett.
- A projekt nyitórendezvényére 2016. november 8-án került sor.

Az első eszközbeszerzés „Denevérodúk beszerzése” tárgyában december 15-én került megindításra.

f) ATHU 3 számú, PaNaNet+ című INTERREG AT-HU projekt

Projekt időtartama

2016.május 01 – 2020. április 30.

Projekt költségvetése:2 700 000 EUR (FHNPI rész: 570 000 EUR)

Partnerek: Regionalmanagement Burgenland (vezető partner) (AT)

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (vezető partner) (HU)

Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel (AT)

Turismus Burgenland Gmbh (AT)

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (HU)

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság (HU)

A projekt összefoglalása:

A Pannonian Nature Network - a Nyugat-Pannon térség natúr- és nemzeti parkjainak határon átnyúló projektje -, 2008 óta elkötelezett és tapasztalt Partnerekből álló erős hálózatot hozott létre, és ezzel egyidejűleg lehetővé tette valamennyi érdekelt területen a természeti élmény ökoturisztikai kínálatának, valamint infrastruktúrájának jelentős bővítését és fejlesztését. A „természeti élmény” területének határon átnyúló súlyát az INTERREG V-A Ausztria-Magyarország Programban megvalósuló PaNaNet+ projekt keretében fejlesztik tovább a partnerek.

Ausztria és Magyarország közös természeti örökségét Nyugat-Pannónia térségében Európa-szerte egyedülálló sokféleség jellemzi, amely a topográfiai és éghajlati tényezőknek köszönhetően egész évben átélhető.

A projekt legfőbb céljai ezért egyrészt ennek a természeti örökségnek a koordinált hasznosítása védett természeti területeket képviselő szervezetek hálózatának alapjain, akik kiváló kapcsolatot ápolnak a regionális fejlesztés kulcsszereplőivel, másrészt a fenntartható, határon átnyúló, akadálymentes és innovatív természetturisztikai kínálatok fejlesztése és optimalizálása. A PaNaNet+ megvalósításával nemcsak e védett területek gazdasági értelemben vett jelentősége lesz érzékelhetőbb, hanem ezáltal a védett természet térségi identitáshoz való tartós hozzájárulása is növelhető.

A fontosabb projektcélok a védett területek látogatóprogramjainak minőségi és mennyiségi közös továbbfejlesztése, a túravezetők továbbképzésén át, a természeti élményt szolgáló infrastruktúrák bővítése, valamint a turisztikai szervezetek szorosabb bevonásával a természetturisztikai

szezon

meghosszabbítása.

A projektpartnerek a határ mindkét oldalán rögzítik a természetturisztikai kínálatfejlesztés konkrét szükségleteit azért, hogy azok alapján közös megközelítési módot határozzanak meg és közös marketing tevékenységet folytassanak a kínálatok jövőbeni pozicionálására és kialakítására. Mindkét ország, illetve a régiók turizmusstratégiája szerint nem férhet kétség az érintetlen természet jelentőségéhez marketing szempontokból – magas tehát a hajlandóság az új természeti élmény kínálatok célcsoportok irányába történő kommunikációjára. Ezzel nemcsak határon átnyúló, hanem ágazatokon átívelő (természetvédelem – turizmus – képzés) együttműködés jön létre, amelyből a határtérség minden szakterülete hasonlóképpen profitálhat.

A tervezett tevékenységek nagy része a tartós szemléletformálást és az egyedülálló határon átnyúló természeti térség átélését célozza meg. Tervezett többek között: a látogatóinfrastruktúra kialakítására vonatkozó irányelvek kétnyelvű kézikönyvének elkészítése, a Pannon Természeti Élmény Napok kiterjesztése a Nyugat-Pannon térségre vagy a teljes PaNaNet térségről egy kétnyelvű útikalauz készítése. Továbbá képzési törekvések is tervben vannak: továbbfejlesztett kínálatok és kibővített együttműködés a képzőhelyekkel, önkéntes program kifejlesztése, határon átnyúló diáknapiak, természet közvetítés és partnerszervezetek számára fejlesztési tanácsadások, valamint általános érvényű minőségi kritériumok koncepciója a PaNaNet-térségek környezeti nevelési kínálataira vonatkozóan

2016. évi projekt tevékenységek:

- A pályázat beadása 2016. március 9-én megtörtént, hiánypótlási felszólítás március 25-én érkezett melynek a külső menedzsment révén április 5-én eleget tettünk. A Mo-

nitoring Bizottság június 22-i ülésén a projekt elfogadásra került, ugyanakkor költség-csökkenésre lettek felszólítva a partnerek.

- A projekt megvalósítását időközben megkezdjük, és 2016. szeptemberére az AT-HU INTERREG Közös Technikai Titkárságával véglegesítettük a csökkentett költségvetés tartalmát
- Bár támogatási szerződésünk még mindig nincs (talán a héten megkötésre kerül), az ősszel a partnerekkel kialakítottuk a projekt végrehajtási ütemét, és elkezdjük a részünkre eső közbeszerzések és beszerzések előkészítését.
- A projekt indulásával egy időben hatályba lépett a külső menedzsmenttel illetve a külső közbeszerzési szakértővel kötött szerződés.
- Összesen 3 db partneri találkozó zajlott le a pályázat elfogadása óta a projektpartnerek között, számos személyes egyeztetés a külső - belső menedzsment és a szakmai munkatársak illetve a közbeszerzési szakértő között, továbbá számtalan egyeztetés elektronikus úton. A belső megbeszélések zömét a közbeszerzések, beszerzések időbeni ütemezése, kutatási beszerzések tisztázása (K+F Kbt. kivételi kör) tette ki.
- 2016. szeptember 9-én az Közös Titkárság koordinálásával Sopronban az ERFA szerződést előkészítő találkozó zajlott le.

26. táblázat: A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság gondozásában futó projektek

Projekt címe	Időtartama	Forrás megnevezése	Projekt célok, tevékenységek röviden	Célterület		Pályázat költségvetése (Ft)	Támogatás összege (Ft)	Pályázat 2016. évi teljesítése
				megnevezése	kiterjedése (ha)			
A Fertő-táj természetes élőhelyeinek komplex helyreállítása és fejlesztése – élőhelyfejlesztési beavatkozások című, KEHOP-4.1.0-15-2016-00059 számú projekt	2016.12.01 – 2020.11.30.	ERFA(85%) és hazai(15%)	élőhelyfejlesztési és területkezelési célok a Fertő-táj védett értékeinek megőrzése érdekében	Fertő-táj	12 500	835 780 000 Ft	835 780 000 Ft	támogatási szerződés megkötése, előkészítő és tervezési tevékenységek
A Hanság természetes élőhelyeinek komplex helyreállítása és fejlesztése – élőhelyfejlesztési beavatkozások című, KEHOP-4.1.0-15-2016-00013 számú projekt	2016.02.01 – 2021. január 31.	ERFA(85%) és hazai(15%)	élőhelyfejlesztési és területkezelési célok a Hanság védett értékeinek megőrzése érdekében	Hanság	11 000	1 783 874 404	1 783 874 404	támogatási szerződés megkötése, előkészítő és tervezési tevékenységek
A területi jelenlét és a természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálatának komplex fejlesztésével című KEHOP-4.2.0-15-2016-00007 számú projekt	2016.09.01 – 2017. augusztus 31.	ERFA(85%) és hazai(15%)	A természetvédelmi őrszolgálat feltételeinek fejlesztése a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóságon (terepjárók, mobil eszközök beszerzése, bázishelyfelújítás)	Az egész igazgatóság	nem értelmezhető	97 098 210	97 098 210	támogatási szerződés megkötése, előkészítő és tervezési tevékenységek

<p>RAPTORSPREYLIFE című, LIFE13 NAT/HU/000183 számú projekt</p>	<p>2014. július. 01 - 2018. december 31.</p>	<p>LIFE(75%) hazai(25%)</p>	<p>fokozottan védett ragadozómadarak táplálékbázisának védelme a Kárpát-medencében</p>	<p>Kárpát-medence</p>	<p>nem értelmezhető</p>	<p>Teljes költségvetés: 2.894.178 € FHNPI költségvetés: 594.582 €</p>	<p>Teljes költségvetés: 2.894.178 € FHNPI költségvetés: 594.582 €</p>	<p>partneri egyeztetések konferenciák Repülőtéri gyepkezelési útmutató terepi mintavételezések az ürgék genetikai és stressz állapotának felmérésére. Ürgetelepítések végrehajtása, valamint a telepített állományok utógon- dozása és monitoringja Élőhely rekonstrukció a kijelölt projektterületen. Kerecsensólymok jeladóval való felszerelése</p>
--	--	-----------------------------	--	-----------------------	-------------------------	---	---	--

ATHU 2 számú, Vogelwarte/Madárvárta 2 című INTERREG AT-HU projekt	2016.július 01 – 2020. június 30.	ERFA(85%) és hazai(15%)	természetvédelmi kutatások közösen az osztrák partnerekkel	Fertő-táj, Hanság, Soproni TK, Határmenti Erdők Natura 2000 terület	40 000	1 998 000 EUR (FHNPI rész: 1 225 278 EUR)	1 998 000 EUR (FHNPI rész: 1 225 278 EUR)	támogatási szerződés megkötése, előkészítő és tervezési tevékenységek
ATHU 3 számú, PaNaNet+ című INTERREG AT-HU projekt	2016.május 01 – 2020. április 30.	ERFA(85%) és hazai(15%)	közös ökoturisztikai, környezeti nevelési és marketing-tevékenységek az osztrák és magyar partnerekkel	Az egész igazgatóság	nem értelmezhető	2 700 000 EUR (FHNPI rész: 570 000 EUR)	2 700 000 EUR (FHNPI rész: 570 000 EUR)	támogatási szerződés megkötése, előkészítő és tervezési tevékenységek

8. Jogi és ügyiratforgalommal kapcsolatos tevékenység

8.1 Az Igazgatóság ügyiratforgalma

8.1.1 Szakvéleményadás/adatközlés a hatóságok számára

Működési területünk két felügyelőség (természetvédelmi hatóság), a Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály és a Vas Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály, illetékességi területét érinti. A Felügyelőségek és Igazgatóságunk együttműködését megállapodások formájában rögzítettük.

A szakértői munka zömét a Természetmegőrzési és Ökológiai Osztály végezte 5 fős személyzettel, míg a terepi munkarészeket a Természetmegőrzési és Ökológiai Osztály és az Őrszolgálati és Területkezelési Osztály munkatársai végezték el.

A hatósági megkeresések száma 2016-ben összesen 1 032 volt. A szakértői közreműködések többsége természetkárosítás, környezetvédelmi, vízjogi, erdészeti és építési engedélyezési eljárás, illetve telekalakítás véleményezésére irányult.

Igazgatóságunk a 347/2006. (XII.23.) kormányrendelet 37.§ e) alapján vesz részt a településrendezési, illetve térségi rendezési tervek véleményezésében. 2016-ben Igazgatóságunk 365 eljárásban vett részt.

27. táblázat: Ügyiratforgalom

	Ügyek száma
Szakértői közreműködés	1 032
KTVF	494
Erdészeti Hatóság	45
Földügy	53
Önkormányzat	386
MVH	54
Összesen	1 032

8.1.2 Jelentési feladatok a Minisztérium számára

A minisztérium felé adott jelentési feladatokról külön nyilvántartást nem vezettünk 2016-ban, így csak az iktató rendszerből származó tájékoztató adatok állnak rendelkezésünkre:

28. táblázat: Jelentési feladatok különböző szervezetek felé

Feladat	Ügyszám
Informatikai adatszolgáltatás	6
Gazdasági, költségvetési adatszolgáltatás, jelentés	~65
Egyéb jelentés	~19
Összesen:	90

Havi rendszerességgel, határidőre leadtuk a havi Őrszolgálati jelentéseket.

8.1.3 Ügyfelekkel történő levelezés, egyeztetés

Az Igazgatóság 2016. évi tevékenysége során a fentiekén kívül 2 680 főszámon történt iktatás, amely a valóságban kb. 7 027 ügyet/levélváltást érint. Az ügyek többsége alá 1-3 levélváltás tartozik, de egyes esetekben 100-150 levélváltás is előfordul.

Igazgatóságunk a megkeresésekre a lehető legrövidebb időn belül válaszol.

8.2 Szabálysértés

A szabálysértési hatóság felé a tárgyévben feljelentést nem tettünk. Helyszíni bírságot szabunk ki 3 esetben összesen 25.000 Ft értékben, elsősorban engedély nélküli belépés, közlekedés és horgászat miatt.

8.3 Természetvédelmi és egyéb közigazgatási bírság

Tárgyévben 9 esetben indítottunk eljárást a közigazgatási hatóság felé (Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal), 6 esetben indult bírságolási eljárás, a kiszabott bírságok összértéke 250.000 Ft. Az esetek egy részében védett területen engedély nélküli tevékenység (horgászat, gyöngyvirágszedés, védett víztest betöltése, parkolás védett gyepen) miatt indítottunk eljárást, 3 esetben pedig fokozottan védett fajra (fűrj) irányuló orvvadászat miatt.

29. táblázat: Bírságok

	Ügyek száma	Kiszabott bírság összege (e Ft)
Szabálysértési bírság	-	-
Helyszíni bírság	3	25.000

8.4 Büntető ügyek

2016-ban 3 büntető eljárást kezdeményeztünk olasz vadászok ellen tiltott módon történő vadászat (orvvadászat) miatt, azonban a külföldön lefolytatott bizonyítási eljárás sikertelensége folytán az ügyet a magyar hatóságok is ejtették.

30. táblázat: Büntető ügyek

	Feljelentések száma	Eredményes	Eredménytelen
Természetkárosítás	3	-	3
Egyéb büntető ügyek	3	-	3

8.5 Polgári perek

Igazgatóságunknak 2016-ban egy polgári peres eljárás volt folyamatban. Az Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság elsőrendű felperessel közösen, a Fertő-Tavi Nádgazdaság ZRT.-vel állunk perben másodrendű felperesként használat jogának törlése, használati jog érvénytelenségének megállapítása tárgyában.

31. táblázat: Polgári perek

	Ügyek száma	Nyert	Vesztett	Folyamatban
Munkaügyi peres ügy	0	0	0	0
Polgári perek	1	0	0	1

9. Természetvédelmi Őrszolgálat

9.1 Alapadatok

9.1.1 Személyi feltételek

Igazgatóságunk természetvédelmi őrszolgálatának száma továbbra is 13 fő ebből 8 fő felsőfokú, 4 kifejezetten természetvédelmi mérnöki végzettségű. A tájegységi, örkerületi rendszer 2013-ban a Minisztérium jóváhagyásával átalakításra került. Eszerint a működési területünk – ami gyakorlatilag Győr-Moson-Sopron, kis részben Vas- és Komárom-Esztergom megye kapcsolódó területeiből áll – két nagy tájegységre lett felosztva:

1. Fertő-Hanság Tájegység

1.1 Soproni örkerület	(TK)	– 1 fő természetvédelmi területfelügyelő
1.2 Fertő-tó Ny örk.	(NP)	– 1 fő őrszolgálat-vezető helyettes
1.3 Fertő-tó K örk.	(NP)	- 1 fő őrszolgálat-vezető
1.4 Dél-hansági örk.	(NP)	– 2 fő, örkerület vezető + területőr
1.5 É-hansági örk.	(NP)	– 1 fő örkerület-vezető
1.6 Tóközi örk.	(NP)	– 1 fő örkerület-vezető
1.7 Rőjtöki örk.	(NP)	- 1 fő területfelügyelő

2. Dunamenti Tájegység

2.1 Felső-szigetközi örk.	(TK)	- 2 fő, tájegység-vezető és területőr
2.2 Alsó-szigetközi örk.	(TK)	- 1 fő területfelügyelő
2.3 Holt-Rába örk.	(TK)	- 1 fő területfelügyelő
2.4 Ravazdi örk.	(TK)	- 1 fő örkerület-vezető

9.1.2 Technikai felszereltség

Az őrszolgálat továbbra is 11 gépjárművel rendelkezik (8 Land-Rover, 1 Ford Ranger, 1 Suzuki Jimny és egy VW Caddy), műszaki állapotuk közepesnek mondható, cseréjüket – telefonokkal és terepi adatgyűjtő eszközökkel együtt – a folyamatban levő KEHOP projektből tervezzük. Ezeken kívül 5 kiscgéphajó áll az őrszolgálat rendelkezésére. A munkához alapvetően szükséges, jogszabályban előírt feltételeket – kiemelten az évente megrendelésre kerülő egyenruha utánpótlást - biztosítani tudta az Igazgatóság. Egyéb technikai felszereltségünk jónak mondható, mobiltelefonnal és kézi távcsővel minden őr, GPS-szel, EDR készülékkel és spektívvel minden örkerület rendelkezik. A mobiltelefonok és egyes kollégák számítástechnikai eszközei szintén az őrszolgálati KEHOPból lesznek cserélve.

9.1.3 Polgári természetőrök

Továbbra is 6 fő aktív polgári természetőrünk van, közülük kettő nyugalmazott természetvédelmi őr, a további négyből egy hivatásos vadászként, egy fő halórként, egy bencés perjelként és egy pedig közmunkásként dolgozik. Önálló szolgálatot nem látnak el, de munkánkat számos információval segítik.

9.2 Feladatellátás

9.2.1 Hatósági feladatellátás

Igazgatóságunk természetvédelmi őrszolgálatának száma 13 fő, ebből 8 fő felsőfokú, 4 kifejezetten természetvédelmi mérnöki végzettségű. Az átalakított örkerületi rendszerben minden területen legalább egy, esetenként 2 (Dél-Hanság és Felső-Szigetköz) ör kolléga teljesített szolgálatot a mára már elavult (15 évnél idősebb) gépjárművekkel.

Ennek ellenére tudtuk biztosítani a területi jelenlétet a frekventált helyeken – mint. pl. a NP fertői és hansági területegységein – és időszakokban – mint a tavaszi hóvirág és tőzike őrzés.

Az ehhez a munkához alapvetően szükséges, jogszabályban előírt feltételeket – kiemelten az egyenruha utánpótlást – biztosítani tudta az igazgatóság.

Az esetleges helyettesítéseket továbbra is a szomszédos örkerületekből oldjuk meg.

A rendszeres terület ellenőrzések során elsősorban a fokozottan védett nemzeti parki és a nem védett Natura 2000 területekre koncentráltunk. Ilyenkor összevont szolgálattal 2-6 fő látott el ellenőrzéseket.

Tárgyévben is elsősorban a figyelmeztetés eszközeivel éltünk (128 esetben) 9 esetben tettünk közigazgatási feljelentést – elsősorban a Fertő-tó fokozottan védett területein történő belépés és közlekedés, valamint horgászat és nádaratás miatt. 3 szabálysértés pedig összesen 25.000 Ft helyszíni bírsággal végződött. Jelentős az őrszolgálat ügyirat forgalma is, 819 ügyirat intézésében – véleményezésében - vettünk részt, melyek jelentős része település rendezési tervek véleményezése és helyszínelése volt. 2016-ban 3 büntető eljárást kezdeményeztünk olasz vadászok ellen tiltott módon történő vadászat (orvvadászat) miatt, azonban a külföldön lefolytatott bizonyítási eljárás sikertelensége folytán az ügyet a magyar hatóságok is ejtették.

Közös szolgálatot elsősorban a rendőrséggel végeztünk összesen 22 esetben, említésre méltó eredmény volt a Fertő-tó partvidékének lőszermentesítése a rendőrség és a Tűzszerészek aktív közreműködésével.

A Győr Megyei Jogú Város közigazgatási területén működő 6 fős mezőri szolgálattal kiemelten jó az együttműködésünk, számos bejelentés és közös intézkedés történt segítségükkel a megyeszékhely környéki védett területek vonatkozásában.

Fentiekén kívül rendszeresen visszatérő időigényes feladat az MVH-val közös ellenőrzések lebonyolítása a Natura 2000 területeken, valamint szakfelügyelet adása a különböző, védett területeket érintő projektekben – mint a Fertői KEOP vagy a Gönyüi kikötőépítés. 2016-ban folytatódott a Rábaközi Körzet erdőtervezése is, az érintett kollégák aktív bevonásával.

Nem hatósági jellegű munkavégzés

Tárgyév szokásos kiemelt feladata a természeti értékek rendszeres ellenőrzése, monitorozása az NbMR protokollok alapján. Adatainkat a természetmegőrzési osztálynak adtuk le.

Rendszeresen részt vettünk az ökoturisztikai programok – speciális szakértelmet vagy helyismeretet igénylő csoportvezetések, nyári természetismereti táborok – megvalósításában, az igazgatóság kiemelt rendezvényeinek (pl. Bikavásár) biztosításában is.

Az őrszolgálat az igazgatóságokon szolgáló közmunkások és gyakorlatosok feladatellátásában, munkájuk szervezésében irányításában és helyszínre szállításában is aktívan kiveszi a részét.

Tárgyévben 2 jelentkezőnk volt az Ifjú Kócsagőr programra – aktívan részt vettünk viszont a Te-Szedd programban, melynek során 40 zsák szemetet és további 2000 kg konténeres hulladékot gyűjtöttünk össze az igazgatóság védett területeiről, illetve az oda vezető utakról. Részt vettünk az igazgatóságunkon futó Interreg, KEOP és LIFE programok megvalósításában. Aktívan bekapcsolódtunk ebben az évben is a főleg nemzeti parki területeinken folyó génmegőrzésbe és vagyonkezelésbe. Kollégáink – kiemelten a Soproni TK tekintetében – nagy hangsúlyt fektettek a geológiai értékek védetté nyilvánításának előkészítésére.

9.2.2 Együttműködés más hatóságokkal

Közös szolgálatot elsősorban a rendőrséggel végeztünk összesen 22 esetben,

A Győr Megyei Jogú Város közigazgatási területén működő 6 fős mezőri szolgálattal kiemelten jó az együttműködésünk, számos bejelentés és közös intézkedés történt segítségükkel a megyeszékhely környéki védett területek vonatkozásában.

Fentiekén kívül rendszeresen visszatérő időigényes feladat szakfelügyelet adása a különböző, védett területeket érintő projekteknél – mint a Fertői KEOP vagy a Gönyüi kikötőépítés.

2016-ban folytatódott a Rábaközi Körzet erdőtervezése is, az érintett kollégák aktív bevonásával.

A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatallal való szakértői közreműködés során 2015-ben 14 ügyfél Natura 2000-es földterületét ellenőriztük 5 természetvédelmi ór kolléga bevonásával. A helyszínen a kollégák az ellenőrzési jegyzőkönyvek kitöltése után aláírásukkal igazolták jelenlétüket. Az igazolólapokat az MVH iktatta, majd megküldte Igazgatóságunk részére, melyeket elszámolásra benyújtottunk az MVH illetékes Főosztálynak.

9.2.3 Nem hatósági feladatok ellátása

2016-ban is folyamatosan végeztük a természeti értékek monitorozását, az adatgyűjtéseket, információt szolgáltatunk az igazgatóság ügyintézőinek a különböző hatósági ügyekben (pl. rendezési tervek), de aktívan részt vettünk – elsősorban a Fertői és a Hansági örkerületekben – az oktatási és ökoturisztikai feladatokban is – külön kiemelve a Fehér-tavi és Szigetközi nyári tábor. A tárgyév egyik fő feladata a körzeti erdőtervezés volt, de részt vettünk a Natura 2000 fenntartási tervek készítésében, a TeSzedd és az Ifjú Kócsagőr akciókban is. Az őrszolgálat vagyonkezelési tevékenységet csak érintőlegesen végez – hivatásos vadászai és halóri feladatellátás - de fizikai dolgozók – köztük közmunkások - segítségével felügyeli és irányítja azt.

32. táblázat: Őrszolgálat főbb adatai

	Felsőfokú végzettségű	Középfokú végzettségű	Összesen
Létszám	8	5	13
	<i>Átlagosan</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
Az egy főre eső illetékességi terület (ha)	10328	3385	28599
Az egy főre eső védett természeti terület (ha)*	5339	2588	15111
Helyszíni bírságok száma	3		
Az igazgatóság által tett feljelentések száma	9		

*nem védett Natura 2000 területekkel együtt

10. Költségvetés és vagyon

10.1 Kiadások

33. táblázat: Kiadások

		Teljesítés (e Ft)
Működési kiadások	Személyi juttatás	313 645
	Járadék	92 767
	Dologi	462 009
	Egyéb működési célú támogatás	14 913
Felhalmozási kiadások	Intézményi beruházás	148 552
	Felújítás	10 318
Kiadások összesen		1 042 204

Az Igazgatóság elemi költségvetésében meghatározott 402 652 e Ft-os eredeti előirányzat 2016. év folyamán 763 089 e Ft-tal emelkedett az alábbi hatáskörű módosítások szerint:

34. táblázat: Az előirányzat módosítások főbb jogcímei

Jogcím	Összeg (e Ft)
Kormányzati hatáskör	4 370
Fejezeti hatáskör	105 510
Intézményi hatáskör	431 418
Előző évi előirányzat maradvány	221 791
Összesen	763 089

35. táblázat: Pénzeszköz átvételek

Jogcím	Összeg (e Ft)
Működési célú támogatás, átvett pénzeszköz	419 691
Felhalmozási célú támogatás, átvett pénzeszköz	1 582 825
Összesen	2 002 516

10.2 Bevételek

36. táblázat: Bevételek

		Teljesítés (e Ft)
Bevételek	Működési	594 731
	Felhalmozási	1 587 058
Bevétel összesen:		2 181 789
Költségvetési támogatás	Működési	225 060
	Felhalmozási	23 100
Támogatás összesen:		243 160
Maradvány igénybevétele		221 791
Bevételek összesen		2 646 740

Az Igazgatóság 2016. évi bevételei az alábbi forrásokból származnak:

Bevétel forrása	Összeg (e Ft)
Tevékenységből származó bevétel	
Készletértékesítések	74 721
Szolgáltatások nyújtása	64 168
Közvetített szolgáltatások	108
Tulajdonosi bevételek	4 099
Előzetesen felszámított Áfa	29 178
Egyéb bevételek	2 767
Tárgyi eszközök értékesítése	4 232
Tevékenységből származó bevétel összesen:	179 273
Mezőgazdasági támogatásokból származó bevétel	
Földalapú támogatások	203 752
Állattartáshoz kapcsolódó támogatások	164 880
Mezőgazdasági támogatás összesen:	368 632
Természetvédelmi kártalanítás 2015.	33 500
Pályázatokból származó bevétel (folyósítás és szállítói kifizetés)	
LIFE Kisalföldi homokpuszta	158 186
LIFE Táplálékbázis	7 053
Fertő-tó nádasainak és tómeder vízpótló csatornáinak rekonstrukciója	1 016
Fertő-tó kerüli kerékpárhálózat fejlesztése	62 802
KEHOP Őrszolgálat fejlesztés	97 098
KEHOP Hanság élőhely-fejlesztés	1 390 791

Bevétel forrása	Összeg (e Ft)
Közfoglalkoztatás	26 395
<i>Pályázatokból származó bevétel összege</i>	1 586 976
Egyéb működési, felhalmozási célú pénzeszköz	13 362
Költségvetési támogatás összesen	243 160
Összesen	2 424 903

A saját és védjegyes termékek értékesítéséből származó bevételek:

Működési bevételekből	Összeg (e Ft)
Készletértékesítés	74 721
-ebből saját készlet értékesítése	67 999
-ebből védjegyes termék értékesítése (szalámi)	6 682

10.3 Vagyon

37. táblázat: Vagyon

	Bruttó érték	Értécsökkenés	Nettó érték	
Vagyoni értékű jogok	16 372	16 356	16	
Szellemi termékek	13 854	13 558	296	
Immateriális javak	30 226	29 914	312	
Ingatlanok és kapcsolódó vagyoni értékű jogok	Földterület	1 341 118	0	1 341 118
	Telek	15 600	0	15 600
	Épület	1 011 742	189 348	822 394
	Építmény	1 499 946	179 200	1 320 746
	Erdő	14 389	0	14 389
Ingatlanok és kapcsolódó vagyoni értékű jogok	3 882 795	368 548	3514247	
Gépek, berendezések, felszerelések	Számítástechnika	35 576	33 367	2 209
	Egyéb gépek, berendezések	683 623	526 791	156 832
	Képzőművészeti alkotások	260	130	130
	Járművek	262 706	217 056	45 650
Gépek, berendezések, felszerelések	982 165	777 344	204 821	
Tenyészállatok	154 819	95 793	59 026	
Összesen	5 050 008	1 271 601	3 778 407	
Beruházások, felújítások /befejezetlen/	820	0	820	
Mindösszesen	5 050 828	1 271 601	3 779 227	

38. táblázat: 2016. évi vagyonnövekedés főbb jogcímei

	Nettó összeg (e Ft)
Föld	38 081
Építmény	44 285
Gép,berendezés, felszerelés	53 623
Számítástechnika	1 408
Jármű	6 814
Tenyészállat	3 520
Befejezetlen beruházás	820
Összesen	148 551

10.4 Épületek

2016. évben épületek, építmények felújítására 10 318 e Ft-ot fordítottunk, funkciójukat a 39. táblázat mutatja be.

39. táblázat: Épületek

Az épület típusa	Száma (db)	Növekedés a tárgyévben (db)
Iroda	19	0
Állattartó épület	6	0
Egyéb állattartó építmény	11	0

10.5 Eszközök

2016-ben a 40. táblázatban részletezett eszközök segítették az Igazgatóság munkáját.

40. táblázat: Eszközök és változásuk

Az eszköz megnevezése	Száma (db)	Növekedés a tárgyévben (db)
Mezőgazdasági erő-és munkagép	46	1
Terepjáró	26	0
Egyéb gépjármű	13	1
Motorkerékpár	2	0
Kerékpár	130	0
Vízijármű	29	1
Videokamera	2	0
Digitális fényképezőgép	42	3
Hagyományos fényképezőgép	11	0
Spektív	42	0
Kézi távcső	98	6

Az eszköz megnevezése	Száma (db)	Növekedés a tárgyévben (db)
Éjjellátó készülék	2	0
Számítógép	73	5
Mobiltelefon	60	3

11. Bemutató, oktatás, társadalmi kapcsolatok

11.1 Ökoturisztikai és környezeti nevelési infrastruktúra

11.1.1 Látogató- és oktatóközpontok

- Sarród: Kócsagvár
- Lászlómajor: Bemutató majorság és Látogatóközpont
- Fertőújlak: Csapody István Természetiskola
- Öntésmajor: Hanság Élővilága Kiállítás

11.1.2 Tanösvények

Kitáblázott tanösvények:

- Sziki Őszirozsa Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: FHNPI)
- Hany Istók Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: FHNPI)
- Tőzike Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: FHNPI)
- Kövi Benge Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: FHNPI + Fertőrákos Önkorm.)
- Ciklámen Tanösvény (Soproni TK) (kezelő: TAEG Rt.)
- Gyöngyvirág Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: TAEG Rt.)
- Holt-Rába Természetvédelmi Bemutató Útvonal (Pannonhalmi TK) (kezelő: FHNPI + Reflex Egyesület)
- Ravazdi Tanösvény (Pannonhalmi TK) (kezelő: FHNPI + Reflex Egyesület)
- Ökoturisztikai Bemutató Útvonal (Szigetközi TK) (kezelő: FHNPI + Reflex Egyesület)
- Pannonhalmi Tanösvény (Pannonhalmi TK) (kezelő: FHNPI + Reflex Egyesület)
- Fürtös Bodza tanösvény (Soproni TK) (kezelő: FHNPI)
- Nádak Útján Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: Hegykő önkorm.)
- Békakonty Tanösvény (Fertő-Hanság NP) (kezelő: Fertőhomok önkorm.)

Nem kitáblázott, vezetővel látogatható túraútvonal:

- Vizi Rence Túraútvonal (Fertő-Hanság NP) (kezelő: FHNPI)

11.1.3 Egyéb bemutatóhelyek

A védett területeket látogatók a Nemzeti Park környező zónájában, valamint a megőrző zóna szabadon látogatható övezetében fordulnak meg. Igazgatóságunk a fentebb megemlített tanösvényekkel, túravezetőkkel és 124 kölcsönözhető kerékpárral, valamint 10 db 3 személyes és 8 db 4 személyes kenuval, 2 szolárhajóval, távcsövekkel, spektívekkel segítette 2016-ban is a védett területeken zajló turizmust.

A Fertő partján jelenleg 3 turisták által használható madármegfigyelő torony található, és a Hanságban is további 4 kilátó segíti a területeken megforduló látogatók élményszerzését. További 2 madármegfigyelő torony van a Szigetközi TK-ban, 1 pedig a Pannonhalmi TK-ban a Holt-Rábánál. Ezeknek karbantartása folyamatos.

Az Igazgatósághoz tartozó védett területeken kijelölt turista utak sűrűsége kielégítő, de az utak állapota folyamatosan felújításra szorul. Igazgatóságunk a saját vagyionkezelésében lévőket lehetőségei szerint folyamatosan karbantartja.

41. táblázat: Turisztikai infrastruktúra

	Száma	Férőhely/befogadó-képesség (fő)	Állapotuk rövid értékelése
Látogató/oktatóközpont/ bemutatóhely	2	-	Felújításra szorulnak
Kiállítás	4	-	Jó
Tanösvény	14	-	A felújításuk folyamatos.
Szálláshely	2	86	A Kócsagvári és a Csapody I. Természetis-kola szálláshelyei felújításra szorulnak.

11.1.3.1 A Soproni Tájvédelmi Körzetben

A Soproni Tájvédelmi Körzet Sopron vonzerejénél fogva továbbra is látogatók tömegeit vonzza. A tájvédelmi körzetben a Ciklámen tanösvény és a hegyvidék további látnivaló mellett a 2013-ban, a határon átnyúló magyar–osztrák PaNaNet projekt keretében átadásra került 8 km hosszú Fürtös bodza tanösvény is tovább növelte a látogatók túralehetőségeit.

11.1.3.2 A Szigetközi Tájvédelmi Körzetben

A Szigetköz a turisták körében egyre népszerűbb kirándulóhely, elsősorban a vízi túrázás jelentős, valamint a kiépített kerékpáros útvonalhálózat révén a biciklis programok népszerűek. Igazgatóságunk a Reflex egyesülettel közösen kerékpáros turisztikai bemutató útvonalat tart fenn pihenőhelyekkel, információs táblarendszerrel, illetve a Lipóti – holtág rehabilitációs területen, és az Öntés-tónál álló madármegfigyelő kilátókkal növeli az élményszerzési lehetőségeket. A védett szárazföldi területeken túrázók mellett jelentős a Duna mellékág-rendszerében és a Mosoni-Dunán a vízitúrázók száma és szintén nagy jelentőséggel bír még ugyanitt a horgászturizmus is. A tájvédelmi körzet területén a kollégáink felügyelete mellett több gyakorlatos hallgató töltötte kötelező szakmai gyakorlatát.

11.1.3.3 A Pannonhalmi Tájvédelmi Körzetben

Az elmúlt évekhez hasonlóan a tájvédelmi körzetben megfordulók nagyobb részét a Magyar Bencés Kongregáció Pannonhalmi Főapátságát, és közvetlen környezetét látogató tízezrek tették ki. A Pannonhalmi TK-ban a túravezetéseket igénylő diákcsoportok számában köszönhetően az iskolákkal megkötött együttműködési megállapodásoknak kismértékű növekedést tapasztaltunk. A területet elsősorban győri oktatási intézményekből és környékbeli iskolákból és óvodákból keresték fel szervezeten, míg a TK tanösvényei továbbra is Győr és Győr környékének lakossága körében a legnépszerűbbek.

42. táblázat: Oktató- és Látogatóközpontok – szállás

Név	Cím	Férőhely/ befogadóképesség (fő)	Állapot rövid leírása	Kihasznátság (%)
Kócsagvár	9435 Sarród, Rév-Kócsagvár	28 +16	Felújításra szorul	26,24
Csapody István Természetiskola	9434 Fertőújlak, Petőfi u. 23/a	42	Felújításra szorul	15,74

43. táblázat: Az Igazgatóság szálláshelyeinek kihasználtsága

Szálláshelyek nemzeti park igazgatósági működtetésben (2016)				
Szállóvendégek száma (fő)				2 162
Vendégéjszakák száma (fő)				5 095
Szállás	Vendég (fő)	Vendégéjszaka (éj)	Átlagos tartózkodási idő (nap)	Férőhely kapacitás kihasználtság (%)
Kócsagvár, Sarród (28 ágy)	1 253	2 682	2,1	26 24
Csapody István Természetiskola és Látogatóközpont, Fertőújlak (42 ágy)	909	2 413	2,6	15,74
Összesen:	2 162	5 095	2,3	20,99

44. táblázat: Kiállítások

Cím	Befogadóképesség (fő)	Kiállítás témája	Látogathatóság
Hanság Élővilága állandó kiállítás (Öntésmajor)	50-80	Hanság élővilága	március 14. – október 16. H-V: 09,00-16,00 október 17. – november 27. (H – Cs: 9.00 – 16.00; P: 09,00-14,) november 28. – 2017. február 28. (Zárva)
Kócsagvár (Sarród)	150	Időszaki kiállítások	Egész évben látogatható
Csapody I. Természetiskola Fertő-Hanság Nemzeti Park kiállítása (Fertőúj-lak), „Merülés”	50	Fertő-Hanság Nemzeti Park bemutatása, Vízi gerincesek, időszaki kiállítások	január 04. – február 28. H-P: Előzetes bejelentkezéssel február 29. – október 30.: H-P: 9.00 – 16,30 október 31. – december 24.: Előzetes bejelentkezéssel december 25. – 2017. január 08. : (Zárva)
Bemutató Majorság és Látogatóközpont, Lászlómajor	Beltéren: 180-200	Beltér: Természetvédelem- és gazdálkodástörténet Kültér: Természetismereti élmény-ösvény	március 1. – május 1. K-P: (09,00-17,00; Szo-V-ÜN: 10,00-18,00) május 2. – október 30. (K-P: 09,00-18,00; Szo-V-ÜN: 09,00-18,00) október 31. – november 27. (Cs-V: 09,00-16,00) november 28. – február 28. (ZÁRVA)

45. táblázat: Tanösvények

Név	Helye	Hossza	Tanösvény jellege	Fenntartó, kezelő	Kiadvány
Holt-Rába Tanösvény	Pannonhalmi TK	6 km	természetismereti	FHNPI + REFLEX Egyesület	
Pannonhalmi Tanösvény	Pannonhalmi TK	3 km	természetismereti	FHNPI + REFLEX Egyesület	
Ravazdi Tanösvény	Pannonhalmi TK	16 km	természetismereti	FHNPI + REFLEX Egyesület	
Ciklámen Tanösvény	Soproni TK	7,4 km	természetismereti	TAEG Rt.	
Ökoturisztikai Bemutató Útvo-	Szigetközi TK	20 km	természetismereti	FHNPI + REFLEX Egyesület	

JELENTÉS A FERTŐ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG 2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

nal					
Gyöngyvirág Tanösvény	FHNP	3,5 km	természetismereti	TAEG Rt.	
Kövi Benge Tanösvény	FHNP	300 m	természetismereti	Fertőrákos Önkormányzat + FHNPI	
Sziki őszirózsa Tanösvény	FHNP	4 km	természetismereti	FHNPI	van
Hany Istók Tanösvény	FHNP	5 km	természetismereti	FHNPI	van
Vízi Rence Túraútvonal	FHNP	6 km	természetismereti	FHNPI	
Tőzike Tanösvény	FHNP	1 km	természetismereti	FHNPI	van
Fürtös Bodza tanösvény	Soproni TK	8 km	természetismereti	FHNPI	
Nádak útján Tanösvény	FHNP	2,6 km	természetismereti	Hegykő Önkormányzat	
Békakonty tanösvény	FHNP	1 km	természetismereti	Fertőhomok Önkormányzat	

11.1.3.4 Csapody István Természetiskola – Fertőújlakon

11 szobában 42 férőhely, 50 férőhelyes előadóterem, könyvtár, udvari foglalkoztatóterem, 64 db kerékpár, udvari tűzrakóhely, kiállótér, vetítőtér, étkező, konyha, áll a lakók rendelkezésére. A foglalkozásokhoz eszközök, foglalkoztatófüzetek, előadások, stb.

11.1.3.5 Kócsagvár - Sarród

10 szobában 28 kétszemélyesre bővíthető ágy (így összesen 44 férőhely), előadóterem, 60 db kerékpár, kiállótér, melegítőkonyha, ebédlő áll a vendégek rendelkezésére. A foglalkozásokhoz eszközök, foglalkoztatófüzetek, előadások, stb.

Mindkét helyszínen képzett szakemberek, minősített erdei iskolai programok.

11.1.4 Erdei iskolai bázishelyek

- Sarród: Kócsagvár
- Fertőújlak: Csapody István Természetiskola

11.1.5 Szálláshelyek

- Sarród: Kócsagvár
- Fertőújlak: Csapody István Természetiskola

11.1.6 Új ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítmények

2016-ban új létesítményt nem avattunk az igazgatóság területén.

11.2 Ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások

11.2.1 Szakvezetési túrák, speciális túrák

A Fertő-Hanság Nemzeti Parkban jelentős a látogatóforgalom. Becslések szerint évente mintegy 250 – 300 000 ember fordul meg hosszabb-rövidebb időre a védett területeken, valamint a különböző védett objektumokban. A Fertő menti kerékpárutat az előző évekhez képest nagyobb számú kerékpáros turista tartalmas használta. A természeti területeken (pl. a Fertő-táj keleti vidékén: a szikes tavak térségében, a Hansági területeken, vagy a Csáfordjánosfai-erdőnél tőzike virágzáskor) Igazgatóságunk természetvédelmi őrszolgálat, valamint ökoturisztikai munkatársai a turisztikai főszezonban hétvégén is rendszeres ügyeletet tartva segítették a szabadon látogatható helyeket, tanösvényeket felkereső tízezrek élményszerzését, tartalmas kikapcsolódását.

Jelentős a Soproni Tájvédelmi Körzet látogatottsága, továbbá Győr közelsége miatt a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet tanösvényeinek látogatottsága is tízezres nagyságrendű (különösen a Gyirmót környéki Holt-Rába Tanösvényen). A jól kiépített szigetközi kerékpárutaknak, valamint a vízi turizmushoz kapcsolódó lehetőségeknek köszönhetően szintén több tízezres nagyságrendben beszélhetünk a Szigetközi Tájvédelmi Körzet látogatottságával kapcsolatosan.

Igazgatóságunk az elmúlt évekhez hasonlóan úgy a látogatócsoportoknak, mint az egyéni látogatóknak megannyi ingyenes és térítéses szolgáltatást kínált. 2016-ban a korábbi éveknél nagyobb számú érdeklődő vett részt programjainkon, kiállításainkon. E tevékenységek során nem csak a nemzeti park bemutatására törekedtünk, hanem egyúttal a megfelelő természetvédelmi szemlélet hiteles továbbadását is igyekeztünk megvalósítani.

Az Igazgatóság turisztikai kínálata a Fertő-Hanság Nemzeti Park területén alapvetően a megőrző, ill. környező zónában lévő területek és az ott kialakított tanösvények túra-vezetővel történő bemutatásán alapul. A Fertő nádasában egy kijelölt útvonalon rendszeresen szervez Igazgatóságunk kenus és szolárhajós terepprogramot.

A diákcsoportok és egyéb szervezett csoportok az alábbi programokon vettek részt:

- Kirándulás a Fertő szikes tavai mentén
- Kenutúra a Fertő nádasában
- Szolár hajóval a Fertőn
- Kirándulás Hany Istók birodalmában
- Kirándulás a Répce-mentén
- Kirándulás a Soproni TK-ban
- Kirándulás a Szigetközi TK-ban
- Kirándulás a Pannonhalmi TK-ban

Igazgatóságunk 2016-ban többféle programot hirdetett meg egyéni látogatóink számára is. A turisták, valamint az érdeklődő helyiek a tavalyi évhez hasonlóan ezres nagyságrendben vettek részt ezeken a programokon. (Lásd alább statisztikai táblázat!)

- Telelő vadludak útján a Hanságban
- Tőzikés túrák
- Kenutúra a nádasban
- Kalandos túra a Hanyban
- Szolár hajóval a Fertőn
- Kezdő madarászok napja
- A természet gyógyereje, Hegykői tanösvény
- Alvó hegyvidék
- Tűzokdörgés a Hanságban
- Májusköszöntő vadvirágos túra a Szárhalomban
- Csillagos égbolt titkai
- Hajnali és alkonyati madárles
- Geotúrák
- Vadludak esti behúzása
- Múzeumok éjszakája, Lászlómajor
- Fülemlék éjszakája, Nagycenk
- Denevérek éjszakája, Hegykő
- Szarvasbögésre indulunk

- Gombásztúra a Soproni hegyvidéken
- Fotós túrák
- A tájvédelmi körzetekben is indítottunk túrákat egyéni látogatók számára

11.2.2 Nyílt nap, jeles nap, saját szervezésű rendezvények

2016-ban is több ún. jeles napi programot szerveztünk, amelyeket térítésmentesen biztosítottuk az érdeklődőknek:

- Kezdő Madarászok napja
- Föld Napja
- Madarak és Fák Napja
- Világörökség nap
- Európai Nemzeti Parkok Napja
- Duna nap
- Nemzetközi denevér-éjszaka
- Nemzetközi Madármegfigyelő Nap a Fertő szikes tavainál, a Nyirkai-Hanyban
- Állatok Világnapja
- Geotóp nap
- X. Dunántúli Magyar Szürke Szarvasmarha Tenyészbika Szemle és Kirakodóvásárhoz kapcsolódó rendezvények
- Adventi vásár és játszóház

A jeles napi, kulturális és egyéb rendezvényeinket statisztikáink szerint összesen 11 872 fő látogatta meg. 2016-ban a Nemzeti Parkok Hete alkalmával kiemelt egyhetes rendezvénysorozatot szerveztünk. A hét minden napján különböző programokkal vártuk az érdeklődő turistákat.

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság ökoturisztikai munkatársai a programok szervezése és vezetése mellett az év folyamán a következő feladatokat látták el:

- Információs ügyelet a látogatóközpontban (Lászlómajor), a Kócsagvárban hétfőn és ünnepnapokon is
- Látogatóstatisztika készítése
- Ajándékbolt vezetése
- Kiadványok szerkesztése
- Szállásnyilvántartás vezetése és szállás kiadása
- Szakmai rendezvényeken, kiállításokon, vásárokon való részvétel
- Kapcsolattartás a helyi és térségi turisztikai civil és szakmai szervezetekkel
- Marketingtevékenység
- Védjegy
- Kiállítások, rendezvények szervezése
- Turisztikai projekteknél/pályázatokban való aktív részvétel
- Túrák szervezése, vezetése

11.2.3 Erdei iskolák

A Fertő-tájon két helyszínen, Sarródon a Kócsagvárban, és Fertőújlakon a Csapody István Természetiskolában fogadtuk az erdei iskolai, illetve erdei óvodai programra érkező csoportokat.

A korábbi évekhez hasonlóan nagy érdeklődés közepette zajlottak az Igazgatóság által koordinált és vezetett oktatási programok. Az előre meghirdetett erdei iskolai programjaink iránti érdeklődés a 2016-os évben is jelentős volt, köszönhetően az országos szinten meghirdetett erdei iskolai pályázati lehetőségnek (KOKOSZ- Égig érő tanterem.....) amellyel számos, az Igazgatóság működési területén található oktatási intézmény élt és ki is használt. Adataink szerint, a 2016-os év tavaszi és őszi tanidejében 19 intézményből (iskola+óvoda) összesen: 593 gyermek vett részt programon.

Ugyancsak jelentős érdeklődés mellett zajlottak a nyári természetismereti, természetvédelmi táboraink a nemzeti park és a Szigetközi TK területén. Környezeti nevelési programjainkra alapvetően a Győr-Moson-Sopron megye területéről érkeznek a diákcsoportok, de egyes nyári tábori programjainkat (pl. a szigetközi tábor programjait) a határon túli iskolák diákjai is szívesen látogatják.

Továbbra is jó a kapcsolatunk a térségben található óvodákkal, általános és középiskolákkal, valamint felsőfokú oktatási intézményekkel, ahol a programjainkat látogató célközönség, a diákság folytatja tanulmányait. A védett területre látogató óvodás korosztályból évek óta visszajáró erdei óvodai csoportunk van. Az általános iskolák részére erdei iskolai programok, szakköri foglalkozások, témanapok, vetélkedők alkalmával szakértő segítséget és terepi helyszínt biztosítottunk, valamint előadásokat, jeles napi programokat tartottunk. Ebből a korosztályból kerülnek ki a nyári táborok résztvevői is. A középiskolák diáksága szakmai programokra, gyakorlatokra kereste fel az Igazgatóság több védett területét. A felsőfokú oktatási intézmények hallgatói nyári szakmai gyakorlat letöltése kapcsán keresik fel évről-évre Igazgatóságunkat. A szakmai gyakorlat irányításán túl, diplomadolgozat elkészítésénél, mint konzulens segítik még munkatársaink a hallgatók tevékenységét.

A természetismereti foglalkozásokon, témanapokon, összesen 777 iskolás gyermek vett részt.

46. táblázat: A nyári természetvédelmi táborok résztvevői

Helyszín	Létszám (fő)
Mekszikópusztai természetismereti tábor 1. turnus	14
Mekszikópusztai természetismereti tábor 2. turnus	28
Mekszikópusztai természetismereti tábor 3. turnus	19
Fehértói Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor	35
Szigetközi Természetvédelmi Tábor	20
Összesen:	116

2016-ban 3 helyszínen szerveztünk nyári természetvédelmi táborokat: a Fertő-tájon a Csapody István Természetiskolában (Fertőújlak) a Tóközben a Fehér-tavi Madárvartánál (Fehér-

tó), valamint a Szigetközben a Gombócosi Természetvédelmi Órházban (Lipót). Összesen a nyári természetvédelmi táborainkban 116 főt fogadtunk.

47. táblázat: Környezeti nevelési intézkedések összefoglaló táblázata

Esemény	Helyszín	Résztevők száma
Környezeti nevelési jellegű / Természetismereti túrák (Kezdő madarászok napja, Tűzokles, Geotúrák, Szarvasbögés, Tőzike túrák, Gombásztúra stb)	-Fertő-Hanság NPI védett területein,	6 458 fő
Föld Napja	Nemzeti Múzeum, Budapest	
Madarak Fák Napja, Duna-Nap, Geotóp Nap, Állatok Világnapja, stb Témanap, bemutató foglalkozás, projektes program, előadások	FHNPI védett területei és objektumai, Sopron, Fertőrákos, Győr, Jobaháza, Budapest	
Erdei Óvodai Program	Csapody István Természetiskola és Látogatóközpont, Fertőújlak	24 fő
Erdei Iskolai Programok	Fertő-Hanság Nemzeti Park - Kócsagvár, Sarród; Csapody István Természetiskola és Látogatóközpont, Fertőújlak	569 fő
Nyári természetvédelmi, természetismereti tábor – FHNP, Fertőújlak	Csapody István Természetiskola, Fertőújlak	61 fő
Nyári természetvédelmi, természetismereti tábor – FHNP, Fehértó	Fehér-tavi Madárvárta, Fehértó	35 fő
Nyári természetvédelmi, természetismereti tábor – Szigetközi Tájvédelmi Körzet, Lipót	Lipót - Gombócosi Természetvédelmi Órház	20 fő

11.2.4 Egyéb ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások

11.2.4.1 Természetismereti vetélkedők, pályázatok

A nemzeti park igazgatóság munkatársai évek óta részt vesznek a Sajó Károly Kárpát-medencei csapatversenyben szervezőként és zsűritagként, illetve a verseny első helyezettjeinek díjazását értékes nyereményekkel (táborozás) támogatjuk. 2016-ban a verseny terepi része az Igazgatóság szigetközi részén került lebonyolításra.

Közreműködünk a Vadonleső program keretében meghirdetett esszéíró és vers illusztrációs pályázat szervezésében és lebonyolításában (denevérek téma). A vetélkedő eredményhirdetésére és a legjobbak jutalmazására a Magyar Természettudományi Múzeumban tartott zárórendezvényen került sor.

2016-ban ünnepelte nemzeti parkunk 25 éves fennállását, ebből az alaklomból természetvédelmi vetélkedőt hirdettünk, amelynek eredményhirdetésére az év végi rendezvényünkön került sor.

Az adventi időszakhoz kapcsolódóan 2016 decemberére egy betlehem készítő versenyt hirdettünk természetes anyagokból és egy meseíró pályázatot hirdettünk. Az eredményhirdetésre az Ádventi vásár és játszóház rendezvényen került sor.

11.2.4.2 Továbbképzések, szakmai találkozók

Az Igazgatóság védett területein mind a tavaszi, mind pedig az őszi időszakban tanulmányi terepi gyakorlat keretében összesen 85 főt foglalkoztattunk.

Az elsősorban élőhely-kezelést célzó terepi gyakorlatokon az alábbi intézmények diákjai vettek részt:

- NYME Roth Gyula Gyakorló Szakközépiskola és Kollégium (Sopron)
- Hermann Ottó Kertészeti, Környezetvédelmi, Vadgazdálkodási Szakképző Iskola és Kollégium (Szombathely)
- Kaposvári Egyetem

Az egyetemisták nyári szakmai gyakorlat helyéül 2016-ban is nagy számban keresték fel a Fertő-Hanság Nemzeti Parkot. A nyári hónapok során 10 hallgató teljesítette gyakorlatát intézményünknel. A gyakorlatosok feladata elsősorban ökológiai, ökoturisztikai, természetvédelmi jellegű, valamint állattenyésztéssel kapcsolatos feladatok megismerése volt.

2016-ban az alábbi felsőfokú intézményekből érkeztek gyakorlatra hallgatók:

- NyME Erdőmérnöki Kar (Természetvédelmi Mérnök Szak) (Sopron)
- NyME Környezetvédelmi Kar (Környezetvédelmi Mérnök Szak) (Sopron)
- NyME Mezőgazdasági- és Élelmiszertudományi Kar (Mosonmagyaróvár)
- NyME Szombathely
- Pannon Egyetem Georgikon Kar (Keszthely)
- Kaposvári Egyetem (Kaposvár)
- Széchenyi István Egyetem (Győr)
- Szent István Egyetem (Gödöllő)
- Corvinus Egyetem (Budapest)

11.2.4.3 Szakmai gyakorlatok

Az Igazgatóság védett területein mind a tavaszi, mind pedig az őszi időszakban tanulmányi terepi gyakorlat keretében összesen 149 főt foglalkoztattunk.

Az elsősorban élőhely-kezelést célzó terepi gyakorlatokon az alábbi intézmények diákjai vettek részt:

- NYME Roth Gyula Gyakorló Szakközépiskola és Kollégium (Sopron)
- Hermann Ottó Kertészeti, Környezetvédelmi, Vadgazdálkodási Szakképző Iskola és Kollégium (Szombathely)
- Kaposvári Egyetem

Az egyetemisták nyári szakmai gyakorlat helyéül 2016-ban is nagy számban keresték fel a Fertő-Hanság Nemzeti Parkot. A nyári hónapok során 12 hallgató teljesítette gyakorlatát intézményünkénél. A gyakorlatosok feladata elsősorban ökológiai, ökoturisztikai, természetvédelmi jellegű, valamint állattenyésztéssel kapcsolatos feladatok megismerése volt.

2016-ban az alábbi felsőfokú intézményekből érkeztek gyakorlatra hallgatók:

- NyME Erdőmérnöki Kar (Természetvédelmi Mérnök Szak) (Sopron)
- NyME Környezetvédelmi Kar (Környezetvédelmi Mérnök Szak) (Sopron)
- NyME Mezőgazdasági- és Élelmiszertudományi Kar (Mosonmagyaróvár)
- NyME Szombathely
- Pannon Egyetem Georgikon Kar (Keszthely)
- Kaposvári Egyetem (Kaposvár)
- Széchenyi István Egyetem (Győr)
- Szent István Egyetem (Gödöllő)
- Corvinus Egyetem (Budapest)

Iskolai közösségi szolgálat

A nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint az érettségi bizonyítvány kiadásához ötven óra közösségi szolgálat teljesítése szükséges, amelyet első alkalommal a 2016. január 1-je után érettségi vizsgára jelentkező tanulóknak kell igazolniuk.

Igazgatóságunkhoz 2016-ban a velünk együttműködési megállapodást kötött intézményekből érkező tanulók száma: 10 fő

2016-ban az alábbi középfokú intézményekből érkeztek közösségi szolgálatra hallgatók:

- Soproni SzC Porpáczy Aladár Középiskolája, Kollégiuma és ÁMK-ja, Fertőd
- Eötvös József Evangélikus Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola, Sopron
- Roth Gyula Erdészeti, Faipari SZKI és Kollégium, Sopron
- Szent Orsolya Római Katolikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Sopron
- Herman Ottó Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Szakképző Iskola és Kollégium, Szombathely

11.2.5 Kiadványok

Az Igazgatóság gondozásában megjelent kiadványokat az alábbi táblázatban mutatjuk be.

48. táblázat: Kiadványok

No.	A saját kiadvány címe	Kiadás éve	Készlet (pld.)
1	Fertő-Hanság Nemzeti Park (magyar, német, angol nyelven)	1995	500
2	Szigetközi TK	1997	1 100
3	Pannonhalmi TK	1997	800
4	Soproni TK	1998	700
5	Élő Dezső: Sarród monográfia (reprint kiadás)	2000	305
6	Tőke Péter: Hany Istók	1999	5
7	Bárdosi János: A magyar Fertő Halászata	1995	0
8	Fertő-Hanság Nemzeti Park térkép	2000	50
9	Sziki Őszirózsa Tanösvény	2004	35
10	Fertő-Hanság NP (térkép) felújított térkép	2012	250
11	A/3-as túrasegédletek Ismerje meg a Fertő-táj keleti vidékét Ismerje meg a Fertő-táj nyugati vidékét Ismerje meg a Hanságot Ismerje meg az ausztriai Fertőzugot Ismerje meg a Nyirkai-Hanságot és a Répce árteret Ismerje meg a Hanságot ausztriai részét	2014	1 500
12	A/4-es leporellók Kócsagvár Bemutatóhelyek Tanösvények	2006	200
13	Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (magyar, német, angol nyelvű kiadvány)	2009	10
14	Hany Istók Tanösvény (foglalkoztató füzet)	2009	50
15	Sziki Őszirózsa Tanösvény (foglalkoztató füzet)	2009	20
16	Fertő-Hanság Nemzeti Park Turisztikai programajánlója 2014	2014	0
17	Ökotúrák a Fertőtájon - kerékpáros útikalauz	2011	10
18	Értékek mentén Nyugat-Pannóniában - A Nyugat-pannon régió növényvilága	2011	0
19	Szigetköz-Csallóköz-Hanság turisztikai térkép	2011	1 500
20	Szigetközi TK (magyar-szlovák-angol nyelvű kiadvány)	2011	35
21	Hany-Istók tanösvényfüzet (szlovák-angol nyelvű kiadvány)	2011	300
22	Terepi oktatási segédlet (magyar-szlovák nyelvű kiadvány)	2011	18
23	Túravezetői segédlet a Fertő-Hanság / Neusiedler See-See-winkel Nemzeti Park bemutatására	2010	8
24	Merülés! A nemzeti park titokzatos víz alatti világa (magyar-német nyelvű füzet)	2011	20

No.	A saját kiadvány címe	Kiadás éve	Készlet (pld.)
25	Összeköt a természet – Nyugat-Pannónia nemzeti parkjai és natúr parkjai	2011	20
26	Kiránduljunk a nemzeti parkban A Fertő-Hanság Neusiedler See Seewinkel Nemzeti Park Növényvilág Tollas vadásztársaink Rovarvilág-lepkék A nemzeti park emlős világa A Fertő madarai Környezeti nevelés	2012	400
27	Környezeti nevelési füzet sorozat (14 témában)	2010	220
28	Képek Nyugat-Pannónia madárvilágából	2011	0
29	A/4 tv-i témájú leporellók	2012	1 000
30	Monografikus tanulmányok a Fertő és a Hanság vidékéről	2013	100

11.2.6 Látogató statisztika

Igazgatóságunk a 2016-ban is színes programkínálattal jelentkezett a belföldi és a külföldi látogatók számára egyaránt. Ökoturisztikai programjaink több ezer aktív turistát mozgattak meg. A külföldi látogatók érdeklődése a regisztrált látogatószámban az előző évhez hasonló adatokat mutatott.

A Fertő-Hanság Nemzeti Parkban a térséget érintő folyamatos turisztikai beruházásoknak köszönhetően is jelentős a látogatóforgalom. Becslések szerint évente több, mint 300 000 ember fordul meg hosszabb-rövidebb időre a védett területeken, valamint a különböző védett objektumokban. A nemzeti park által kiépített turisztikai infrastruktúra (látogatóközpont, kiállítóhelyek, tanösvények, kilátótornyok, stb.) is a vendégek tartalmas kikapcsolódását segítik.

49. táblázat: Regisztrált látogatók a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban szervezett programokon

Látogatottság	Látogatószám (fő)
Kiállítások látogatói - Kócsagvár	8655
- Csapody István Természetiskola és Látogatóközpont	998
- Hanság Élővilága,	2561
- Bemutató Majorság	9671
Szakvezetéses túra, nyílt túra	4546
Nyílt nap, jeles nap	2667
Erdei iskola, erdei óvoda,	593
Természetvédelmi táborok	116
Kenus program látogatói	1531
Szolárhajós túra	629
Fotóstúra	4
Kulturális rendezvény	1845

Látogatottság	Látogatószám (fő)
Egyéb tábor	49
Egyéb rendezvény	4350
Egyéb környezeti nevelési rendezvény	777
Kerékpárkölcsonzés	668
Szállóvendégek	2162
Összes regisztrált látogató (fő)	41822
Túravezetések 2016 (szakvezetési túra, nyílt túra, kenutúra, szolárhajós túra, fotóstúra)	
Óvodás	685
Diák (6-18év)	3132
Felnőtt	2251
Külföldiek	642
Összesen	6710

Az Igazgatóság által biztosított kerékpáros turisztikai szolgáltatásainkat 2016. évben összesen 668 fő vette igénybe.

Védett területen, de nem az Igazgatóság kezelésében lévő bemutatóhelyek regisztrált látogatottsága a kezelők tájékoztatása alapján:

50. táblázat: A nem az Igazgatóság kezelésében lévő bemutatóhelyek regisztrált látogatószámai

Látogatottság	Látogatószám (fő)
Fertőrákosi-kőfejtő	na
Károly-kilátó (Soproni TK)	30 000

A Csapody István Természetiskolában kialakított 42 férőhelyes szálláshelyünket elsősorban a diákcsoportok, erdei iskolás csoportok, és szakmai tréningeken résztvevő csoportok veszik igénybe, míg a Kócsagvárat az erdei iskolás csoportok mellett, továbbra is elsősorban az egyéni látogatók, családok, részesítették előnyben. A szálláshelyeink egész évben üzemelnek. Kihasználságuk sajnos csak a nyári turisztikai szezonban megfelelő, a többi magyarországi szálláshelyhez hasonlóan.

51. táblázat: A Fertő-Hanság Nemzeti Park igazgatóság ökoturisztikai bemutatóhelyeinek regisztrált és becsült látogatói (2016)

Bemutatóhely neve	Fizetős látogatók (fő)	Nem fizetős látogató (fő)	Összesen (fő)	Megjegyzés
Csapody István Természetiskola és Látogatóközpont	710	288	998	regisztrált adat
Kócsagvár		8655	8655	regisztrált adat

Bemutatóhely neve	Fizetős látogatók (fő)	Nem fizetős látogató (fő)	Összesen (fő)	Megjegyzés
Hanság Élővilága Kiállítás	2354	207	2561	regisztrált adat
László-major bemutató majorság	5608	4063	9671	regisztrált adat
Sziki Őszirózsa Tanösvény		25000	25000	becsült adat
Gyöngyvirág Tanösvény		2500	2500	becsült adat
Fertő-parti kerékpárút menti bemutatóhelyek (a fertőbozi kétéltúvonulást és a hidegségi láprétet bemutató helyszínek összesen)		9 000	9 000	becsült adat
Tőzike Tansövény		5500	5500	becsült adat
Hany Istók Tanösvény		8 500	8 500	becsült adat
Ciklámen Tanösvény (Soproni TK)		32 000	32 000	becsült adat
Pannonhalmi TK tanösvényei összesen		10 000	10 000	becsült adat
Szigetközi Kerékpáros Bemutató Útvonal		35 000	35 000	becsült adat
Nyirkai + Oslói Hany bemutatóhely		9 000	9 000	becsült adat
Regisztrált és becsült látogatók összesen:	8672	149713	158385	

52. táblázat: A nemzeti park igazgatóság ökoturisztikai szolgáltatásainak regisztrált igénybevevői (2016)

Szolgáltatás típusa	Fizetős látogatók (fő)	Nem fizetős látogató (fő)	Összesen (fő)	Megjegyzés
Szakvezetési túra, nyílt túra	4196	350	4546	
Nyílt nap, jeles nap, saját szervezésű ökoturisztikai rendezvény		2667	2667	
Erdei iskolai program + egyéb kn-i tev. (tvi táborok, egyéb tábor, egyéb körny. nev-i rendezvény)	1535		1535	
Egyéb: Kerékpárkölcsonzés	668		668	
Egyéb: Kenutúra	1281	250	1531	
Regisztrált igénybevevők összesen:	7680	3267	10947	

11.3 Társadalmi kapcsolatok

Az Igazgatóság 2016. évben is megjelentette turisztikai programajánlóját mind a magyar oldali turisztikai partnerszervezetei (szálláshelyek, éttermek, Tourinform irodák, stb.) mind az ausztriai szomszédos nemzeti park információs helyein, a programjaink iránt érdeklődők számára hozzáférhetővé tette. Programjairól, az aktuális hírekről, eseményekről a honlapján tájékoztatja folyamatosan az érdeklődőket. Az érdekes híryanagok a nemzeti park Facebook oldalán és a magyar nemzeti parkok közös honlapján, valamint Facebook oldalán is elérhetők. Több tévéfelvétel is készült a nemzeti parkban, amelyek a védett területeket, az itt folyó ter-

mésztervédelmi-, környezeti nevelési tevékenységeinket és a turisztikai látnivalókat, eseményeket mutatták be. (TV2, MTVA, Duna TV, Pulzus TV, ATV, ECHO, NP turisztikai ajánló)
A médiában történt megjelenések alkalmával a természetvédelmi törekvések és a nemzeti park társadalmi elfogadottságának növelésére törekedtünk.

PR és egyéb marketingtevékenységek

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság turizmusának eredményessége és hatékonysága érdekében munkatársaink az alább PR feladatokat végezték el:

- Honlap, Facebook oldal: Az Igazgatóság honlapjának turisztikai oldalait folyamatosan friss adatokkal töltöttük fel, mivel az interneten keresztül keresnek meg bennünket a legtöbben, ahogy az a hozzánk látogatókkal készített interjúkból is kiderült.
- Programajánló: 2016-ban is megjelent az Igazgatóság programajánló füzet. Kiadványunkat, amelyet szakmai napokon, kiállításokon terjesztettünk, ill. digitális formában a honlapunkon letölthető formátumban is hozzáférhetővé tettünk.
- Egyéb elosztási csatornák: Egész évben megjelentettük turisztikai programjainkat, rendezvényeinket az alábbi csatornákon keresztül:
  - Soproni Programajánló
  - Soproni Est
  - Plakátok
  - Rábaközi Mozaik
  - www.fertopart.hu
  - Geschnatter újság
  - szolgáltatók (szállásadók, éttermek, kölcsönzők, stb.)
  - direkt marketing (e-mailon keresztül)
  - Szuperinfo
  - Kisalföld napilap – Sopron régió
  - Helyi városi TV-csatornák
  - Corvinus Rádió
  - MTVA, Duna TV, Pulzus TV,

Kiállításokon, rendezvényeken való részvétel

- Vizes Élőhelyek Világnapja Bp. TTM
- FeHoVa Bp.
- UTAZÁS 2016 turisztikai kiállítás, Bringa Expo Budapest
- Bird Experience – Illmitz, Ausztria
- Varázslatos Magyarország Bp.
- Föld Napja Bp.
- Kevi Juhfesztivál Túrkeve
- Fertő-táj Világörökség Nap
- Eu-i NP-ok Napja Konferencia Bp. TTM

- MNPH nyitórendezvény
- Tízforrás Fesztivál – FHNP Installáció – Hegykő
- VOLT fesztivál Sopron
- Fertődi Városi Napok – Fertőd
- Gy-M-S megyei Vadásznapi Göbösmajor
- Poncichterek Utcája – Sopron
- Ökoturisztikai Szakmai Napok
- X. Dunántúli magyar szürke szarvasmarha tenyészbika szemle és vásár – Lászlómajor
- Ürgegála BP
- Fehér-tavi Darvadozás KNPI
- Adventi Vásár és Játszóház, Kócsagvár, Sarród

11.3.1 Nemzeti Parki Termék Védjegyrendszer működtetése, pályázati eredmények, programok bemutatása

Jelenleg a Nemzeti Park Igazgatóság területén 7 nemzeti parki termék védjeggyel rendelkező termelő és szolgáltató van. Négy termelővel és három szolgáltatóval állunk kapcsolatban. A védjegyes termékek között biotermékek és méz szerepel. A szolgáltatások között tájházi programok, a Nemzeti Park területén zajló programok, nádtermékek szerepelnek. Az Igazgatóság saját rendezvényein, illetve a Minisztérium által szervezett rendezvényeken rendszeresen képviseltetik magukat a védjegy jogosultjaink. 2016 évben számos rendezvényen volt lehetőségük a bemutatkozásra, illetve termékeik forgalmazására. Ott voltak a termékek a Nemzeti Parkok Hete nyitórendezvény debreceni standján, a Világörökség napon, az aggteleki rendezvényen, a X. Dunántúli magyar szürke szarvasmarha tenyészbika szemle és vásáron, az év végi Adventi vásári forgatagban. A védjegyes termékek, a Hansági Mézek és a csomagolt biotermékek a Nemzeti park árusító helyein is megtalálhatóak voltak, Sarródon a Kócsagvárban, illetve a lászlómajori Bemutató Majorság és Látogatóközpont polcain. Igazgatóságunk 2017 tavaszán tervezi a védjegyesek számának növelését, új pályázat kiírásával, amely előreláthatólag 2017 áprilisában fog megjelenni. Az előzetes információk szerint újabb termékek és szolgáltatások várományosak a védjegy elnyerésére, pl.: szörpök, lekvárok, sajt termékek.

11.4 Tervezett fejlesztések

Mindegyik szálláshelyünkön igyekszünk a szolgáltatások színvonalát emelni, a meglévő és erősen elhasznált bútorzat cseréjét és az éves festési munkálatokat, valamint a Kócsagvárban a vendégek által szabadon használható wi-fi rendszer kialakítását tervezzük.

Terveink között szerepel új környezeti nevelési és ökoturisztikai programok bevezetése, a kerékpárparkunk frissítése új kerékpárok beszerzésével, az oktatási eszközrendszer frissítése, új eszközök beszerzése.

További tervek között szerepel a Fertő nyugati oldalán a jelenlegi kenus programunk helyszínén egy vízibázis kialakítása, fogadóépülettel, parkolókkal, kikötővel, pallós tanösvénnyel, stb., valamint a meglévő bemutatóhelyeink és környezeti nevelési objektumainak eszköz és infrastruktúra fejlesztése.

11.5 Együttműködési megállapodások

Az Igazgatóságunknak jelenleg 72 partner oktatási-nevelési intézménnyel van a környezeti nevelési tevékenység hatékonyságának növelését elősegítő megállapodása. A megállapodásban foglaltak szerint az év során az iskolákból az Igazgatóság védett területeire kilátogató csoportok számára természetvédelmi, természetismereti, jeles napi programokat szervezünk, illetve az iskolákban előadások és bemutató foglalkozások megtartásával a környezettudatos szemlélet kialakítását igyekszünk segíteni. További megállapodások vannak még 3 szakiskolával és 4 felsőfokú oktatási intézménnyel.

A turizmus területén folyó tevékenységünket folyamatos kapcsolattartás jellemzi a nemzeti park vonzáskörzetében működő turisztikai szolgáltatókkal, Tourinform irodákkal, egyesületekkel (Soproni TDM, Világörökség Egyesület, stb.) és a társ osztrák nemzeti park védett területén a turizmust szervező kollégákkal.

53. táblázat: Az Igazgatósággal együttműködési megállapodást kötött oktatási-nevelési intézmények

No	Település	Intézmény	Cím
1.	Agyagosszergény	Babos József Általános Iskola, Agyagosszergényi Tagiskolája	9441 Agyagosszergény, Arany J. u. 2.
2.	Ágfalva	Váci Mihály Általános Iskola Grund-schule Agendorf	9423 Ágfalva, Váci Mihály u. 1.
3.	Babót	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat, Babóti Tagiskolája	9351 Babót, Fő u. 74.
4.	Balf	Hermann Alice Óvoda, Balfi Tagóvoda	9434, Sopron-Balf, Fő u. 13.
5.	Bágyogszovát	József Attila Általános Iskola	9145 Bágyogszovát, Árpád u. 51.
6.	Böny	Bőnyi Szent István király Általános Iskola	9073 Böny, Ady E.u. 5.
7.	Csorna	Csornai Általános Iskola és AMI	9300 Csorna, Árpád u. 2.
8.	Darnózseli	Szigetköz Körzeti Általános Iskola és AMI	9232 Darnózseli, Bem tér 3.
9.	Dunakiliti	Dr. Batthyány-Strattmann László Általános Iskola	9225, Dunakiliti, Kossuth János u. 92.
10.	Dunasziget	Koszisz Timaffy Endre Általános Iskola és Tündérvilla Óvoda	9226 Dunasziget, Fő u. 63.
11.	Enese	Általános Iskola	9143 Enese, Petőfi u. 24.
12.	Écs	Écsi Petőfi Sándor Általános Iskola és AMI	9083 Écs, Kossuth L. u. 41.
13.	Farád	Király Iván Körzeti Általános Iskola	9321 Farád, Győri u. 27.
14.	Fertőd	Fertődi Tündérvilla Óvoda és Bölcsőde, Agyagosszergényi Tagóvoda, Fertőendréd Tagóvoda, Rőjtökmuzsaji Tagóvoda	9431 Fertőd, Madách sétány 2. Fertőd, Mentés Mihály u.1.
15.	Fertőd	Babos József Térségi Általános Iskola	9431 Fertőd, Madách sétány 2.
16.	Fertőd	Porpáczy Aladár Kertészeti Szakközépiskola	9431 Fertőd, Joseph Haydn u. 2.

No	Település	Intézmény	Cím
17.	Fertőszentmiklós	Felsőbüki Nagy Pál Általános Iskola, Fertőszentmiklós	9444 Fertőszentmiklós, Szent István u. 52.
18.	Fertőszéplak	Margaréta Óvoda	9436 Fertőszéplak, Soproni u. 6.
19.	Fertőszéplak	Széchenyi Ferenc Általános Művelődési Központ Általános Iskolája	9436 Fertőszéplak, Soproni u. 1.
20.	Gönyű	Széchenyi István Általános Iskola, Gönyű	9071 Gönyű, Kossuth L.u. 65.
21.	Gyömöre	Győr menti települések iskolatársulata	9124 Gyömöre, Rákóczi u. 5.
22.	Győr	Audi Hungaria Általános Művelődési Központ	9026 Győr, Bácsai u.55.
23.	Győr	Móricz Zsigmond Általános Iskola	9011 Győr, Vajda J. u. 25.
24.	Győr	NyMe Öveges Kálmán Gyakorló Általános Iskola	9022 Győr Gárdonyi Géza út 2-4.
25.	Gyórsövényház	Vadrózsa Waldorf Iskola és Óvoda	9161 Gyórsövényház, Gárdonyi u. 45.
26.	Győrújbarát	II. Rákóczi Ferenc Ált. Isk.	9081 Győrújbarát, Veres P. u. 98.
27.	Győrzámoly	Győrzámolyi Petőfi Sándor Általános Iskola	9172 Győrzámoly, Iskola u. 1.
28.	Hegyeshalom	Napsugár Óvoda és Bölcsőde	9222 Hegyeshalom, Damjanich u.2/a
29.	Hegykő	Tündérrózsa Óvoda Hegykő	9437 Hegykő, Kossuth u. 89.
30.	Hegykő	Fertő-táj Általános Iskola	9437 Hegykő, Iskola u. 9.
31.	Jánossomorja	Körzeti Általános Iskola	9243 Jánossomorja, Iparos u. 10.
32.	Kapuvár	Király-tó Óvoda és Bölcsőde	9330 Kapuvár, Arany János u. 10/a
33.	Kapuvár	Páli Szent Vince Katolikus Általános Iskola és Óvoda	9330 Kapuvár, Fő tér 27.
34.	Kapuvár	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat,	9330 Kapuvár, Kossuth L. u. 9-11.
35.	Kapuvár	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat, Széchenyi István Tagiskolája	9330 Kapuvár, Ifjúság u. 3.
36.	Kisbajcs	Kisbajcsi Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI	9062 Kisbajcs, Arany János u.20.
37.	Kóny	Deák Ferenc Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	9144 Kóny, Béke u. 1.
38.	Kópháza	Nakovich Mihály Általános Iskola	9495 Kópháza, Fő u. 23.
39.	Kőszeg	Árpád-házi Szent Margit Óvoda és ÁH. Iskola	9730, Kőszeg, Várkör 34.
40.	Lébény	Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	9155 Lébény, Iskola köz 3.
41.	Lövő	Általános Iskola és Óvoda	9461 Lövő, Fő u. 183.

No	Település	Intézmény	Cím
42.	Lövő	Lövői Napsugár Óvoda és Bölcsöde	9462 Lovó, Fő u. 180.
43.	Mezőörs	Magyar Műhely ÁMK	9097 Mezőörs, Fő u. 64.
44.	Nagycenk	Széchenyi István Általános Iskola	9485 Nagycenk, Iskola út. 4-6.
45.	Nagyszentjános	Hunyadi Mátyás Általános Iskola	9027 Nagyszentjános, Árpád u. 13.
46.	Oslói	Kapuvár Térségi Általános Iskola, Oslói Tagiskola	9354 Oslói, Rákóczi u. 7.
47.	Pannonhalma	Pannonhalmi Radnóti Miklós Általános iskola és AMI	9090 Pannonhalma, Petőfi u. 27.
48.	Pápateszér	Pápateszéri Általános Iskola	8556 Pápateszér, Ady u.3.
49.	Pereszteg	Általános Iskola	9484 Pereszteg, Fő u. 76.
50.	Pér	Öveges József Általános Iskola	9099 Pér, Szent I. út 7
51.	Petőháza	Kincseskert Óvoda Petőháza	9443 Petőháza, Kinizsi u. 10.
52.	Petőháza	Felsőbüki Nagy Pál Általános Iskola, Fertőszentmiklós, Petőházi Tagiskolája	9443 Petőháza, Kinizsi u. 21.
53.	Réde	Rédei Móra Ferenc Általános Iskola	2886 Réde, Rákóczi tér 1.
54.	Sarród	Margaréta Óvoda Sarródi Tagintézménye	9435 Sarród, Fő utca 32.
55.	Sokorópátka	Sokorópátkai Általános Iskola	9112 Sokorópátka, Öregút 63.
56.	Sopron	NymE Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda	9400 Sopron, Zsilip utca 1.
57.	Sopron	Szivárvány Óvoda	9400 Sopron, Panoráma u. 9.
58.	Sopron	Deák Téri Általános Iskola	9400 Sopron, Deák tér 78.
59.	Sopron	Hunyadi János Evangélikus Óvoda és Általános Iskola	9400 Sopron, Hunyadi u. 8-10.
60.	Sopron	Soproni Német Nemzetiségi Általános Iskola - DNŐ	9400 Sopron, Fenyő tér 1.
61.	Sopron	NyME Roth Gyula Gyakorló Szakközépiskola és Kollégium	9400 Sopron, Szent György utca 9.
62.	Sopron	Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium	9400 Sopron, Orolyta tér 2-3.
63.	Sopronkövesd	Sopronkövesdi Általános Iskola és Óvoda	9483 Sopronkövesd, Kossuth L. u. 81.
64.	Szárköld	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat, Szárköldi Tagiskolája	9352 Szárköld, Fő utca 7.
65.	Szil	Szili Szent István Általános Iskola és ÁMK	9326 Szil, Dózsa Gy.u. 1.
66.	Szombathely	Neumann János Általános Iskola Szombathely	9700 Szombathely, Losonc utca 1.
67.	Szombathely	Herman Ottó Kertészeti, Környezetvédelmi, Vadgazdálkodási Szakképző Iskola és Kollégium	Szombathely, 9700 Ernuszt Kelemen utca 1.

No	Település	Intézmény	Cím
68.	Tényő	Ady Endre Általános Iskola	9111 Tényő, Győri út 53.
69.	Töltéstava	Fiáth János Általános Iskola	9086 Töltéstava, Iskola u. 40-42.
70.	Veszkény	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat, Veszkényi Tagiskolája	9352 Veszkény, Fő u. 53.
71.	Vitnyéd	Kapuvár Térségi Általános Iskola Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat, Vitnyédi Tagiskolája	9371 Vitnyéd, Mátyás kir. u. 4.
72.	Zsira	Zsirai Napköziotthonos Óvoda	9476 Zsira, Rákóczi F. u.8.

11.6 Fontosabb események

11.6.1 Kiállítások

A nemzeti park bemutatóhelyein 2016. évben az állandó kiállítások mellett több időszakos kiállítás is várta a látogatókat.

Kócsagvárbán:

- Varázslatos Magyarország természetfotó kiállítás
- Horkai Diána-Mándics Mariann: madárillusztrációk (Festmény kiállítás)
- Iván István: vadászfestmények
- Tilai Gergely: Hansági fotópályázat nyertese
- Nagy József: festménykiállítás

Csapody István Természetiskola és Látogatóközpontban

- A talaj és lakói interaktív kiállítás
- Varázslatos Magyarország képei
- Merülés – a vízi gerincesek a Fertő és a Hanság vidékén
- A Fertő élővilága dioráma kiállítás

Hanság Élővilága kiállítás, Öntésmajor

- A Hanság élővilágát bemutató állandó, interaktív kiállítás

Bemutató Majorság, Lászlómajor

- A Fertő-táj és a Hanság természetvédelmének történetét, a tájra jellemző gazdálkodás-történeti anyagot és az állattenyésztéshez kapcsolódó kézműves kismesterségeket bemutató anyagot tekinthetik meg
- Az ürge védelméről

11.6.2 Szakmai rendezvények

Legjelentősebbek ezek közül a következők voltak:

- Vizes Élőhelyek Világnapja Bp. TTM
- FeHoVa Bp.
- UTAZÁS 2016 turisztikai kiállítás, Bringa Expo Budapest
- Környezeti nevelési szakmai napok
- Föld Napja Bp.
- Fertő-táj Világörökség Nap
- Eu-i NP-ok Napja Konferencia Bp. TTM
- MNPH nyitórendezvény
- Ökoturisztikai Szakmai Napok
- X. Dunántúli magyar szürke szarvasmarha tenyészbika szemle és vásár – Lászlómajor
- Ürgegála BP
- Fehér-tavi Darvadozás KNPI
- Adventi Vásár és Játsház, Kócsagvár, Sarród

54. táblázat: PR tevékenység összefoglalása

		Megjelenés/részvétel száma	
		Írott	Elektronikus
Kiállítás, vásár		FeHoVa, Utazás 2016, Tízforrás Fesztivál, Bird Experience Austria, MNPH rendezvény, Volt Fesztivál – Sopron, Bikavásár, stb.	
Média	helyi	95	256
	regionális	44	112
	országos	28	104
	nemzetközi	6	22
Egyéb			
Honlap címe	http://www.ferto-hansag.hu http://fhnp.nemzetipark.gov.hu		

12. Közfoglalkoztatás

12.1 Alapfeladatok, személyi feltételek

A dolgozók az igazgatóság alapfeladatai közül az alábbiak ellátásában működtek közre:

- Védett természeti területek és természeti értékek megőrzése és fenntartása.
- Védett természeti területek és természeti értékek bemutatása.
- Az Igazgatóság ügyviteli, adminisztratív feladatainak segítése

A közfoglalkoztatás 2016 évben Igazgatóságunknál a már több éves gyakorlatnak megfelelően, több osztály munkáját is segítve zajlott. A program szervezését, kidolgozását és koordinálását a Területkezelési Osztály végezte. A foglalkoztatás a Területkezelési Osztály, a Ökoturisztikai és Környezeti Nevelési Osztály, az Őrszolgálati Osztály, valamint a Természetmegőrzési és Ökológiai osztály szervezeti keretein belül történt. A közfoglalkoztatással kapcsolatos elszámolásokat a Pénzügyi és Számviteli Csoport dolgozói végezték a Területkezelési osztály vezetőjével egyeztetett módon.

2016 évben az Igazgatóságon egy országos közfoglalkoztatási program zajlott. A program 2017 évben zárult.

Foglalkoztatási átlaglétszám:

- 2016. 03. 02-től 2017. 02. 29-ig 24 főt foglalkoztatott az Igazgatóság

A foglalkoztatási kötelezettség időtartama	Átlagos havi statisztikai állományi létszám
2016. III.	17 fő
2016. IV.	18 fő
2016. V.	20 fő
2016. VI.	21 fő
2016. VII.	19 fő
2016. VIII.	18 fő
2016. IX.	17 fő
2016. X.	17 fő
2016. XI.	17 fő
2016. XII.	16 fő
2017. I.	16 fő
2017. II.	17 fő

12.2 Elvégzett feladatok, eredmények

Munka megnevezése	Elszámolási egység	Teljesítés
Villanypásztor karbantartás	km	40
Villanypásztor nyomvonalának tisztán tartása (kaszálás)	km	35
Parkgondozás (területkezelés)	ha	6

Munka megnevezése	Elszámolási egység	Teljesítés
Tűzifa felkészítés (hasítás, sarangolás)	m ³	30
Parlagfű mentesítés	m ²	50 000
Idegenvezetés (túravezetés, csoportok fogadása)	csoport	102
Rendezvények előkészítése, részvétel az Igazgatóság rendezvényein	rendezvény	14
Erdei iskolás foglalkoztatás	erdei iskolás csoport	14
Adminisztratív tevékenység	munkanap	725

Fenti feladatokat elvégeztük, azonban a tervezett fizikai állomány létszámot a program időtartama alatt – megfelelő jelentkezők hiányában – nem sikerült teljes mértékben feltölteni.

12.3 Tapasztalatok

A megvalósított program szakmai tartalma:

- Idegenvezető és információ szolgáltatás segítése:

A munkavállalók az Igazgatóság Csapody István Természetiskola és Látogató központjában, a László-majori Bemutató Majorságban, valamint Öntésmajorban, a Hanság Élővilága Kiállítás területén segítették a turisták információval való ellátását és a turisztikai osztály ügyviteli munkáját, továbbá a turisztikai szezonban kenus és kerékpáros csoportok vezetésében is segítettek.

- Gondnoki munka:

Öntésmajorban, a Hanság Élővilága Kiállítás területén, valamint Fertőrákoson a Természetvédelmi Őrszolgálat őrhelyén 1-1 fő látta el a gondnoki feladatokat, az épület környezetének rendben tartását, emellett a turisták információ ellátásában is segítettek.

- Adatrögzítő munka:

A Területkezelési Osztályon 1 fő, az Őrszolgálati Osztályon 3 fő, az Ökoturisztikai és Környezeti nevelési Osztályon 1 fő és a Természetmegőrzési Osztályon 1 fő munkavállaló végezte az adott szakterület adatrögzítési, adatfeldolgozási feladatait. A munkavállalók alkalmanként közreműködtek a terepi adatgyűjtésben is.

- Állattenyésztési, mezőgazdasági tevékenység segítése:

A munkavállalók a Nemzeti Park Hídi-majorágában, a László majorban a Dél-Hanságban és az Észak-Hanságban lévő gulya körül felmerülő állattenyésztéssel kapcsolatos teendők ellátásában segítettek. Ez főképpen a villanypásztor rendszerek karbantartását jelentette, amely folyamatos és szakképzettséget nem igénylő tevékenység. A munkavállalók ellátták ezen kívül a takarmányozás és az állatok kezelése körül felmerülő egyéb szakképzettséget nem igénylő feladatokat is. A dolgozók a majorságok és a látogatóközpontok fűtéséhez szükséges tűzifa hasítását, készletezését is ellátták (Faelgázosító és vegyes tüzelésű kazánokhoz, kályhákhoz.). A munkavállalók az esetenként felmerülő parlagfű irtásban is segítettek.

Megállapítható, hogy a dolgozók a program végrehajtása során az Igazgatóság természetvédelmi kezelési munkáját nagyban segítő, hasznos munkát végeztek, ezzel hozzájárulva a természetvédelmi célkitűzések megvalósításához.

Az Igazgatóság nagy figyelmet fordított a meghirdetett munkahelyek betöltésére, ennek ellenére nem sikerült 100%-ban feltölteni a tervezett létszámot. A programok során fellépő fluktuációról elmondható, hogy a program vége előtt 7 fő munkaviszonya szűnt meg. A munkaviszony megszüntetése a legtöbb esetben közös megegyezéssel, a munkavállaló kérésére történt. A közfoglalkoztatottak általában magasabb munkabért biztosító munkahelyet találtak, ezért kérték munkaviszonyuk közös megegyezéssel történő megszüntetését.

A jelentkező szakképzettségének elbírálása több esetben nehézkes, mivel a meghirdetett munkakör a legtöbb esetben többféle végzettséggel is ellátható, ám nem áll rendelkezésre olyan segédlet, vagy állásfoglalás, ami segítségével a munkakör és az adott szakképesítés egyértelműen megfeleltethető. A jelenleg érvényes jogszabályok szerint garantált bérre csak érettségivel és az adott munkakörnek megfelelő szakképesítéssel rendelkező közfoglalkoztatott jogosult. Tapasztalataink szerint a szakképzettséggel rendelkező munkavállalók számára az alacsonyabb bér nem jelent alternatívát, így általában nem vállalják az adott munkakört.

12.4 Javaslato

A közfoglalkoztatási bér kiegészítésének lehetősége a munkaadó anyagi helyzete szerint. Ez egyfajta ösztönző „mozgóbér” lehetőséget teremtené meg, így térségünkben is vonzóbbá válna a közmunka lehetősége.

A képzési lehetőségek közé javasoljuk a nyelvtanulás lehetőségét beemlíteni. Így akár a felsőfokú képzettséggel rendelkezők részére is megfelelő lehetőségek nyílnának.

13. Kapcsolattartás hazai partnerszervezetekkel

13.1 Együttműködés hivatalokkal, intézményekkel:

Szervezet	Székhely	Tevékenység
Herman Ottó Intézet	Budapest	Természetvédelmi rendezvények, Te-SZEDD,
Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság	Csopak	magyar-osztrák területi együttműködés program keretében PANANET projekt előkészítése
Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság	Őriszentpéter	magyar-osztrák területi együttműködés program keretében PANANET projekt előkészítése
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	Kecskemét	rákosi vipera védelmi program
Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	Győr, Árpád u. 28-32.	Vízjogi engedélyezések egyeztetése, természetvédelmi szakmai szempontok érvényesítése a vízügyi létesítmények kezelésében, árvízi védekezés
Gy-M-S Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály	Győr, Árpád u. 28-32.	Szakvélemények adása
Gy-M-S Megyei Kormányhivatal és szakigazgatási szervei	Győr	Hatósági ügyek, engedélyezések, szakvélemények
Gy-M-S megyei Rendőr Főkapitányság	Győr Szt. Imre u. 2	Közös szolgálat, továbbképzések
Győr-Moson-Sopron Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	Győr, Munkácsy u. 4.	Közös járőrszolgálat, továbbképzése, Fertő tó tűzvédelme
Magyar Turizmus Rt.	Budapest	Ökoturisztikai rendezvények
Sopron M.J. Város Rendőrkapitányság	Sopron, Lackner K. u. 5.	Rendszeres közös szolgálat a természetvédelmi segédelőadói státuszban működő rendőrrel

13.2 Együttműködés civil szervezetekkel

Szervezet	Székhely	Tevékenység
Bivalytenyésztők Egyesülete	Csopak, Kossuth u. 16.	Tenyésztési program
Castanea Környezetvédelmi Egyesület	Sopron, Károlymagaslati u. 14.	Környezeti nevelés a Soproni TK-ban
EUROPARC Federation	Grafenau (Németország)	Tagszervezete vagyunk a Szövetségnek, nemzetközi konferenciák, tanulmányutak, szakember csere programok
Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület, mint a Fertő-táj Világörökség Gondnokságát ellátó szervezet.	Fertőszéplak	Világörökségi státuszából adódó feladatok
Győr-Moson Sopron megyei Vadász-kamara	Győr, Csaba u. 16.	Közreműködés a vadállományt érintő védelmi programokban a védett területeken
Győr-Moson-Sopron megyei Cigányok Érdekvédelmi Szervezete	Győr	Közmunkaprogramok
Írottó Natúrparkért Egyesület	9730 Kőszeg, Rajnis u. 7.	közös határon átnyúló projekt
Kerekerdő Alapítvány	9700 Szombathely, Petőfi S. u. 24.	környezeti nevelési programok
Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége	8082 Gánt, Hegyalja u. 21.	környezeti nevelés
Magyar Cserkész Szövetség	Bp. Tömörkény u. 3/A	Természetvédelmi táborok
Magyar Szürkemarha Tenyésztők Egyesülete	Bp. Lőportár u. 16.	Tenyésztési program
MME Kisalföldi Helyi Csoport	Jánossomorja, Vadász tér 9.	Fehér Gólya kisalföldi állományának felmérése, haris felmérés a Hanságban
MME Soproni Helyi Csoport	Sopron, Hátulsó u. 7.	Fertői parti madárvonulás-kutatás, Fertői vízivad szinkron
Mosonmagyaróvári Környezetvédelmi Egyesület	Mosonmagyaróvár, Pf. 72.	Szigetközi és hansági táborok, Föld Napi rendezvények
Országos Erdészeti Egyesület	Bp. Fő u. 68.	Erdők Hete Rendezvénysorozat Erdei iskolai program
Rackatenyésztők Egyesülete	Debrecen, Sumen u. 2.	tenyésztési program
Reflex Környezetvédelmi Egyesület	Győr, Bartók B. u. 7.	Tanösvények a Pannonhalmi TK-ban, Táborok a Szigetközi TK-ban TESZEDD mozgalom
Scarbantia Leánycserkész Csoport	Sopron	Természetvédelmi Táborok
Sopron Tájégségi Vadász	Sopron, Ady E. u. 5.	Közreműködés a vadgazdálkodásban és a vadállományt érintő védelmi programokban

Szövetség		a védett területeken
Szalkay József Lepkészeti Egyesület	Budapest	Rétkezelések hatásának vizsgálata a hangyaboglárkákra.
Tourinform Iroda Sopron	Sopron	Turisztikai programkínálat értékesítése
Wetlands International	Hollandia	Vizes élőhely-rekonstrukció monitoring a Hanságban
WWF Austria	Apetlon, Seewinkel-Hof	határon átnyúló környezeti nevelési programok, továbbá közös határon átnyúló projekt előkészítése
WWF Magyarország	Bp. Németvölgyi út 78/b	Vidra állományfelmérés természetvédelmi szemléletformálás

14. Belföldi és külföldi együttműködés

A külföldi együttműködési és kapcsolatrendszerünk az alábbiakban foglalható össze:

Partnereink közül a Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel, az illmitzi Biológiai Állomás, valamint WWF Austria közvetlenül a határ túloldalán tevékenykedik. Velük a kapcsolattartás napi szinten működik, és már eddig is számos közös projektet valósítottunk meg sikeresen. Korábbi közös határon átnyúló projektjeink eredményeit közösen visszük tovább azóta is, például a Madárvárta/Vogelwarte2 ATHU INTERREG projektben

A kismartoni székhelyű Regional Management Burgenland szervezet, a burgenlandi naturparkok és a Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel társ nemzeti parkunk (továbbá hazai oldalról a Balaton-felvidéki és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságok) bevonásával egy osztrák-magyar területi együttműködés program keretében megvalósuló több évre kiterjedő közös projektet futtatunk a nyugat-pannóniai védett területek közös hálózatának kialakítására és közös tevékenységének fejlesztésére (PANANET+ projekt).

A Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel szervezettel a természetvédelmi programokat érintő együttműködés is napi kapcsolatokon alapul (réti sas program, tűzok program, vízivad-program, szikes gyepek fenntartása, kezelése stb.)

A Bécsi Egyetem Vadbiológiai és Ökológiai Kutatóintézete (Universität Wien - Forschungsinstitut für Wildtierkunde und Ökologie) vaddisznó befogókat üzemeltet a határmenti nemzeti parki területeken, az osztrák oldalon. A befogásra kerülő vaddisznókat egyedi jelölésekkel, esetenként rádióadókkal látják el. Méréseket végezve következtetnek a térség vaddisznó állományának mozgáskörzetére.

Határmenti vadgazdálkodási együttműködés keretében Igazgatóságunk, valamint szervezünkben a környező magyar oldali vadásztársaságok fontos szerepet játszanak az eredmények előállításában, hiszen gyakran a magyar oldalon kerülnek terítékre a jelölt vaddisznók. A krotáliák, valamint az elejtési adatok (elejtés helye, ideje, az állat testtömege stb.) rajtunk keresztül jutnak vissza a kutatóintézethez.

Tagszervezete vagyunk, és folyamatosan együttműködünk az EUROPARC szövetséggel, valamint az IUCN-nel. Tavaly is aktívan részt vettünk a szervezet programjaiban és jelentős eseményein (éves közgyűlés, határon átnyúló nemzeti parkok szekciója), formálva a közös európai természetvédelmi és nemzeti parki munkát.

Az európai határon átnyúló védett területek (TRANSPARCNET) együttműködésében is aktívan részt veszünk. Tavaly 2 fő képviselte Igazgatóságunkat a „Szász Svájc” Nemzeti Parkban(D) a szervezet találkozóján, és egyeztettük a közös tevékenységeket a kutatások, szemléletformálás, közös pályázati lehetőségek stb... terén.

A holland De Bisch Bosch Nemzeti Park, a Duna-Delta Bioszféra Rezervátum, valamint a Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel és Nemzeti Park Igazgatóságunk között szoros együttműködésben rendszeres tapasztalatcsere folyik a vizes élőhelyek kezelése, ökoturizmus és környezeti nevelés terén.

Somorja (Szlovákia) településsel, valamint a Szlovák Természetvédelmi Hivatallal együttműködve tavaly megkezdtek új közös HUSK INTERREG projektünk előkészítését. E projekt kiemelt célkitűzése az, hogy egy új közös Szigetköz-Csallóköz Natúrpark jöhessen létre a térségben .

A Donau-Auen Nemzeti Park (A) vezetésével a Duna-menti országok különböző természetvédelmi szervezeteinek és nemzeti parkjainak összefogásával tavaly véglegesítettük, és benyújtottuk 2. fordulós elbírálásra támogatásért egy újabb közös INTERREG projekt tervezetét (az első körös bírálatra már 2015-ben benyújtottuk a projektet), a Duna-menti összehangolt természetvédelmi akciók elvégzésére az EU DUNA Transznacionális Együttműködési Programja keretében (DANUBEPARKS Connected projekt).

2016-ban 3 műholdas jeladót szereltünk fel parlagi sasokra, melyeket Rainer Raab biztosított a számunkra.

55. táblázat: Belföldi és külföldi együttműködéseink

Partnerszervezet	Ország (nemzetközi szervezet esetén székhelye)	Az együttműködés rövid ismertetése
BfN (Német Szövetségi Természetvédelmi Ügynökség)	Németország (Bonn)	„Európai Zöld Övezetek” programok terén
Birdlife Austria	Ausztria (Bécs)	Természetvédelmi monitoring
Europarc Federation	Németország (Grafenau)	Tagszervezete vagyunk a Szövetségnek
Duna Delta Bioszféra Rezervátum	Románia	Együttműködés kutatások, vizes élőhelyek kezelése, tapasztalatcsere területén.
De Bisch Bosch Nemzeti Park	Hollandia	Együttműködés kutatások, vizes élőhelyek kezelése, tapasztalatcsere területén.
IUCN Green Belt Office	Sarród	Az egykori vasfüggöny mentén található természetközeli állapotú területek megóvása, népszerűsítése előadásokkal
Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel	Ausztria (Apetlon)	Napi együttműködés a nemzeti parki védett területek kezelésére, bemutatására, közös projektek (PANANET, FERTŐ-NEU-NAT)
Regional Management Burgenland	Ausztria (Kismarton)	Közös határon átnyúló projekt (PANANET)
SOPSR (Természetvédelmi ügynökség)	Szlovákia (Besztercebánya)	Együttműködés kutatások, pályázatok és természetvédelmi kezelések terén
WWF Austria	Ausztria (Bécs)	Szakmai és diák csereprogramok a Fertő-tó környékén élők bevonásával, továbbá közös projekt (Ferto-Neu-Net) előkészítése
Bécsi Egyetem Vadbiológiai és Ökológiai Kutatóintézet (Universität Wien - Forschungsinstitut für Wildtierkunde und Ökologie)	Ausztria (Bécs)	Vadbiológiai kutatások
Nationalpark Donau-Auen	Orth (Ausztria)	Transznacionális projekt előkészítés (DANUBEPARKS)
Somorja város közszolgáltató intézménye, valamint a Szlovák Természetvédelmi Hivatal	Somorja és Pozsony (Szlovákia)	Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Projekt előkészítése (NAT-NET-DUNA/DUNAJ)

15. Ellenőrzés

Igazgatóságunkon tavalyi évben a 2007-2013 EU-s pályázati időszakhoz kapcsolódóan egy projekt zárójelentéséhez kötődően sikeresen lezajlott az ellenőrző tevékenység. Ez a projektünk a 2015 decemberében befejezett „A Fertő-tó körüli kerékpáros hálózat fejlesztése című, NYDOP-2.1.1/E-13.2013-0001 számú projekt” volt. Az ellenőrzés nem talált hiányosságot a teljes pályázati összeg felhasználását jogszerűnek és az EU-s szabályok szerint megfelelőnek ítélte.

56. táblázat: Ellenőrzések

Ellenőrzést végző szervezet	Típusa/célja	Fontosabb megállapítások, intézkedések rövid ismertetése
EU-s ellenőrző szervezetek	Lezárt projektjeinkkel kapcsolatos EU-s ellenőrzések.	Minden a szabályoknak megfelelően valósult meg az ellenőrző szervezetek szerint is az ellenőrzés alá vont projektjeinknél.

16. Éves munka legfontosabb eredményeinek összefoglalása

Az év során több kisebb, a napi munkát segítő szabályozás került kialakításra.

Új védett területekkel 2016-ban nem gyarapodtunk.

Az idei évben folytattuk a korábbi kutatási és monitorozási tevékenységünket. Az adatgyűjtéseinkbe a munkatársakon kívül önkéntesek és különböző egyetemek, kutatóintézetek is részt vesznek.

Az igazgatóság fajmegőrzési tevékenysége keretében elsősorban a fokozottan védett (*Pinguicula vulgaris*, *Liparis loeselii*, *Cypripedium calceolus*, *Vipera ursinii rakosiensis*), illetve egyes közösségi jelentőségű fajok érdekében végzünk célzott élőhelykezelési tevékenységet. Az évek óta következetesen folytatott tevékenység meghozta a gyümölcsét, a fajok többségének állapota stabilizálódott vagy jelentősen javult. A tapasztalatok alapján a következő években újabb veszélyeztetett fajokat vagy egyes állományokat tudunk bevonni e tevékenységünkbe.

A fajmegőrzés mellett jelentős Igazgatóságunk élőhely-rekonstrukciós tevékenysége is. A korábbi években megvalósult rekonstrukciók (Nyirkai-Hany, Mekszikópusztai szikes rekonstrukciók) mellett 2013 évben üzemeltetési engedélyt sikerült szerezni az Osli-Hanyi vizes élőhely-rekonstrukció területére, így újabb területeket tudunk elárasztani a következő év elején. Az Észak-Hanságban a Rákosi Vipera Life+ program keretében befejeződött az elcserjésedett és elgyomosodott gyepek helyreállítása. A kislalföldi meszes homokpuszta katonai használatú területeinek helyreállítása is befejeződött. A nagy projektek mellett a korábbi években saját forrásaink terhére megkezdett számos kisebb területen folytattuk az élőhely-helyreállítási munkákat, így a Bécsi-domb sztyepréteinek helyreállítását, a hidegségi láprétek elcserjésedett részeinek megtisztítását, illetve az ezüstfa visszaszorítását a Fertő-parton.

Elmondható, hogy Igazgatóságunk a 2007-2013-as EU-s pályázati ciklusban vállalt összes projektét példaértékűen teljesítette. Az ebben a 7 évben megvalósult, összességében közel két tucatnyi projekt révén nemcsak a természeti állapot javult érezhetően, de jelentősen sikerült előrelépni a szemléletformálás, környezeti nevelés terén, és ökoturisztikai lehetőségeink jobb kihasználásának alapjait is sikerült megteremteni. A nemzetközi pályázatok pedig tovább bővítették lehetőségeinket a határaink túloldalán (A és SK), és az Európában tevékenykedő természetvédelmi szervezetekkel való kapcsolatok szélesítésében is.

Igazgatóságunk felkészültségét mutatja, hogy a tavalyi évben sikeresen megkezdtuk az újabb, 2014-2020-as EU-s finanszírozási időszakra való felkészülést, amelyet mi sem jelez jobban, hogy két új benyújtott transznacionális pályázati kezdeményezésünk mellett három KEHOP, egy GINOP és két határmenti INTERREG projektet kezdtünk.

A Természetvédelmi Őrszolgálatunk 13 fővel látta el a feladatait, melyek közül a jelentősebbek:

- A tavaszi időszakban a csáfordjánosfai tőzikes és a felső-szigetközi hóvirág állományok rendszeres, a hétvégéket is érintő őrzés és ügyelet.
- Tárgyévben is elsősorban a figyelmeztetés eszközével éltünk (81 esetben).
- Az év során elsősorban a Fertő-tó fokozottan védett területein folytattunk ellenőrzéseket az illegális belépés és horgászat visszaszorítása érdekében hétvégenként is, ennek

során 9 esetben indítottunk eljárást engedély nélküli belépés és közlekedés, valamint horgászat és nádaratás miatt.

- A hatósági őrzés mellett őrünk folyamatosan felügyelik a vagyonkezelési tevékenységet (ennek során részt vettünk az éves munkavédelmi szemlén), vadászati és halászati őrzési tevékenységet látnak el.
- őrünk folyamatosan ellenőrizték a KTVF határozataiban foglaltakat, kiemelten az erdészeti ügyeket és a fertő-tavi nádaratást, valamint a közösségi rendezvényeket, szűrő-próba szerűen pedig a bejelentett társas vadászatokat.
- Az Ökoturisztikai és Környezeti Nevelési Osztály munkájának segítése: pl. lovas túra útvonal kijelölésében, a nyári táborok szervezésében és lebonyolításában.
- Felügyeltük és segítettük, egyes esetekben végeztük a területünkön folyó kutatási tevékenységeket.
- Felügyeltük a védett területeinken folyó kiemelt projekteket (Fertő-tó KEOP, alsó-szigetközi vízpótlás), de folyamatosan részt vettünk korábban indult projektek megvalósításában is (Rákosi vipera LIFE, Szlovák-magyar Interreg stb.).
- Folyamatosan végeztük a természeti értékek leltározását, monitoringját, kiemelten az üzemtervezésre kerülő védett erdőterületeken.
- Aktívan részt vettünk a körzeti erdőtervezés folyamatában, minden tárgyaláson jelen voltunk.
- Rendszeres közös bejárásokat tartottunk az MVH ellenőreivel – együttműködési megállapodás keretében – a Natura 2000 területeken.
- Részt vettünk a parlagfű-fertőzöttség felmérésében a védett területeken, saját vagyonkezelésben levőkön kézi és gépi tisztító kaszálásokat végeztünk és felügyeltük a közmunkások ez irányú tevékenységét.
- Végeztük a sérült madarak begyűjtését, mentőközpontba szállítását lakossági bejelentések alapján.

Igazgatóságunk a 2016-ban is színes programkínálattal jelentkezett a belföldi és a külföldi látogatók számára egyaránt. Ökoturisztikai programjaink több ezer aktív turistát mozgattak meg. A külföldi látogatók érdeklődése a regisztrált látogatószámban az előző évhez hasonló adatokat mutatott.

A Fertő-Hanság Nemzeti Parkban a térséget érintő folyamatos turisztikai beruházásoknak köszönhetően is jelentős a látogatóforgalom. Becslések szerint évente mintegy 300 000 ember fordul meg hosszabb-rövidebb időre a védett területeken, valamint a különböző védett objektumokban. A nemzeti park által kiépített turisztikai infrastruktúra (látogatóközpont, kiállítóhelyek, tanösvények, kilátótornyok, stb.) is a vendégek tartalmas kikapcsolódását segítik.

A korábbi évekhez hasonlóan nagy érdeklődés közepette zajlottak az Igazgatóság által koordinált és vezetett oktatási programok. Az előre meghirdetett erdei iskolai programjaink iránti érdeklődés továbbra is meg van, viszont az iskolák helyzetéből adódóan továbbra is nehezen jutnak el osztályaik az ilyen jellegű oktatási programjainkra. Ugyancsak jelentős érdeklődés mellett zajlottak a nyári természetismereti, természetvédelmi táboraink a nemzeti park és a Szigetközi TK területén. Környezeti nevelési programjainkra alapvetően a Győr-Moson-Sopron megye területéről érkeznek a diákcsoportok, de egyes nyári tábori programjainkat (pl. a szigetközi tábor programjait) a határon túli iskolák diákjai is szívesen látogatják.

A vagyonekezelésünkben lévő területeken (12 295 ha) az Igazgatóság elsősorban saját személyzettel, állatállományával és gépparkjával végzi a természeti értékek fennmaradásához szükséges kezeléseket.

A gyepkezelés természetvédelmi kezelés során elsősorban arra törekszünk, hogy a természeti folyamatoknak utat biztosítsunk, a beavatkozások az emberi hatásra kialakult élőhelyekre korlátozódnak. A 6585 hektár gyepből az idei évben is 4200 hektáron történt kezelés. Elsősorban pályázatok (pl. Vipera Life+) segítségével az elmúlt években mintegy 400 hektár gyepet állítottunk helyre, visszaszorítva a nem őshonos, agresszíven terjedő növényeket. Az Igazgatóság 2008 óta, mint ökológiai biominősítéssel rendelkezik. A természetvédelmi kezelés melléktermékeként ún. nemzeti parki terméként évek óta jelen vagyunk az élelmiszerpiacon. A közvetlenül árusított termékeken (pl. szalámi, pácolt húsok és fagyasztott húsok) kívül a nemzeti park területein legelő magyar szürkemarha húsa található meg pl. a HIPP bébitápszerekben is.

A Fertő-tó 1744 ha kiterjedésű halászvízen halászati kerületet tartottunk fenn ez évben is, így a halászati lehetőséget 1 fő őstermelő halász számára biztosítottuk. A Fertő-tavi, 103810 kódszámú természetvédelmi és génállomány megőrzési célú különleges rendeltetésű vadászterület kiterjedése 9145 hektár. Igazgatóságunk személyi állományából 8 fő hivatásos vadász is egyben, akik eredményesen látták el 2016. év folyamán a vadgazdálkodással, vadászattal kapcsolatos teendőket az üzemterveknek megfelelően.

Erdőgazdálkodásunkat továbbra is az Igazgatóságunk vagyonekezelésében lévő védett erdők biodiverzitásának fenntartása, illetve gyarapodása érdekében végezzük, a szükséges beavatkozásokat ennek megfelelően végezzük.

Az Igazgatóság hagyományosan jó társadalmi kapcsolatait idén is sikerült fejlesztenünk. Számos közös programot, egyeztetést folytattunk az érintett kormányhivatali szervekkel, hatóságokkal. Közös ellenőrzéseket folytattunk az MVH-val, a rendőrséggel és a kormányhivatal különböző igazgatási szerveivel. A társadalmi szereplők közül kiváló a kapcsolatunk az oktatási intézményekkel. Győr-Moson-Sopron megye már 70 iskolájával, valamint a Nyugat-Magyarországi Egyetemmel szerződött együttműködésben van Igazgatóságunk. A térségben működő jelentősebb társadalmi szervezetekkel rendszeres kapcsolatot tartunk fenn, lehetőség szerint segítjük a munkájukat. Ilyenek pl.: a Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület, vagy a Reflex Környezetvédelmi Egyesület.

A határon átnyúló társ nemzeti parkunk osztrák felével, a Nationalpark Neusiedler-see Seewinkel-el és az osztrák Fertő-táj tudományos kutatóintézetével, a Biologische Station Neusiedler-see-vel szoros szakmai együttműködést folytatunk. Az osztrák NP vezetőivel havi rendszerességgel egyeztetések zajlanak, ezen felül szakszemélyzetünk a tevékenységi körét érintően (pl.: őrszolgálat, tűzok-védelem, ökoturisztika) napi – heti rendszerességgel együttműködik osztrák partnerével. A Biológiai Állomással közös projektet készítettünk elő. Aktívan részt veszünk az európai nemzeti parkokat tömörítő szervezet, az EUROPARC, valamint annak alszervezete, a határon átnyúló nemzeti parkokat összefogó TransParcNet munkájában is.

17. Fontosabb célkitűzések a következő évre (Munkaterv)

17.1 Számvitel, pénzügy és munkaügy téren

- Az előírt központi adatszolgáltatások (költségvetési, likviditási, beszámolási) határidőre történő teljesítése.
- Az önköltségszámításhoz szükséges alapbizonylatok és analitikus nyilvántartások szolgáltatott adatok, bizonylatok teljes körű ellenőrzése.
- A folyamatban lévő projektek pénzügyi, számviteli feladataiban való részvétel.
- A bevezetett KIRA rendszerrel kapcsolatos többletfeladatok teljesítése.
- Teljes körű leltározás előkészítése, selejtezés lebonyolítása.

17.2 A bemutatás, az oktatás, látogatás terén

- A 2017-ben, a korábbi évekhez hasonlóan törekszünk arra, hogy minél hatékonyabban tudjunk pályázati forrásokat bevonni a természetvédelmi tudatformálásba és az ökoturisztikai fejlesztéseinkbe. A pályázati források segítségével jelentős eszköz-fejlesztéseket (kerékpárok, kenuk, távcsövek, spektívek, mikroszkópok, stb) szeretnénk megvalósítani
- Az Igazgatóságunk kezelésében lévő bemutatóhelyek és szálláshelyek látogatottságának/kihasználtságának növelése.
- A nemzeti park társadalmi megítélését javító intézkedések folytatása: előadások, nyílt napok, garantált túrák, vetélkedők, marketing eszközök kivitelezése.
- Jövőbeli fejlesztéseket megalapozó projektek megvalósítása (KEHOP, GINOP, PANANET+ /Au-Hu, NatNet Duna-Dunaj II. /Hu-Sk, stb.).
- A Magyar Nemzeti Parkok Hete kapcsán újra érdekes és attraktív programokkal várjuk majd az érdeklődőket.
- A Nagycsaládok Országos Egyesületével kialakított együttműködés keretében programok összeállítása és kivitelezése nagycsaládok részére
- A meglévő tanösvények és kilátótornyok folyamatos karbantartásáról is - hasonlóan a korábbi évekhez – gondoskodni szeretnénk. Projektekből új tornyok kialakítását tervezzük.
- A 2017-ben is megjelentetjük a Turisztikai programajánlónkat nyomtatott és digitálisan letölthető formátumban.
- Az alapfokú oktatási (óvodai/iskolai) intézmények részéről érkező megkereséseknek eleget téve, bővíteni szeretnénk az igazgatósággal együttműködő, pl.: az erdei iskolai programjainkba, bemutató foglalkozásainkba bekapcsolódók körét.
- A Bemutató Majorságban egy új természetvédelmi témájú interaktív kiállítást szeretnénk átadni a második félévben.

17.3 Társadalmi kapcsolatok terén

- Szakmai összejövetelek, megbeszélések szervezése.
- Részvétel az Utazás 2017 szakmai kiállításon, Budapesten.
- Jeles zöld napi rendezvények szervezése.
- Részvétel a nemzeti parkok az őszi ökoturisztikai szakmai napokon.
- Részvétel a „Nemzeti Parkok Hete” szakmai rendezvényén.

- Helyi és regionális kiállításokon való megjelenés és képviselés.
- A Nemzeti Parki Termék védjegygel rendelkező termékek körének bővítése Igazgatóságunk területén.

17.4 Természetvédelmi, tájvédelmi és erdészeti téren

- A rákosi vipera védelme érdekében az After Life tervben meghatározott kezelések elvégzése.
- A fokozottan védett növényfaj előfordulásával érintett területtulajdonosok tájékoztatása.
- Nemzeti Fejlesztési Tervben prioritás szerint finanszírozásra kerülő programok végrehajtása.
- KEHOP projektek tervezési munkáinak lezárása és a kivitelezés megkezdése.
- Vizes élőhely-rekonstrukciók vízellátásának és kutatásának biztosítása.
- Inváziós fajok (pl. bütykös hattyú, dolmányos varjú, róka, bálványfa) visszaszorítása.
- A fokozottan védett Kistóalmi láprét évi egyszeri kaszálásának biztosítása.
- A Soproni-hegység és a Pannonhalmi dombság fenntartási tervének elkészítése.
- 2017-ben tovább folytattuk a fertő parti veresgyűrűs sommal erősen elcserjésedett gyepek helyreállítását, egyelőre saját forrásokból.
- Az érintett erdőtervezési körzet erdőtervének lezárása.
- 2017-ben folytatjuk vadgazdálkodási tevékenységünket a 08-103850-502 kódszámú vadászterületen.
- 2017-ben folytatjuk a fafajcserés állomány-átalakítást a saját kezelésben lévő véghasználatra érett nemes nyarasokban.
- A száraló üzemmódba sorolt erdőterületeinken a 2008. év végén elkészült kezelési tervnek megfelelő gazdálkodás.

17.5 Hatósági tevékenység terén

- Szorosabbra fűzni az együttműködést a rendőrkapitányságokkal és az Örökségvédelmi Irodával, valamint a Kormányhivatalokhoz integrálódó Természetvédelmi Hatósággal.
- Őrszolgálatunk területi ellenőrzései során törekedni fog a már megszokott állampolgárbarát eljárásának fenntartására és továbbvitelére.
- Fokozni kell az ellenőrzéseket az illegális hulladék lerakások, valamint az engedély nélküli horgászati és halászati tevékenységek ellen, kiemelten a Fertő-tó védett területein.

17.6 Pályázatok terén

- 2017-ben szeretnénk sikeresen folytatni a 7. pontban feltüntetett projektjeink megvalósítását a pályázati ütemezés szerint. Mindezek mellett, elsősorban határon átnyúló (ATHU és HUSK) és nemzetközi (transznacionális) INTERREG pályázati kiírásokra szeretnénk minél több sikeres pályázatot kidolgozni és támogatásra benyújtani a partnereinkkel.